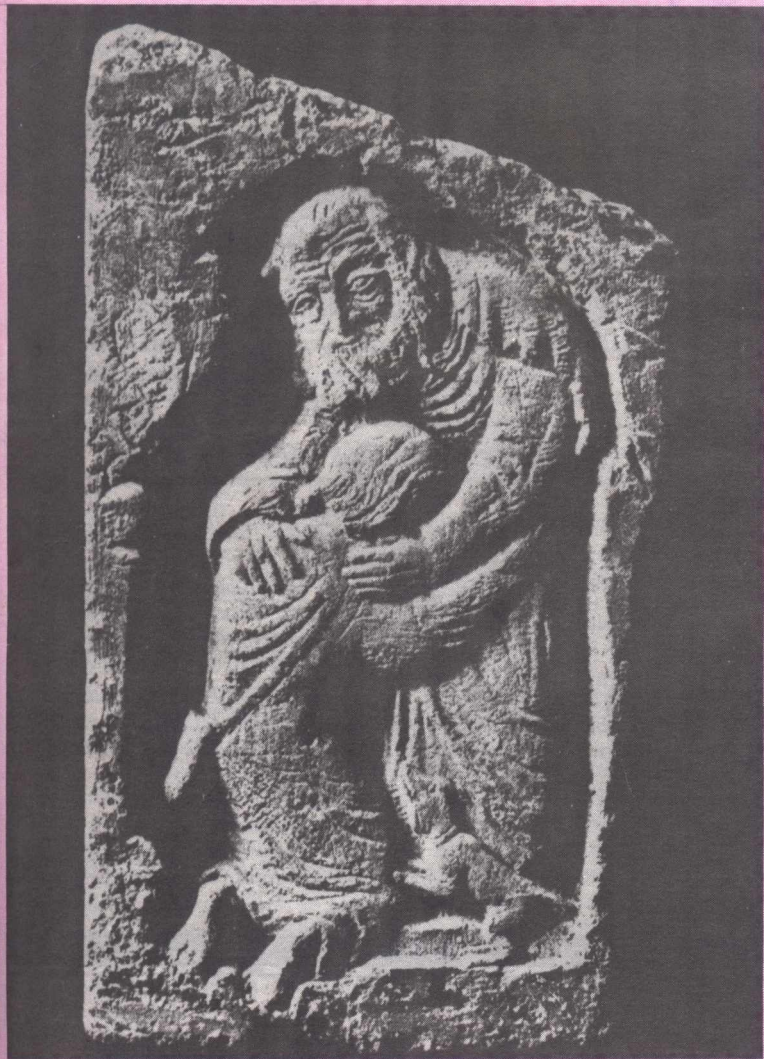

Lelkipásztor

Evangelikus Lelkészi Szakfolyóirat

A TARTALOMBÓL:

**Klasszikus örökség
– vagy jövőre orientált
lelkészképzés**

**Mentsük meg
gyülekezeti éneklésünket!**

**Népegyház,
missziói egyház, hitvalló egyház**

Biblia és számítógép

**Kérdőjelek
a magyar pedagógiában**

Nyugdíjas lelkeszeinkről

70

1995/9

TARTALOMJEGYZÉK

Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra...

Visszafogadás – HK. –	301
Turmezei Erzsébet: Csodát virágzik a jelen – HK. –	302
Könyvekről – röviden	302

Tanuljunk együtt

<i>Dr. Mányoki János</i> : Klasszikus örökség – vagy jövőre orientált lelkésképzés?	303
<i>Trajtler Gábor</i> : Mentsük meg gyülekezeti éneklésünket!... ..	306
Szeptember 2. – Tanultunk azóta?	309

Evangélikusok a nagyvilágban

<i>Madarász István</i> : Népegyház, missziói egyház, hitvalló egyház	310
„Öröm és bánat egymás mellett járnak...” – <i>Gáncs Péter</i> –	311

Kitekintés az ökumené világába

<i>D. dr. Nagy Gyula</i> : Egyházi Világhíradó	313
Az Evangéliumi Szabadegyházak Szövetségének közleménye	317
Ökumenikus üvegház Gyulán Magyar nyelvű baptisták Ausztráliában – <i>Dr. Mészáros Kálmán</i> –	318

Lelkészszemmel

<i>Marschalkó Gyula</i> : Ötven év	319
--	-----

A teológia szomszédságában

<i>Wétler Rezső</i> : Biblia és számítógép	321
<i>Thiering Etelka</i> : Kérdőjelek a magyar pedagógiában	322

Fórum

Levél – <i>Dr. Mányoki János</i> –	328
--	-----

Az igehirdető műhelye

Szentháromság ünnepe utáni tizenötödik vasárnap – <i>Blázy Árpád</i> –	331
Szentháromság ünnepe utáni tizenhatodik vasárnap – <i>Varsányi Ferenc</i> –	332
Szentháromság ünnepe utáni tizenhetedik vasárnap – <i>Kis János</i> –	332
Szentháromság ünnepe utáni tizennyolcadik vasárnap – <i>Madarász István</i> –	333
Szentháromság ünnepe utáni tizenkilencedik vasárnap – <i>Nagybocskay Vilmos</i> –	334
Szentháromság ünnepe utáni huszadik vasárnap – <i>Blatniczky János</i> –	335

Gyülekezeti szolgálat – lelkési közélet

Isten Veled, Gyöngyösi Vilmos! – <i>Grünvalszky Károly</i> –	336
Nyugdíjas lelkészeinkről	336
A keresztyén hit és az emberi ellenségeskedés – <i>Dr. Hamati Béla</i> –	337
Evangélizációs konferencia tapasztalatai – <i>Dr. Hecker Frigyes</i> –	338
Egyetemes papság – egyetemes diakonátus – <i>Madocsai Miklós</i> –	339
Csak az evangélium ment meg! – <i>Szimon János</i> –	339
Barcelona Nyilatkozat	Borító III.

LELKIPÁSZTOR

Evangélikus Lelkési Szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Felelős szerkesztő: dr. Hafenschér Károly, 1052 Budapest, Deák tér 4. Tel.: 137-8966

A szerkesztés munkájában a szerkesztői bizottság vesz részt.

Kiadja: a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1085 Budapest, Üllői út 24.

Felelős kiadó: Tóth-Szöllős Mihály

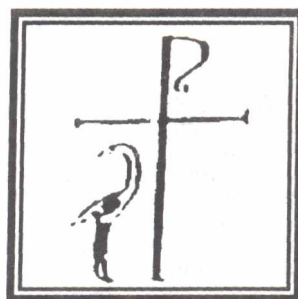
Készült a domiPrint® gondozásával. 95/9.

Előfizetési díj: havi 190,- Ft, fél évre: 1140,- Ft, egy évre: 2280,- Ft.

Nyugati terjesztésben: számonként 10 DM.

ISSN 0133-2821

Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra...

Visszafogadás...

Szeliden, felelős szeretettel, kedves értő kritikával figyeztetett egyik kollegánk, hűséges olvasónk, hogy júniusi számunkban a spirituális anyagban kimaradt valami. *A tolerancia csak az első lépés* című meditációban valóban kimaradt valami lényeges. Nem a nyomda hibájából – az én szűklátókörűségem miatt. A közösségi élethez valóban nem elég a tolerancia, az elfogadás, a befogadás és az együtt munkálkodás. *Kell még egy: a visszafogadás.* S amióta ezen gondolkodom, így nevezem magamban: *ez az igazi istenes művészet.* Ez a bűnbocsánat evangéliuma és ez egyben ösztönzés is, hogy mi is gyakoroljuk. Az intés óta nem hagy nyugton e gondolat. Sőt valaki azt is mondta: *ez az évi címlapemlélmánk (logónk) mondanivalója is:* mert a tékozló fiú örömhíre éppen ez: az Atya visszafogadta fiát! Nemcsak tolerálta, nemcsak elfogadta (hiszen a fia volt), nemcsak befogadta mint idegent, hanem visszafogadta.

Legyen egy munkaév elején legalább egyik programpontunk: visszafogadás, de ne csak gondolkodjunk, medítáljunk róla, gyakoroljuk is.

Gáncs Aladár írja az Éber Testvér című fejezetben (Scholz László Serkenj fel, aki aluszol című Gáncs Aladár írásainak gyűjteménye Bp 1939, 147 kk), hogy *sok a visszaesett lélek gyülekezeteinkben.* Az ébredés történetének kutatója és tanítója, felelős lelkipásztor a teljes mondaivalót így fogalmazza: „Van visszaesés, de van szabadulás is”. Ő maga különösen is érdeklődött a visszaesett lelkek iránt. Ennek a szolgáltatnak szinte a stratégiáját is kidolgozta. Az ő gondolatait is felhasználva, saját szavainkkal fogalmazva, medítáljunk együtt:

Sok-sok bibliai alak és egyháztörténeti figura visszaeső lélek volt, de – s ez az evangélium, amit egy lélegzetre kell kimondani – *Isten visszafogadja ezeket,* s ezek már jobban érthetik, hogy valóban minden kegyelem Isten háztartásában. Ilyen volt Noé, Ábrahám, Mózes, Illés, Dávid, Salamon – s az Újszövetségben Mária és Márta, Simon Péter, Tamás...

Ilyen volt *Izrael népe* és az Újszövetség gyülekezetei is! Egyiptom után, a kánaáni honfoglalás után, a babiloni fogság után, az Actában, Korinthusban, s a Jelenések könyve kisázsiai gyülekezetei közül a hétből 5-6 visszaesett nép volt... az „emlékezzél meg, honnan estél ki... az első szeretetet elhagytad... a van valami mondanivalóm ellened...” mondatok mind azt bizonyítják, hogy ezeken a gyülekezeteken, Isten egész népén csak a visszafogadás segít!

Az egyháztörténet is telve van visszaesőkkel: Luther és Melancthon, Zwingli és Kálvin életéből is tudunk példákat hozni, maga a reformáció, mint mozgalom is vissza-visszaesett. Érdekes, amit Ravasz László Kis Dogmatikájában olvastam a belmisszióról e szempontból. Ezt olvassuk: „*Belmisszió tiszta református állásponton nincs. Ott támadt, ahol az Egyház elhanyagolt és nem volt a hívők közössége, hanem egy társadalmi intézmény. Az Egyház elmulasztott tevékenységét,*

funkcióit felébredt csoportok szabad önkéntes tevékenység formájában gyakorolták” (136.l.)

Ma is élnek visszaesett emberek gyülekezeteink környékén. És papi társadalmunkban? – és én? Csak nem én? kérdezik ijedten az árulást bejelen¹ Jézustól (Jn 13,15). „Aki áll vigyázzon, hogy el ne essék” – int az apostol. A visszaesés még velünk is megeshet. Ez a jelenség nem idegen tőlünk...

Aki visszaesett, elbitangolt, nem vált értéktelenné. Nem feledhetjük, hogy már sok mindent tud az Úr tanításából, már kapott valamit Jézus kincseiből, talán már eredményeket is ért el a keresztény életúton, már talán másokat megtérített, esetleg jólkiképzett teológus, gyakorlattal rendelkező lelkész, talán olyan, mint egy kiképzett, de leszerelt katona, már nem újonc, de most éppen nem szolgál...

Lehet ez életveszélyes állapot, bele lehet halni: Saul, Júdás, Ananiás és Safira, Simon mágus alakja mind ezt mutatja...

Lehetséges azonban a visszatérés. A lutheri naponkénti megtérésről szóló alapvető tanítás éppen erre biztat, éppen ezzel vigasztal. Mivel olyan Istenünk van, aki visszafogad, azért lehetséges a visszatérés, sőt az előbb említett sor egyike-másika azt mutatja, hogy *jobb lesz a sorsa és kapcsolata Istennel annak, aki messzire futott, de hazatért.* Ábrahám, Mózes, Dávid, Péter, Mária már megtapasztalta, hogy megjárta mélységek után mit jelent az isteni felemeltetés. *Aki megjárta a mélységeket, annak nincs illúziója önmagáról, de van csodálkozónivalója a bűnt, visszaesést megbocsátó Uron.* Lehet valaki kétszeresen, háromszorosan, sokszorosan megmentett ember. – Drogosok, alkoholisták átélhetik, hogy Jézus valóban az elveszettekért és a valóban elveszettekért jött. „Azért vár az Úr, hogy könyörüljön” (És 30,18). Az Úr szabadítására nem hiába vár, aki visszafordul. „*Isten nem gyönyörködik a bűnös halálában, hanem azt akarja, hogy megtérjen és éljen*” (Éz 18,32). Nincs az a véres mocskos ruha, amit Ő ki ne tudna mosni (Ézs 1,18). A hófehér ruhában megjelenő Jelenések könyvében olvasható sereg sem volt mindig ilyen patyolat-tiszta ruhában... A visszaesők reménysége, hogy az Úr *kész megbocsátani* (Ézs 55,7).

A visszafogadó Isten visszafogadásra ösztönöz minket is. Ne mondjunk le gyorsan a lemorzsolódottokról! Legyen ez egy új munkaév elején valóban szolgálati program. Nézzünk körül a gyülekezetben: volt konfirmándusok, megkereszteltek, egykor aktív tagok, konferenciára járók, énekkari tagok – hol vannak?

Megtartani a meglevőket? Igen, ez is lelkipásztori feladat! *Újakat toborozni?* Igen, ez is permanens missziói parancsteljesítés. *Visszafogadni, visszaszeretni* a visszaesőket – ez az exclusiv magatartás ellentéte. Ma amikor a damnamus elavul, az excommunicatio szünőben van történelmi egyházakban, a visszafogadás *tartalmas programot jelent egyénileg és felekezeteiket illetően is!*

HK.

Turmezei Erzsébet: Csodát virágzik a jelen

Áldott élet, kreatív, gyümölcsöző lélek. Idős korában is publikál. E kötet is bőtermés jele. Turmezei Erzsébet írt diakonissza ruhában, írt civil ruhában, most újra az egykor megszokott egyenruha. Nem a ruha teszi az embert. Pál szavai jutnak eszünkbe, ha kézbe vesszük ezt az új könyvet: „...én megtanultam, hogy körülményeim között elégedett legyek. Tudok szerényen is élni, tudok bővelkedni is, be vagyok avatva mindenbe... Mindenre van erőm abban, aki engem megerősít”

Ez új kötet legnagyobbbrészt eddig meg nem jelent költemények sora. Nézem az évszámokat: volt olyan, ami nem jelenhetett meg – megérte. Volt olyan ami „mégis” megjelent, mert siránkozás helyett küldetésnek fogta fel a keresztény életet Turmezei Erzsébet. A műfordítások egy része ismerős (németből-finnből), de nem mindenki előtt ismerős, hogy két kötete már finnül is megjelent 1974-ben és 1988-ban; az egyik két kiadást, a másik három kiadást ért

meg eddig. S a német válogatás akár kulcsmondatot adhat kezünkbe címében: Unter dem Gnadenhimmel. A Föld sokat változott az 1938-ban megjelent Őszből tavaszba óta. Volt földrengés is, de a kegyelem ege ugyanaz maradt.

Most az elbeszélésekkel, színdarabokkal nem foglalkozunk, csak az új vers-gyűjteményen csodálkozunk.

A szép kiállítású, Farkas András borítógrafikájával illusztrált könyvet Barátomtól kaptam. Ennyit írt a címlapjára belül: Csodát virágzik a jelen – és a jövő. Barátomnak-barátjától. – Turmezei Erzsébet is írt ajánlást olvasóinak, két négyesoros versszakot. Ars poetica? Több! Hitvallás. Olyan, mint a Héber levél 11. fejezetének 1. verse, ami ugyan nem a hit maradéktalan definíciója, hanem egyik lényeges jelölő hitvallás. Alljon itt Békés Gellért szép, számunkra szokatlan fordításában: „A hit reményeink szilárd alapja is. A nem látott dolgok igazolása. Ez adott bizonyosságot őseinknek.”

Igy szól hát a hitvallás:

**Megújulás és bűnbocsánat!
Üde sarjat hajt a kiszáradt,
kopár fa, gyümölcseshozó ágat!
Halál helyén élet terem.**

**Előttünk jársz! Te vagy az Élet!
A tegnapi hírdeti fényed,
de ha mi ma követünk téged,
csodát virágzik a jelen!**

Tamási, Sopron, Budapest, Piliscaba, Csömör... Pázmány egyetem, Fébé diakonissza Egyesület... ki tudja hány konferencia és gyülekezeti terem, templom és kápolna... Németország és Finnország: „most minden út Tebenned összefut...” Ezerszer hallott versek és soha nem hallott sorok: mindez együtt Turmezei Erzsébet életének tanúságtétele, ebben a pesszimista korban, rosszkedvünk nyarán is csodát virágzik a jelen – és hátha még a jövő is?

HK.

Könyvekről – röviden

**SÖREN KIERKEGAARD:
ÉPÍTŐ KERESZTÉNY BESZÉDEK**
– (Hermeneutikai Központ Bp. 1995.
Felelős kiadó Ifj. dr. Fabiny Tibor) –

7 gyöngyszem Kierkegaard prédikációiból. – Ő, aki életében négyszer prédikált, de 13 kötetre való igehirdetést írt (Christelige Taler), most ismét megszólalt magyarul. A kötet anyagát válogatta és az előszót írta Kocsiszy Éva. A fordítás a német verzióból készült (Christliche Reden 1848 és az új kiadás 1959). Az egyház éles kritikusa, a vallásfilozófus, az existencializmus egyik ágának atyja kevésbé ismert igehirdetéseiről, pedig személyes hangú prédikációi megrázó erejűek, szíven ütök az olvasót, s messze vannak minden tárgyilagos előadástól, vagy vallásos elmélkedéstől. A szerinte nagyon kockázatos vállalkozás: az igehirdetés, valóban Isten elé állít, előle elrejtőzni nem lehet. A nép-egyházat (államegyház) éppen úgy kipelegérezzi, mint a teológiai professzorokat, akik tudománytá tettek a Krisztus tanítását, és a nyárspolgár egyháztagokat, akik egy könnyű, kényelmes, testhezálló kereszténységet akartak elhitetni magukkal, mintha volna olcsó kiadása is a keresztény létnek. Észak viharadara ebben a kis könyvecskében is megszólal, a legjobb értelemben provokál, nem hagy nyugodni, gondolatokat gerjeszt és minden képmutatásunkat leleplezi. A lelkeszolvásokat az sem zavarja, hogy a 7 igehirdetésből kettőt a Lelkipásztor 1992. évfolyamában hoztunk már (Ordass Lajos fordítása dánból 1964.), az meg egyenesen segít, hogy ismerik Hit és Élet Összecsengése (Kierkegaard Ordass Lajos tolmácsolásában) című füzetet Vajta Vilmos írásaként (Keszthely 1990.). – Szeberényi, Podmaniczky és Ordass után most nem-

egyházi kiadásban jelent meg, hitelesen Kierkegaard.

Hálásak vagyunk a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsésztudományi Karán működő kutatóközpontnak, amely

AZ IMÁDSÁG ÚTJAIN
(Ecclesia Bp. 1995.)

Összeállította városmajori barátainak közreműködésével: Unger Zsuzsa).

Az 1960-as évektől önkéntesként tevékenykedő „laikus munkás” 1980–83-ig elvégezte a budapesti római katolikus teológiai főiskolát, levelező tagozaton, rendszeresen publikál egyházi lapokban, különösen érdekli a teológia és ökológia összefüggése. Unger Zsuzsa olyan imádságos könyvvel lepett meg, amit mi evangélikus keresztények is nem csupán becsülhetünk, hanem imádságos életünkben használhatunk.

Ez az imádságos könyv biblikus, minden imádsága ószövetségi és újszövetségi igékre alapozódik.

Ez a könyv gyakorlati imádkozók kérdéseivel néz szembe, segít, tanácsol és őszintén, még a kétely széléig is elkísér. Becsületes írás. Nem enged elmélázni, gondolkodásra, még inkább állásfoglalásra késztet.

Ez az imádságoskönyv nagy imádkozókat is idéz, köztük evangélikusokat is, pl. Olaf Hallesby-t és Ordass Lajost. De az egyháztörténet és kortársaink sok ismerős neve és szava is előkerül: Belon Gellért, Ernesto Cardenal, Romano Guardini, Newman, Michel Quoist, Teilhard de Chardin, Gerhard Lohfink. Igazi ökumenikus könyv ez, a múlt és jelen egyháza együtt imádkozik. Egyénileg is, közösségben is használható.

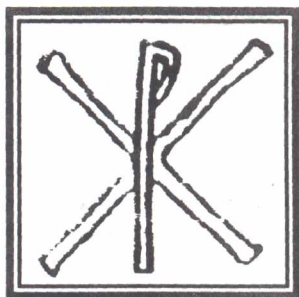
kezünkbe adta ezt a füzetet is. Személy szerint külön is hálás vagyok a Hittek benne a világon című prédikáció fordításáért!

HK.

Hadd álljon itt egy Karl Rahner idézet, ami olvasása után gyakran eszembe jut. Sok eseménnyel, információval, élménnyel túlterhelt emberek, ezerprogrammú lelkészek is vagyunk, szinte tetemet a hétköznapi terhe. Rahner így ír: „Betemetett szív állapot: ebben az állapotban nemcsak az egyén érzi rendkívül valótlannak az Istent, aki néma és hallgató, létünk üres távoli horizontja, akihez nem érhetnek el gondolataink és vágyaink. A kérdés és erőmegfeszítés helyett apatikus fáradtság keríti hatalmába a szellemet, a szív eltompul és Istent nagy lehetetlen szavak birodalmába száműzi. Isten arc és lényeg nélküli, megközelíthetetlen végtelenségé lesz. Ez az állapot átmenet – Isten elbűcsúzása és elképzelhetetlenül új megjelenése között van”. Ez a betemetett szív állapota úgy változik – s ezt már én fűzöm hozzá, ha újra elementárisan éljük át a jelenlét élményét. Ez a titokzatos jelenlét az Ó- és Újszövetség közös nagy élménye. Isten nemcsak valahol van, hanem Isten itt van, Ő a vagyok, aki itt vagyok – megmutatkozása szerint. Unger Zsuzsa könyve ehhez a bizonyossághoz segít, minden részletnél fontosabb, hogy Isten jelenlétébe állít (Ézs 58,9 szerint). „Ha segítségül hívod az Urat, Ő válaszol, ha kiáltasz (imádkozol =kárá igéből), Ő ezt mondja: Itt vagyok”.

HK.

Tanuljunk együtt

DR. MÁNYOKI JÁNOS:

Klasszikus örökség – vagy jövőre orientált lelkészképzés?

Teológusképzés – könyvtáros-szemmel

Hosszú idő óta figyelem lelkészképzésünk jellegét és változásait. Könyvtárosként – kollégáimmal együtt – gazdag tapasztalatokat szereztünk nem csupán a hallgatók kölcsönzési moráljáról, de képességeiről és műveltségi szintjéről is: mert a könyvtáros – mint minden foglalkozás bennfentese – szavak nélkül is sokat észrevesz. Összehasonlítási alapunk többszörös: más-más egyetemen végeztünk, magunk is járunk könyvtárakba, hozánk is jönnek világi egyetemek hallgatói, más vallású teológusok, lelkészek. Bizonyos szempontból *egyedülálló a helyzetünk*: amit saját teológusainkból látunk, az nem szűkül egy-egy tantárgyra, de nem is olyan semmitmondó, mint amikor egy indexet végiglapoz az ember.

Az utóbbi években többször is szóba került a *Teológia könyvtárának fejlesztése*. A fejlesztés átfogó tervet kívánna, de az ilyen terv már óhatatlanul megszabja a teológusképzés fő irányait: mit tanuljanak a jövőendő lelkészek? Milyen legyen egy történelmi magyar egyház modern könyvtára? Másfél évvel ezelőtt egy protestáns társadalomtudós a hazai teológiai intézményekről a következőket mondotta: „Három évük volt arra, hogy átgondolják a magyar lelkészképzés hogyanját. Nem tették, ezáltal még jobban elszakadnak az itteni szükségletektől. Pedig az elszakadás még csak nem is 1948-ban kezdődött. Sokkal korábban.” – Örök viszontválasz lehet, hogy a bírálat leszerelésének legegyszerűbb módja az, ha külsőnek nyilvánítom.

Megbántódás helyett érdemes elgondolkodni azon: *vannak hangok – nem is akárhonnan –, amelyek a teológusképzés egészének újragondolását sürgetik*. Ilyen helyzetben talán megbocsátható, hogy az egyházi könyvtáros – denevér a négy lábúak és madarak közt – nem tud steril könyvtárfejlesztésről beszélni.

Az egyetemes papságról sok szó esik. Ennek a teológiai tételnek részben ellenpárja lehet egy jóval kevesebbet hangsúlyozott megfigyelés: *a lelkészi pálya erős képlékenysége*, amely a teológiai meghatározottsággal együtt, vagy annak ellenére is érvényesül: Bél Mátyás, a leíró statisztikus, Tessedik Sámuel, a mezőgazdász, Gyóry Vilmos, a műfordító stb. Egy orvostörténész ne-

hezebben tud ilyen természetű névsort összeszedni: s itt nem pusztán egy *diplomára* gondolok, *hanem a pálya egészére*. Az a válasz, hogy egykor a lelkész majdnem az értelmiségi szinonímája volt, nem egészen meggyőző. Mert a képlékenység ma is erős, csak a papi pálya egésze szorult meglehetősen háttérbe. A néprajzos-helytörténész, a lelkigondozó, az egyházzenész, a filológus beállítottságú lelkészek között akkora különbség lehet, amit más pályán egyre nehezebb elképzelni. *Ezeket a lelkészeket végső soron a közös hagyomány tartja össze* – s itt szándékosan egy nem protestáns és nem föltétlenül teológiai kifejezést használok. Mert amíg a dogmatikában nem beszélünk Szentírásról és Szentmagományról, addig – emberi oldalról – a hagyománynak a Biblia is része. Bátran használhatjuk tehát a hagyomány szót, mert csak annyira problematikus, mint a lélegzetvétel: nem létezhetünk nélküle. Egészen más kérdés, hogy a rendszeres teológiába bekerül-e.

A lelkészi pályát a hagyomány sajátos módon határozza meg. Tanulságos, hogy talán a történész foglalkozása mutat – helyel-közzel – hasonló sajátosságot: a történelem és a hagyomány ugyanaz, és egy fizikatörténész nem is olyan egyszerű „csupán” humán értelmiséginek tekinteni. Napjainkra ellenben a történész pálya – a szakosodás előrehaladtával – számtalan foglalkozásra oszlott. A teológiákon – részben a szűkebb keresztmetszet, részben a sajátos egyházi hagyomány kötőereje miatt – jobban őrzik *az egy pálya talán fikcióját, talán valóságát*. Nem is tehetnek mást; de a lelkészi pálya és hagyomány sajátos kapcsolatán jócskán gondolkodni kell.

Elképzeltető, hogy a *teológusképzés*, valamint az egyház önazonossága – mert a hagyomány itt ezt jelenti – között feszültség támad. Az is elképzelhető, hogy a feszültség kialakulása közben a teológusképzés formája mitsem változik. Ilyen esetben a képzés újragondolása meghaladhatja egy főiskola kompetenciáját. – Magyarárn szólna: mindenki a maga lovát dicséri és mindenkinek a saját tudománya a legfontosabb; de az egyházi hagyomány összetevői közti fontossági sorrend megállapítása nem is olyan kérdés, ami egy-egy szakterület ismeretétől függ.

Teológusképzésünk erősen őrzi a klasszikus örökséget: bibliai tudományok, rendszeres teológia, egyháztörténet és –jog, gyakorlati teológia, holt és élő nyelvek. Ezenkívül a filozófia, pszichológia és a szociológia jelenik meg valamilyen szinten. Nagy gond azonban, hogy az a háttér, amelyen a soproni időkben a nagyjából hasonló képzés folyt, időközben erősen megváltozott, bizonyos szempontból már-már elpusztult. Két nemzedékkel ez előtt a lelkészjelöltek egyetemi tanulmányaik során úgy szólván csak a koronát tették föl arra az egyházas kultúrára, amit csecsemőkoruktól fogva szívtak magukba. Ez az egyházas kultúra lehetett vitatható, avitt, kétes színvonalú, akár Konstantintól ihletett, de a sajátjuk volt, éltek vele és belőle, évszázadok és évezredek tapasztalatait hordozta. Megóvta – talán túlságosan is – papjainkat a rajongástól, mert a megkövesült formáknak is van annyi előnyük, hogy a szélsőséges, történetitlen megnyilvánulásokat gyakran sikeresen fékezik. Az énekeskönyv, a Biblia, a néprajzi szempontból is értékelhető szokások megismerése, sőt megélése két-három éves kortól kezdődött. Tizennyolc éves korra már igen jelentős egyháztörténeti anyagot is tudni kellett. Még fontosabb volt, hogy a gyülekezeti és a lelkipásztori minta emberi-erkölcsi oldalai folyamatos tapasztalatokat nyújtottak, csiszolódtak egy bizonyos valóságérzék – néha persze a cinizmusig. Iskoláink – már az elemiben – megkezdték az öntudat átlátlását: elfogultan bár, de ráirányították a szemet a magyar kultúra, főként az irodalom protestáns, protestáns ihletettséggű ágára. Az evangélikus kultúrfőlényt nemcsak emlegették, hanem megőrzése érdekében is sokat dolgoztak. S ha az akkori lelkészek egy része életidegennek találta a tudományos teológiát, mentségükre szolgált az, hogy rengeteg gyülekezeti-egyházi-nemzeti ismeretük halmozódott föl gyermekkoruktól fogva. Saját világukban otthonosan mozogtak, nem lettek életidegenné, de nem voltak szükségképpen rossz keresztyének. Egy jellegzetes kultúra meghatározta őket s papi pályájuk szempontjából ez talán fontosabb volt még a tudományos teológiánál is.

A mostani helyzet taglalását elkerülhetem; a változások természete jól ismert. Amikor a kortárs lelkészjelölt a tudományos teológia ellen berzenkedik, jellegzetes kultúra helyett egy-egy maroknyi pietizmus, ébredés, rosszabb esetben csupán szektás érdeklődés képezi a szellemi arzenálját. Olyasmi, amit a társadalomtudomány legfőbb szubkulturaként aposztrofál, s aminek a szellemisége nem érdemli meg, hogy újra gimnáziumainkba plántáljuk. A mostani teológiai képzéssel szemben végül is az a fenntartás marad: kultúrát nem igazán ad, mert az az ismeretanyag, amit közvetít, a hallgatók vallásos indíttatását nem tudja elmélyíteni. Nem szervesül bennük: vallásos kedély itt, ismeretanyag amott. Tudjuk azonban, hogy az olyan ismeret, ami az emberi lény mélységét nem érinti, milyen könnyen és megérdemelten elpusztul! S ha egyfelől igaz, hogy hasonló veszély minden teológusképzést fenyeget, másfelől azt mondom: nálunk ömlesztett tudásanyag nem csak a teológuslélek, hanem a magyar kultúra számára is több szempontból idegen: szervesen idegen. Ezt a gondolatot az alábbiakban még részletezem. Most csak azt jegyzem meg: az olyan tudás, ami nem élményszerű és

nem szerves, a legjobb esetben is csupán steril szakembert, magyarán technikust képez. Mivel azonban a hallgatók jelentős része – akár gyöngye képesség, akár egészséges érzelmi élet miatt – nem teológus-technikusnak született, ezért – a mostani rendszerben – vagy jellegtelen marad, vagy a pietista, ill. ébredés vonalon próbál tájékozódni.

„Mindenkinek mindenné lettem”: olvassuk és valljuk. Tehát az evangéliumot nem pusztán szürkülő-szetieső magyar nyelven kell hirdetni, hanem biztonsággal kell használni azokat a jellegetes szellemi-kulturális formákat, amelyek az adott nyelvterületen meggyökereztek, és amely formák adott esetben igen kifinomultak és magasrendűek. Jelenleg német, esetleg angolszász mintára folyik a teológusképzés. Minden ambíciónk abban merül ki, hogy jó tanítványnak tűnjünk. Ezzel szemben évszázadok alatt sem született meg (a nagy református egyházat ideértve sem!) egy anyanyelvként érzékelhető, világos, szabatos teológiai szaknyelv. Bármilyen érveket sorakoztatunk fel – pénztelenség, tiszteletreméltó kezdeményezések, más tudományágak párhuzamos tünetei, a túlságosan közeli és túlságosan is termelékeny német teológia állandó jelenléte – az eredmény akkor is elgondolkoztató. Mert amíg a praktikus tudományok tarka nyelvhasználata – alkalmazott mivoltukban – megbocsátható, a filozófia és a teológia nyelvi idegenszerűsége, esetlegessége már-már cáfolni látszik egyetemes igényüket. Ne feledjük: a filozófia – de a teológia ugyanúgy – a németek számára nemzeti tudomány: kultúrájuk kiemelkedően fontos összetevője. A zene és a filozófia népe – szokták róluk mondani. Faji alapon nem beszélnek német keresztyénségről, kulturális-történeti alapon azonban van német és van magyar keresztyénség, részben eltérő szellemi sajátosságokkal.

Általános vélemény, hogy a magyar szellemiség legerősebb ága az irodalom. A teológia és filozófia területéről csupán azokat az áramlatokat tekinthetjük a sajátunknak, amelyek a magyar irodalomban nagy erővel, mondhatni történelmi súllyal tükröződnek. Számuk talán nem nagy, de élményszerűségük, mélységük imponáló. Ilyen volt a 16-17. századi zsidó-magyar párhuzam, amely teológiai kontórsben lett a legnagyobb hatású magyar történetfilozófiai gondolat. Ilyen volt az elrendelés-hit egy komoly sztoicizmussal, amely – szintén reformációkori beépülés után – a 19. század közepén – Arany és Kemény Zsigmond korában – talán az egész magyar kultúra legsúlyosabb alkotásait ihlette, s amelynek egzisztenciális üzenete máig is lefegyverzően nagy. Úgy vélem: a hasonló gondolatok – főleg a protestáns ihletettséggük – nyomkövetése, jó esetben élménnyé változtatása, üdvös feladat a hazai teológusképzés számára.

Az egyháztörténet önmagában nem elég. Magas szinten oktatott magyar protestáns művelődéstörténetre lenne szükség: de nem az iskolatörténet, nem az intézménytörténet játszana benne a főszerepet, hanem az erős hatást kiváltó gondolatok és a nagy formátumú művek. Erdély történet- és emlékirói sajátosan protestáns szempontból is kincsesbányát képeznek. Az eszmetörténet és az esztétika egyes kombinációjával élménnyé változtathatók. De a 19. század tárgyalását is sokkal bátrabban kellene végeznünk: amikor egy elismert világi kutató Arany köl-

tői képalpékoztatását sem tudja protestantizmusa nélkül elképzelni, amikor egy jeles zenetörténész sorokig mérőn mutatja ki a kapcsolatot az Öreg Graduál és a Himnusz között, amikor Kemény Zsigmond műveiben klasszikus módon jelennek meg a fejedelmi Erdély vallásos küzdelmei, amikor e súlyos művek háttérében ott komorul a keresztyén sztoicizmus, akkor legalábbis öncsonkítás az intézményes protestáns egyház – Székács, Török, Ballagi – túlhangsúlyozása. Mert *ami az útfélen marad, esetleg vallásunk legszebb szellemi hozadéka.*

Bizonyára erős az a vélemény, hogy *a hagyománynak természetesen kell lennie*: mintegy a saját nehézkedési erejénél fogva kell megvédenie önmagát, nincs szüksége mesterkéltségre, sürgés-forgásra. Ezzel szemben azt mondom: *őseink talán csak annyit tudtak, hogy a hitre nevelni kell. Ma már azt is tudjuk, hogy a hagyományra is nevelni kellene.* A népi hagyomány – amely a nemzeti hagyománynak csak egy része – önmagában nem alkalmas arra, hogy a fölgyorsult kihívásokra – közösségek szét hullása, hírdömping, gátlástalanság – válaszolni tudjon. Mert a népi hagyomány a természet virága: hiányzik belőle az elmélyült gondolkodás. Ezért viszonylag egyszerű skanzenbe, rezervátumba szorítani. Nem úgy az *a nemesi hagyomány*, amely – jelenleg úgy tartom – *a magyar kultúra legkeményebb, legmélyebb vonulata.* Súlyos képviselőiben rendkívül problémaérzékeny, gondolkodó és – legalább időnként – *a nagy formák megvalósítására is képes.* Nem titkolom, hogy lírikusokat és istenes verseket kedvelő papjainkkal szemben talán-talán azoknak nyújtanám a pálmát, akik a szó mindkét értelmében történetet írtak; valamilyen vallásos komolysággal és megszállottsággal, Isten és nép, lélek és sors kettőségeiben gondolkodva. Ezért vonz Erdély, ezért vonz Arany és Kemény. Az ő hagyományuk elsajátítása azonban nagy munka, időről-időre megújuló munka.

Jézus zsidó volt. Máig vitatott kérdés, hogy saját népe hagyományát miben haladta meg. Kétségtelen azonban, hogy maga a hagyomány Jézusnak otthona volt: akár megütközött vele, akár nem. Talán patetikus, de igaz: *a magyar teológusok nem lehetnek jó tanítványai a Mesternek, ha saját népük szellemi öröksége nem igazán otthonuk.* Isten a hűtlenséget és a felületességet aligha fogja azzal jutalmazni, hogy az égből küldi az annyira szükséges történetiszemléletet számukra. Nem állítom ugyan, hogy a karizmatikusnak is létszüksége a hagyomány, de azt nem tudom: láttam-e valaha is hagyomány nélküli karizmatikust.

A magyar protestantizmus – emberileg szólva – mindig két forrásból táplálkozott. Egyik a saját öröksége, a másik a nyugati teológiai központokkal fenntartott kapcsolat. Amikor a hagyományt előtérbe helyezem, távol áll tőlem, hogy a nyugati hatás jelentőségét tagadjam: *folymatos az átjárás az importjavak és a hagyomány között.* Látnunk kell azonban: az elmúlt évtizedekben nemcsak a teológiai kapcsolatokban támadt szakadék, hanem – még nagyobb – a hagyományunkkal való szembesülés terén is; de amíg a nyugati kapcsolatban különösebb kockázat nélkül játszhatjuk a steril, netalán butuska diák szerepét, addig önmeghatározásunkban nincs mintha: *bizonyos önállósággal kellene lépni.*

Lelkészképzésünk lényege kétpólusú: egyfelől a rendsze-

res teológiai, másfelől a bibliai tudományok képezik a súlypontját. Mivel a rendszeres teológia – elvben – szintén csak a Szentírást közvetíti, a protestáns gondolat – sola Scriptura – formailag sértetlen marad. Ilyen háttérrel mindig írásellenesnek bélyegezhető az olyan elképzelés, amely a bibliai filológia vagy dogmatika hegemoniáját korlátozná. Kérdés azonban, hogy becsületes bibli-kusság-e az, amely az igehirdetés által megcélzott közösséget jellegtelen masszának tekint; gondjait és gondolkodását nem, vagy csupán kívülről ismeri, következőleg bátran beszél el a feje fölött, felületességeket és tévedéseket harsogva. Ilyen összefüggésekben érzékelhető: *az igehirdetés és a közösség ismerete akár föltételezheti egymást.* Másrészről nehéz letagadni a rendszeres teológia és a bibliakutatás sokasodó kérdőjeleit. Az egyház fő feladata, hogy a bibliai szöveg súlyát, a belőle áradó erőt megőrizve, hirdesse az ígét. Ebben a munkában a dogmatikus és a filológus szövetsége egyre gyakrabban kétes értékű. Századunkban az ideológiák, izmusok, di-vatok egyre vadabb tempóban követik egymást. Egy-egy irányzat megszüli a maga keresztyén kiadását, amely a Bibliát ideológiai szöcsöként használja továbbiakban. A rendszeres teológia lavírozni kényszerül: egyfelől élet-idegenség, másfelől felhígulás. Barth és Tillich útja, de sokkal rosszabb feltételek között. A filológiával az a baj, hogy elmerülünk a mennyiségben; s míg filológiai érdeklődés nélkül nincs történetiszemlélet, másrészt az is igaz, hogy a filológia egy ponton túl már nem föltétlenül a történetiszemléletért, hanem akár ellene is dolgozhat. Napjainkban egyfelől a szöveg, másfelől a számítógép: végtelen játék indul, amelyből sokan megélnék. A tömegtermelés tehetetlenségi erejét nyögjük. Hiba lenne azonban, ha a bibli-kusság védelmének ürügyén homályos helyzeteket és kétes módszereket óvnánk; hiszen az Isten ígétjét megillető elsőbbség nem föltétlenül áramlik át a nyelvtéológiák színváltózá-saira.

Nem rossz tehát a lelkiismeretem, ha *a protestáns művelődéstörténet oktatását a dogmatika és a filológia némi korlátozása árán is el tudom képzelni.* Nem várok tőle csodát: a kivétel minőségére nincs biztosíték. A tárgyi természetű buktatók önmagukban is erősek: a mind-össze kétszeres túljelentkezés, az erős belterjesség, valamint a mélyebb ok: a szakma becsületének hiánya. Szubjektív természetű akadály, hogy az egyetemen kanalazott ismeret sohasem szervesül úgy, mint ami gyermekkortól fogva együtt nő az emberrel. Ezek tehát gondok. Abban azonban bizonyos vagyok, hogy erős diszciplinát – talán diszciplinát lehetne kialakítani. *A protestantizmus és a magyarság – külön és együtt – ontja azokat a témákat, amelyek érdekesek is, fontosak is egy lelkipásztor számára.* A részletezés – itt és most – nem lehet feladat, csupán azt ismétlem: *történelmi egyház lévén, saját történettudat kialakításán kell fáradoznunk: akár a steril, akár a mezítelen teológizálás ellenében.* Hagyomány nélkül nincsen önismeret, önismeret nélkül nincsen keresztyénség. Századunkban a lutheránusság erősen elmagyarosodott: az a két-három felé húzás, amely eleink életét befolyásolta, mára jórészt elveszítette életét; *örizkedjünk attól, hogy a szürkeség vagy a gyökér-telenség lépjen a helyébe.*

Mentsük meg gyülekezeti éneklésünket!

A Teológiai Akadémián 1967-től látom el az énektanítás feladatát. Az évtizedek során az énekléshez való viszony nagy változáson ment keresztül. 1989 körül problematikusá vált az addig magától értődő énekközpontú tanítás. Ez kihívás volt számomra. Azóta a változás megnyilvánulásait, a különféle reakciókat és összefüggéseket rendszeresen megfigyelem és regisztrálok. E cikk terjedelme nem engedi meg a tudományos megállapításokra való hivatkozást, csupán saját tapasztalataimat írom le.

EURÓPÁBAN EGYRE KEVESEBB AZ ÉNEK

Először évekkal ezelőtt döbbentem meg egy finnországi svéd nyelvű istentiszteleten, ahol csak a kántor énekelt, a gyér számú gyülekezet pedig nézte az énekeskönyvet. Ez a döbbenetes élmény az idei nyáron megisméltődött a koppenhágai evangélikus dóm főistentiszteletén, ahol kórus énekelte a liturgiát és a korálokat, a gyülekezet végig némán hallgatott. És ami még szomorúbb: ugyancsak idén egy dunántúli apátsági templomban a szép számú helyi gyülekezet is csak hallgatta a kántor énekét, annak ellenére, hogy az énekek közismertek voltak, és azokat jól olvashatóan vetítették egy vászonra. Ezt a „nem-éneklő-Európa” jelenséget az Európai Evangélikus Egyházzenei Konferencia 1994. évi gyűlésén már mint tényt ismertették a különböző országokból érkezett delegátusok. Az úgynevezett katolikus országokban szinte kivétel nélkül ez a tapasztalat, ahol a nép éneklése másodrendű szerepet kap az istentiszteleteken. Kivételesen csak azokat az országokat említették, ahol a lutheri hagyományok alapján a hivatásos kántorok az éneklés szinten tartásáért felelősséget hordozva, igyekeznek minden korosztályt megénekelteni. Sokunk tapasztalata, hogy német családok ebéd előtti fohászként egy kánont énekelnek, szépen, több szövegben, méghozzá bő repertoárból választva, pedig nem is muzsikuszok. A finnek is jól énekelnek, mert ott is hasonló a kántori szolgálat rendszere. Újabban Svájc is a lutheri elveket alkalmazza zenei gyakorlatában. Dániában viszont talán a fizetett, félhivatásos kórus kötelező jelenléte és szóló koraléneklése tette tönkre a gyülekezeti éneklést.

A KÓR HOZZÁNK IS ELÉRKEZETT

A Kodály Zoltán Énekiskola tanárai beszámolnak arról, hogy egyre gyengébb az éneklési készség a gyerekek között. Gyülekezeti lelkészeink szerint a konfirmandusokkal azért nem lehet énekelni, mert a fiúk szégyellik hangjukat. (A mutálás és a konfirmáció ideje azelőtt is körülbelül egybeesett!) Ma diák-istentiszteleteken, ahol több száz fiatal van jelen, halkabb az ének, mint egy 25 fős délutáni gyülekezetben.

És ami a legszomorúbb: az idén a Teológiára jelentkeztettek közül már kilencjelölt nem tudott énekelni. Közülük kettő előzőleg felvételt nyert a bölcsészkarra, tehát belőlük nagy valószínűséggel végzett hittanárak lesznek. Hittanóra, éneklés nélkül? Sajnos van köztük olyan, aki evangélikus gimnáziumból érkezett. Az énektanárak egy része nem evangélikus.

AZ ÉNEKLÉS ELSORVADÁSÁNAK OKAI

Korunk beteg, ezt mindannyian tudjuk. De hogyan jutottunk az éneklés elsorvadásáig?

Kodály Zoltán idejében figyelmeztetett, hogy a „konzervzene” – akkoriban csak a hanglemez volt ilyen – milyen veszélyekkel jár. (Azért nevezte konzervzenének, mert valami kész, amit nem mi állítunk elő, hanem bármikor csak felbontjuk, mint egy konzervdobozt, és máris készen fogyaszthatjuk.) Ez a zene kiiktatja az emberek életéből az aktív éneklést és muzsikálást. A Kodály-metódus lényege nem a szolmizáció, mint ahogyan ezt nagyon sokan gondolják, vagy vallják, hanem hogy „a zene legyen mindenkié”. De nem a hallgatott, hanem az aktív zenélés. És mivel a hangszer birtoklása nem mindenkinek adatott meg, de mindenkinek van hangszere a torkában – bármikor „kéznél” – ezt a hangszert kell elsősorban használnunk. A szolmizáció ehhez és a kotta olvasásához csak egy eszköz.

Egyik ok tehát az elektronikus médiumok elterjedése, a zenéhez való passzív viszony kialakulása. Csak hallgatják a zenét, nem művelik. Az édesanya nem énekelve ringatja gyermekét, hiszen maga sohasem énekel, mert a táskarádió szól mosás, vasalás, főzés közben. A másik ok a zenepeda-

gógia lezülése, céltévesztése. Az óvónők kényelmesebb fele magnót kapcsol be énekeltetés helyett. Mellékes lett az éneklés az általános iskolában is. A tantárgynak a közvéleményben és a pedagóguskörökben kialakult súlytalansága miatt a képzett énektanárok otthagyták az iskolákat, más zenei munkakört töltenek be. Így az éneket részben képesítés nélküliek tanítják. A szakiskolák tantervéből törölték a művészeti nevelést. A gimnáziumok néhány osztályában szerepel ugyan az ének-tantárgy, de az a tanterv szerint inkább zeneirodalom-ismeret és zenetörténet, sok zenehallgatással, éneklés nélkül. Hogy ebből a gimnáziumi zenetörténeti ismeretanyagból mi marad meg érettségi után, arról a teológiai felvételin jobb nem érdeklődni. A helyzeten tovább rontott a walkman-ek megjelenése. A minden pillanatot kitöltő, gondolkodni sem hagyó, állandóan fülbe hangzó – vagy ordító – szerkezet. Hogy ennek rendszeres élvezete milyen halláskárosodáshoz vezet, azt húsz év múlva a hallókészülék-gyárosok meggazdagodása és az orvosi statisztikák fogják megmutatni.

TANÍTHATÓ-E AZ ÉNEKLÉS?

A válaszom a tapasztalatok szerint egyértelműen: igen.

Kodály Zoltán azt mondta, a gyerekeknek csak egy százaléka nem tud megtanulni énekelni. Az én tapasztalatom is pontosan ugyanez. Kik tartoznak ebbe az egy százalékba? Két csoportjuk van: a pszichológiailag sérültek, akik más szempontból is nehezen koncentrálnak. És a kivételesen magas intelligenciával rendelkezők. De ezek nagyon kevesen vannak. A többiek mind taníthatók. Többévi tapasztalatom, hogy fiatalok 20 éven felül is képesek megtanulni énekelni. Nem egy ilyen eset van mögöttem. Sőt: az idén egy 32 éves sikertelen hangközről hangközre tiszta éneklésre készíteni. Csak az énektanulásnak nem ez az ideje! Itt már sokkal fáradtságosabb, mint gyermekkorban.

Legtöbb „énekelni nem tudó” fiatalról kiderül, hogy kisgyermek korában letiltották: „ne énekelj, te elrontod éneklésünket.” Óvónők, tanító-nők és szülők kártevése ez. A gyermekek egy része idejében, 2-3 éves korában megtanul tisztán énekelni. De vannak, akik lassabban érnek. Ők 8-

10 éves korukra érnék el a kívánt szintet, ha sokkal előbb le nem állították volna őket. Mivel éneklésük tiltva volt, el is fogadták helyzetüket: ők a „botfülék”. Gyermekekben ezt a mulasztást behozni még nem nehéz. Deák téri „énekelni nem tudó” hittanos csoportom három hónap után kristálytisztán énekel, heti 8-10 perc tudatos nevelés eredményeként. Több idő alig jut erre a hittanórából. Mennyivel nagyobb a lehetőségük az általános iskolai tanároknak – csak nincsen türelmük a koncentrált munkára. Egyszerűbb a „hamisakat” kiiktatni. De mitől fosztják meg ezeket a gyerekeket?! Egy életre! Ők lesznek azok, akik valamire képtelenek, olyasmit nem tudnak, amit a többiek igen, és kimaradnak valamiből, ami a többieket egy közösséggé teheti. Hányan sóhajtják szomorúan: szeretem a zenét, de sajnos nem tudok énekelni.

JÓ ZENE – ROSSZ ZENE

Tudunk arról, hogy a zenéről a görög filozófusoknak kiterjedt tanításuk volt. Szerintük van jó és rossz zene. A rosszak államrendet bontók és erkölcsöt rombolók. Ma esetleg stadiont szétromboló, diszkózenétől megvadult, esztelen tettekbe inspirálók, vagy kifejezetten a szexipart propagálók. A jó zenéről pedig a mai zenepszichológiával foglalkozók is elmondják, hogy nem csupán gyógyító, hanem jellemnevelő, emberséget építő, emberi tartást kialakító és az érzelmi világot gazdagító hatása is van.

Köztudott, hogy a Zeneakadémia intézményeiben, a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán és általában a tanárképző főiskolákon újabban vannak e témához kapcsolódó előadások. Előtérbe került a zenepszichológia, s az ideggyógyászatban is általánosan alkalmazott eszköz lett a zeneterápia. Éppen augusztusban tartottak Budapesten nemzetközi konferenciát arról, miként használják segítőleg a művészeteket a sérültek gyógyítására. Csak egyetlen példa: nemzetközi hírnevű pszichológus rokonom mondta el, hogy egy 11 éves fiú páciensét, aki teljesen zárt volt a külvilág számára, Mozart zenéjének huzamos hallgatásával szözlásra bírta, majd megtanította a folyamatos beszédre.

Nagyon nehéz meghatározni a kétféle zene közötti különbséget. Nem egyszerűen a régi zene a jó, és az új a rossz. A határvonal nem itt húzódik. Nincs olyan mérőeszközünk, aminek segítségével úgy tudnánk különbséget tenni az értékes és az értéktelen zene között, mint ahogyan világos a kü-

lönbség pl. az ékszer és a bizsu között. Nem is a zeneszerző személyének ismerete a kritérium, hiszen a népzene egyértelműen jó, sőt egy ismeretlen szerző által írt korál is lehet jó.

A határvonal nem a múltbeliségben keresendő, hanem a jövőbeliségben. Ezt úgy értem, hogy a jó zene fennmarad évszázadokon át. Értékalóságát az idő bizonyítja. Ezért nem érték az aktuális divatcikk, ezért nem érték a sláger. Hogy valami szakmailag jól komponált, és van eshetősége az időbeni fennmaradáshoz, azt a szakember meg tudja állapítani. Ahogyan a ház statikáját a statikusmérnök ítélte dönti el, vagy ahogy a lelkész állapítja meg, – és nem más-hogy egyháza tanításának megfelelő-e egy laikus igehirdetése. Érdekes, hogy éppen a zenéhez, ehhez a nagyon érzékeny, az emberi lélek mélyébe ható eszközhöz mindenki ért. Itt mindenki szakértő.

Feltettem a kérdést egy katechetikai tanfolyamon: mit kell énekelteni a gyermekekkel, fiatalokkal? Egyöntetű vélemény ez volt: természetes, hogy a gyermekeknek gyerekéneket kell megtanítani. Közel áll hozzánk a gyermeki fogalomkörből vett szöveg és az egyszerű dallam. És hány éves korig? – folytattam tovább. Tízéves korig ez a legmegfelelőbb. És azután? A tizenévesek természetesen az ifjúsági énekeket énekeljék. Ez a nekik tetsző, ez a nekik való. És a korálok? Majd a templomban...

Feltűnő, hogy az ifjúság összegyűjtése, misszionálása érdekében a papság világszerte ezt az egyházi könnyű műfajt kultiválja. A baj nem ott van, hogy a műfaj megszületett, és hogy használják, hanem az, hogy az ifjúsági munkában egyeduralgóvá tették, és kiszorították vele a korál éneklését. Kérdésem: az az evangélikus ifjú, aki a korálokat nem ismeri, hogyan fogja, vagy mikortól fogja magát otthon érezni a templomban? Amikor ez lenne az az érzelmi kapocs, ami a templomi gyülekezethez köti. A helyszín ugyanis idegen: eddig meghitt, megszokott terem, most nagy templomtér. Az emberek is idegenek: sok felnőtt és idős. A liturgia „merev”. Hol van a beszélgetések hangulata? A pap is idegen, ósdi viseletben. A prédikáció se sztorikkal élénkített bibliamagyarázat. *Az egyetlen, amiben a fiatal otthon érezhetné magát a templomi közösségben, az a korálok együttes éneklése.* Ezt énekli felnőtt, ezt énekli az öreg. Ezt játssza az orgona – egész érdekes most ezt így hallani! Ezt éneklí az énekkar – így még szebb... Ettől fosztjuk meg a fiatalokat!

Éppen a teológiai felvételi vizsgák tapasztalata, hogy aki élő gyülekezetből jön, az tud énekelni. Aki az ifjúsági mozgalomból érkezik, és csak az ottani énekanyagot ismeri, egyszerűen nem tud énekelni. Nincs kialakult énekanyag – állandóan új és új füzetek jelennek meg. Ha a felvételiző kéresemre ebből az énekanyagból mégis megpróbál valamit visszaadni, énekhangja dünyögéshez, nyöszörgéshez, vagy valamiféle hadaráshoz hasonló. Énekéből sem a hangnemet, sem a ritmust nem lehet megállapítani. Hiányzik a gitár. A modulációk és szinkópák miatt aperciálhatatlan az ének dallama. A korált éneklőnek kinyílik a torka, olykor-olykor saját hangja szépségét is felfedezi. A gitáros éneklésnél valami más történik. Szól a gitár, az éneklő előtt ott a szöveg, a ritmus hallatán mozgásba lendülnek végtagjai, és harmadlagossá lesz az, ami éneklésnek nevezhető. Igaz, iól érzi magát, de valamiben hiányt szenved. Nem a gitárban van a hiba, hanem az ének silány voltában, divatcikk jellegében.

Valóban ez az, amit korunk fiatal-sága szeret. De akkor étke legyen állandóan a hot-dog és itala a Coca-Cola? A bölcs szülő megengedi ugyan, hogy gyermeke olykor ilyet is fogyasszon, de rendszeresen ad neki tisztességes ételt és italt is, mert tudja, hogy a fentiekből nem épül fel egészséges fizikum. A művészetek nem egyszerűen a szórakozás, a jó hangulat megteremtésére szolgálnak. A templomban sem azért éneklünk, hogy jól érezzük magunkat. Mint ahogy az igehallgatás, az ima és az úrvacsora sem ezt a célt szolgálja.

A svéd egyházból érdekes folyamatról kaptunk hírt. Itt tudvalevőleg erőteljesen tartja magát a magasegyházi és hagyományosan liturgikus beállítottság. Mivel ezzel nem érték utól a fiatalokat, úgy gondolták, keresni kell számukra a megfelelő, hozzájuk közel álló zenei formákat. Egyházi biztatásra nagyon sok ún. modern kompozíció született, amit a fiatalokkal énekeltek. A hátrányokat tapasztalva, mára megindult a visszafordulás: újra keresik az utakat, hogyan lehetne a templomi hagyományos formák – esetleg azok megreformált változatainak – megismertetésével visszahozni azokat, akik az idegen műfajok hatására elidegenedtek az istentisztelettől.

MIÉRT ÉPPEN A KORÁL?

Nem véletlen az, hogy Luther a maga korában annyira fontosnak tar-

totta a gyülekezet megénekeltetését. Nem egyszerűen a humanista ember kultúraszeretete indította őt arra, hogy a bibliafordítás, bibliamagyarázat és a tanítás mellett olyan buzgósággal lásson neki énekek írásának és irattatásának. Egyrészt tudta, hogy az emberek lelkébe az igaz keresztyén tanítást, a biblikus szellemű imádságot bele kell vésni, és ennek legjobb módja az énekeltetés. És tudta, hogy abban az erkölcsileg elég hitvány korban az emberi lelkekben rendet kell teremteni. És ehhez jó eszköz a közös éneklés. Ezért jelent meg még életben német nyelven hét különböző jelentős énekeskönyv és ezeknek ismételt kiadásai.

Magam sem hittem, hogy az énekléshez való viszony ennyire jelentős az ember magatartásában, érzelmi és jellembeli fejlődésében. Mindezt ma már tudósok bizonyítják. Én csak egyet tudok. A Teológiai Akadémián a tantárggyal kapcsolatos szigorúmat megvédendő, egy elmúlt tíz esztendő periódusból kigyűjtöttem azokat, akiknek az énekkollokvium jegyük közepes vagy annál rosszabb volt. A névsorból kiderült, hogy a felsoroltak nagy része – többi tanulmányi eredményétől függetlenül – vagy olyan volt, aki nem fejezte be a teológiát, vagy ha befejezte, nem szenteltette fel magát. Ha felszentelték, akkor rövid időn belül kilépett a rendszeres egyházi szolgálatból. Ez valamit jelez. Az énekek elsajátításához türelem és alázat kell. Nem lehet egy éjszaka elkészülni megtanulásukkal. Nem lehet figyelmeztetlenül énekelni. A zene rendet parancsol. Koncentrációt igényel, mégpedig nemcsak intellektuálisat, hanem egzisztenciálisat. Itt az ember fizikuma, tüdeje, hangszála, rekeszizma, agya, idegzete, reflexei mind összhangban kell hogy legyenek. Aki erre az alázatra, koncentrációra, belső összhangra képtelen, hogy legyen alkalmas a lelkészi szolgálatra? Igaza volt Luthernek: aki nem tud énekelni, alkalmatlan teológusnak.

Ugyanakkor elmondhatjuk azt is, hogy a kántorképzőt végzettek közül sokan teológusok, majd jó lelkészek lettek. A többiek egy része ha ma nem is végez kántori szolgálatot, de az egyházban felügyelőként, presbiterként, aktív munkásként dolgozik. Megtanulták Főten a fegyelmezettséget, az alkalmazkodást, a pontosságot, az egyházért való önzetlen szolgálatot, és nem csak egyszerűen a zenét.

A főtí nyári kántorképző tanfolyamok különben arra is tanulságul

szolgálnak, nem igaz az az állítás, hogy a fiataloknak csak a könnyű zene kell. Csupán az a kérdés, mit állítunk eléjük mintaként. Fiatalaink a nyári hőségben is reggeltől estig tartó fáradságos munkával és kitarással énekelnek és gyakorolnak, kizárólag a klasszikus, értékes zenei anyag elsajátítása érdekében. Ha ez nem fogná meg őket, érthetetlen volna az évről évre megismétlődő túljelentkezés. Hiszen ma már számos más táborba is mehetnének.

Tulajdonképpen alig magyarázható, hogy lelkészeink és ifjúsági munkásaink miért kerülnek a koráléneklést. Éppen az új énekeskönyv a maga ritmikusságával és a régies nyelvzetű szövegek kiküszöbölésével a fiatalok számára aperciálhatóvá tette ezt a kincset. Természetes, hogy nem könnyű eledelről van szó. De az ige megértése könnyű? Azt sem váltják fel valami mással.

A képzőművészethez közel kerülni is fáradságosabb, mint egy krimet megnézni. Meg kell küzdeni azért is, hogy az operák és oratóriumok világában a szépséget megtaláljuk. Egy klasszikus elolvasása is fáradságosabb, mint egy képregényt végiglapozni. Miért a könnyű utat választja az egyház a maga kincsei megítélésében? Meggyőződésem, hogy hosszú távon ezzel maga ellen dolgozik. Nem azt mondom, hogy az egyházi könnyű zenét le kell tiltani. Legyen ilyen is, főként, ha azt jól csinálják. De legyen világos, hogy a *koráléneklés egyházunk istentiszteleti életének kezdetétől fogva állandó alkotó eleme, és ha ezt nem ismertetjük és nem szeretetjük meg fiataljainkkal, akkor vétkezünk, mert az istentisztelettől tartjuk távol őket. Az egyházi könnyű zenével nem szabad a koráléneklést felcserélni. Az istentiszteletről is kiderült, hogy felcserélhetetlen mindenféle más összejövettel. Kétezer éven keresztül ez maradt a gyülekezet stabil centruma.*

MI A TEENDŐ?

A gyermekekkel 10-12 éves korukig meg kell ismertetni korálkincsünk alapanyagát. Ez az alapanyag az itt közölt hatvan ének. Ennek tanítását lehetőleg kisgyermekkorban kell elkezdni. Nem igaz, hogy a gyermekek csak azt szeretik énekelni, amit értenek. A több száz éves gyermekének-szövegek is ezt igazolják. A könnyűekkel kell kezdeni, és az évek alatt váljon sajátjukká mind a hatvan. Évente 15-20 ének megtanítása elegendő, de akkor

azt jól kell, hogy ismerjék. És egy életre legyen az övék, dallammal és az első verssel. Úgy legyen sajátjuk, mint a Miatyánk. Vagy mint a magyar helyesírás és az egyszeregy. Hiszen ezek az ismeretanyagok tíz éves korig emlékelhetők a legjobban. Így lesz számukra vígasztaló igévé, őszinte imádsággá életük nehéz pillanataiban. Közösséget teremtő eszközzé a gyülekezettel, akár a sajátjukkal, akár más hazai vagy külföldi gyülekezettel.

Ez a hatvan alapének legyen a *hittanórák* stabil énekanyaga. A hittankönyvekben közölt énekversek lehet, hogy jól illenek a bibliai történetekhez, de az énekek nagy száma és óráról órára változó anyaga alkalmatlan arra, hogy egy életre emlékeljék ezeket. A hittankönyvbéli énekeket rendszeresen csak az evangélikus többségű településeken tanítanám, ahol az alapénekek ismerete magától értődő. Budapesti szóránnyhelyzetben, hat évi hittanórás tapasztalatom szerint azonban mindig találni e hatvan ének között olyat, amely vagy az egyházi esztendőhöz, vagy a hittanóra anyagához tartalomilag illeszthető. Ezeknek *évenkénti ismételt elővétele* lehetővé teszi, hogy a gyermek jól megismerje, és meg is szeresse ezeket. Hiszen az ismert ének éneklése még örömet is nyújt. Egy sor olyan van köztük, ami kedvencünk lehet, pl. a Győzelmet vettél, Felséges Jézus, Ez a nap is csendesen, Királyi zászló jár elől, Itt az Isten köztünk, hogy a karácsonyiatkat ne is említsem. Ha ezt a hatvan alapéneket, vagy annak évre vetített arányos részét már megtanítottam, akkor vennék csak más énekeket. Addig azonban mást nem tanítanék!

Az iskoláskor előtti években természetesen meg lehet elégedni a legkönnyebb korálokkal, amik mellett speciális gyermekének is taníthatók. A konfirmáció után pedig használható az ifjaknak írt énekanyag – azonban mindenki a saját felelősségére tegye, tudván, hová nyit kapukat, – de kérésem minden lelkészhez és ifjúsági vezetőhöz az, hogy a fiatalokkal legalább fele arányban korálokat énekeltesse nek! Érzelmileg ne szakítsák el őket a templomi gyülekezetettől!

A korálok megismertetését minden ifjúsággal foglalkozónak fel kell vállalnia! Mert ha a gyermekbibliakör-vezető a hittanórára hagyja, a hittanár a gyülekezeti lelkészre, a gyülekezeti lelkész a templomra, akkor már minden késő. A templomban már nem lesz kivel énekelni.

HATVAN ALAPÉNEK

Legkönnyebbek

(5-8 hangterjedelemmel)

- 40 Jer, dicsérjük Istent (6)
- 96 Mennynék, földnek Teremtője (8)
- 121 Ó, maradj vélem (6)
- 125 Ez a nap is csendesen (8)
- 131 Jöjj, népek Megváltója (6)
- 150 Mennyből jövők most hozzátok (8)
- 168 Dicsőség mennyben az Istennek (8)
- 189 Királyi zászló jár elől (5)
- 222 Krisztus, virágunk (5)
- 233 Mi Urunk, édes Atyánk (7)
- 235 A pünkösdek jeles napján (6)
- 255 Tarts meg, Urunk (8)
- 276 Mondjatok dicséretet (6)
- 283 Jézus, a te beszéded (8)
- 336 Adjunk hálát az Úrnak (7)
- 365 Paradicsomnak te szép élő fája (7)
- 378 Ártatlanság szent Báránya (8)
- 405 Mindenható Uristen (8)
- 443 Vezess, Jézusunk (6)

Könnyűek

- 42 Áldunk téged, Istenünk
- 52 Dicsérjük Istent, mind . . .
- 57 Áldjad, én lelkem, a dicsőség
- 76 Mint a szép hűvös pataakra
- 115 Az éj ím érkezik
- 158 Krisztus Urunknak áldott . . .
- 188 Krisztus, ártatlan Bárány
- 198 Ó, drága Jézus
- 200 Ó, Krisztustól, sok sebbel
- 216 Dicsőség néked, Istenünk
- 266 Isten szívén megpihene
- 280 Itt az Isten közöttünk
- 291 Adj békét a mi időnkben
- 396 Jézus, én bizodalمام
- 389 Jézus, te égi szép
- 422 Eltévedtem, mint juh
- 503 Ó, Jézus, kincsem, vigaszom

Középhezek

- 54 Mind adjon hálát Istennek
- 72 Mi Atyánk, ki vagy mennyekben
- 151 Hadd zengjen énekszó
- 152 Kit sok boldog pásztor dicsért
- 161 Ím, jászlad mellett térdelek
- 185 Égi csillag tisztá fénye
- 254 Erős vár a mi Istenünk
- 331 Ki dolgát mind az Úrra hagyja
- 337 Istentől el nem állok
- 346 Gondviselő édes Atyám
- 371 Felséges Jézus
- 379 Győzhetetlen én kőszálom
- 388 Győzelmet vettél
- 412 Ne szállj perbe énvelem
- 413 Szent, örök Isten

Nehezek

- 44 Ó, felséges Úr, mi kegyes . . .
- 58 Mily nagy az Úr kegyelmessége
- 208 A keresztfához megyek
- 213 Krisztus feltámadt
- 229 Jövel, Szentlélek Uristen
- 286 Van örök kincsünk
- 308 Készítsd magad, kedves lélek
- 417 Előtted állok, drága Jézusom
- 423 Én Istenem, én bűnös ember

*

Következő számainkban közölni fogjuk a Magyar Egyházzenei Társaság e témához kapcsolódó nyilatkozatait az egyházi zene ápolásáról és az ifjúság egyházzenei neveléséről.

Szeptember 2. – Tanultunk azóta?

Eurocentrikus gondolkodásunkra jellemző, hogy nálunk is, mint a legtöbb országban földrészünkön, május 8–9-én emlékeztek meg a második világháború végéről. A háborúnak hivatalosan szeptember 2-án lett vége, miután a japán császár augusztus 15-én rádión bejelentette a világnak és népével is közölte, hogy elfogadja a potsdami nyilatkozatot és Japán minden feltétel nélkül leteszi a fegyvert. A *formális kapituláció szeptember 2-án történt*, a japánoknak a tokiói öbölben lehorgonyzott Missori csatahajón kellett MacArthur amerikai tábornagy, Nimitz amerikai tengernagy, Bruce Fraser angol tengernagy, Csang Kai-sek kínai marsall és Gyerevjanko szovjet vezérezredes előtt aláírni a fegyverletételi okmányt. (Nálunk alig ismert tény, hogy a Szovjetunió csak az európai háború befejezése után három hónappal lépett harcba Japán ellen – augusztus 9-én.) – A Japán elleni háború valójában nagyon sokáig tartott és mindkét fél számára óriási veszteségekkel járt!

Japán elképzelése a háború elején az volt, hogy nyugaton Indiáig, délen Ausztráliáig, és „holland-indiáig” terjeszti ki Tenno császár hatalmát. Volt olyan időszak 1941/42-ben, amikor a japán időzárak erői tengeren és szárazföldön majdnem 50 millió négyzetkilométer területet tartottak ellenőrzésük alatt. Még 1945 tavaszán és érintetlen volt a négymillióos hadsereg! Félretemet statisztikai adatokat olvashatunk: pl. 1944/45-ben az Indiából, Kínából felszálló amerikai B-29-esek 32 612 felszállásuk és bevetésük során 169 241 tonna súlyú bombát dobtak japán területekre, 59 város hadiüzemeit rombolták le, a pilóták mintegy 160 millió kilométert röpültek és lelőttek 2285 japán repülőgépet. Ezekben az adatokban nincsenek benne a hirosimai és nagaszaki atombombázás „eredményei” – ezek nélkül is 200 000 embert öltek meg és 400 000 embert sebesítettek meg a bombázások. Az atombombázás adatai ismertebbek. A tengeralattjárók és hadihajók veszteséglistáját nem ismerem. Anyai bizonyos, hogy szeptember 2. mindkét fél számára a szenvedések végét jelentette. Szeptember 2-án fellélegezhetett a világ, soka azt hitték, soha többé nem lesz, nem lehet háború! Hitler nem él, a japán császár kijelentette,

hogy nem istenség és az addig folytatott vesztéssel véget ért háborús bűnök büntetése.

S mi történt azóta? Csak 1993-ban, amikor az LVSZ egy munkacsoportja kidolgozta *Az igazságos háború tematikáját* (Viggo Mortensen füzete), 40 háború és konfliktus dült és statisztikai adatokkal igazolhatóan 1945. szeptember 2-án több mint 150 helyi háború és konfliktus keletkezett, beleértve a ma is tartó Balkáni vérengzéseket. A legtöbb háború hadüzenet nélküli manapság – egyszerre csak megindulnak a csapatok és a NATO, meg az ENSZ rendszerint tehetetlennek bizonyulnak a tengeri könnyű és szenvedés megakadályozására. Ártatlan emberek vesztik el otthonukat, menekülővé válnak, felperzselnek városokat és falvakat, lelőnek, megsonkítanak embereket, ki számolhatná meg a sebesülteket és egész életükre nyomorék ember-roncsokat? Etnikai tisztogatást rendeznek, emberek tízezrei menekülttáborokban kénytelenek élni.

– 1948-ban az EVT alakuló világgyűlésén Amszterdamban kijelentették: *„A háború ellentétlen Isten akarataval”* (Erdekes az angol és német szöveg különböző íze: War is contrary to the will of God – Krieg soll nach Gottes Willen nicht sein).

Mi várható? Atombombakísérletek föld alatt és föld felett, az atomhatalmak száma emelkedik, helyi, törzsi, nemzeti ellenségeskedések, katonai fenyegetések napirenden vannak. 1992-ben az akkor LVSZ-főtákar Gunnar Stållstet Boutros-Galli ENSZ-főtákar-nak ezt írta Madrasból: *„Szenbenézve sok konfliktus pusztító hatásával, amelyek átviharzanak mai világunkon, támogatam szándékát, hogy a nemzetközi erők az ENSZ-en keresztül jobban legyenek felkészítve és felszerelve, hogy megelőzhessék az ellenségeskedést, megvédhessék a polgári lakosságot és gondoskoghassanak humanitárius szükségletekről”*.

A robbanásveszély azóta sem múlt el, az ENSZ tekintélye és hatékonysága nem növekedett: reménytelenség, tehetetlenség, kiszolgáltatottsági érzés uralkodik szerte a világon kis emberek között! Békétlenség, gyűlölet ég a szívekben. Valóban véget ért a 2. világháború és 50 év alatt már volt alkalmunk elfeledni, mit állt ki, élt át a mi nemzedékünk? Tanultunk-e valamit?

BERLINI ASSZONY OTTHONA ROMJAIN SÍR 1945-BEN.

A kép arról a kiállításról való, amit volt alkalmunk megtekinteni ez év május 8-án a berlini hugenotta templomban, ahol a francia-német megbékélést ünnepelték és ugyanakkor kiállították a templom környékének háborús emlékeit. Tüntetések és ellentüntetéseik, felvonulások és kiállítások Berlinben. Budapestnél jobban érzékeltették a háború európai végének 50. évfordulóját, de Berlinben sem láttam egyetlen képet kontinensünkön túl folyó háborúról...

Evangelikusok a nagyvilágban

MADARÁSZ ISTVÁN:

Népegyház, missziói egyház, hitvalló egyház

Elhangozott a Somogy-Zalai LMK-n Gyenesdiáson, 1995. május 15-én

Dolgozatom megadott címének a végén nincs kérdőjel. Így úgy gondolom, témánk kiírójának az lehet a szándéka, hogy mindhárom jellemvonás jellemzője a mai Magyarországi Evangélikus Egyháznak, sőt általában a magyar történelmi egyházaknak. Hangsúlybeli eltérés időszakonként és egyházközsegenként adódhat, de el nem tűnhet egyik sem egyházi életünkből.

Aki bármelyiket mellőzhetőnek gondolja, az vagy szektás rajongó, aki elfeledkezik a történelem országútján velünk járó Jézusról, esetleg ott akar misszionálni és lelkeket felbolygatni, ahol a Krisztusban már békességet nyert és hitben élő emberek élnek, vagy külső jelekkel akarja erősíteni azt, amire egyedül a Szentlélek tehet képessé bennünket a Tőle kapott hitben.

Ezzel már ki is mondtam az egész keresztyén életem és lelkesi gyakorlatom sokévtizedes tapasztalatából folyó meggyőződésemet, hogy én a hitvalló és misszionáló népegyház híve vagyok és maradok. A ránbízottakat hitre, missziói felelősségre és történelmi egyházakhoz való ragaszkodásra kell nevelnünk.

Tény, hogy a népegyházi formát mostanában egyre fölerősödő kritika éri kívülről is, belülről is. „Lelki halottakat tartunk nyilván statisztikáinkban, akiknek semmi közük sincsen sem Krisztushoz, sem a keresztyén életvitelhez, sem a Lélek adományaihoz.” Én azonban (egyre inkább) úgy látom, hogy ezek a vádak egyre inkább visszafordíthatók azokra, akikről akár az egyház soraiból, vagy a kisegyházak részéről érkeznek. Kizárásos alapon sohasem lehet megoldani egyházi problémáinkat.

Kétségtelen, hogy a népegyház jellemzőnk a kitelepítések, kitelepülések és az országhatáron belüli szétszóródás folytán egyre kevésbé jellemző ránk. Alig

akad már olyan településünk, ahol többségi egyház lennénk. Bár saját tapasztalatból is mondhatom, hogy akik hitüket gyakorlók voltak ősi gyülekezeteinkben, az új helyükön is megkeresik az evangélikus gyülekezetet és bekapcsolódnak annak hitéletébe.

Népegyházi kereteinket azonban jobban meg kell töltenünk missziói felelősséggel, mindenekelőtt a ránbízottak iránt. Rá kell ébrednünk, ha akarjuk, ha nem, hogy amit az egyháztagság legfőbb kritériumának tartunk: a keresztség és főleg a gyermekkeresztség, annyi mint egy be nem váltott csekk, – hit nélkül. Azért kezdtem el az idén már az óvodai hitoktatást, mert látom, hogy a hitben való nevelésre csak nagyon kevés szülő, vagy keresztszülő gondol az ígéretük ellenére is. Az ősök felületes, csupán tradicionális vallásgyakorlatának a példája sokkal jobban vésődik a gyermekekbe, mint a konfirmációi felkészítés során hallottak. A keresztség és a konfirmáció megtörténte tehát nem megnyugvással, hanem a lehető legnagyobb nyugtalansággal kell, hogy eltöltsön bennünket. Amikor pl. mindent megmozgatunk azért, hogy a reverzális nélkül megeskett pároknál a megszületett gyermeket is mi kereszteljük meg, és ha ez sikerül, akkor legfeljebb egy nagy fellélegzés következik, akkor nagyon hasonlítunk a Jézus által kipellengérezett farizeusokhoz, akiknek ezt mondta: „*jaj néktek, mert megkerülitek a földet, hogy egy pogányt zsidóvá tegyetek, hogy azután a gyehenna fiaivá tegyétek őket.*” Mt 22,15.

Utómunka nélkül el sem volna szabad kezdeni a konfirmációi munkát. Az Ágostai Hitvallás német szövege tartalmazza azt a döntő meghatározást, hogy az „*egyház ott van, ahol az evangélium tisztán hirdetik és a szentségeket Krisztus rendelése szerint szolgáltatják ki.*” Luther és társai azonban még nem érzé-

kelték azt, ami a mai valóság, hogy az egyháznak ma sokkal inkább, mint az ő idejükben, utána is kell mennie a nyáj minden tagjának. Nem elég tehát az oltár elé és a szószék alá venni őket. *Keresni, hívogatni, jó útra vezetni, meggyőzni kell az elítélteket, elidegenedetteket is.* Ürességtől kongó falú templomokban hiába cselekszünk az egyház örök kritériumai szerint. Ha az egyház szolgálójának a munkájára csak családi eseménykor van szüksége egy-egy családnak, vagy a többség számára csupán ceremónia-mesterré válik egy-egy ünnepi liturgiában, akkor ezen nem elég keseregni, hanem belmissziói feladatunkat kell gyakorolnunk.

Népegyházi tradícióink, templomaink és más objektumaink óriási kincsek, hasonlóképpen egyházfenntartóink nagy száma is az. De mindez kiaknázandó kincse az egyháznak. Hitre kell jutnia és hitüket buzgón kell gyakorolniuk egyháztagjainknak. Ha előlött elnézünk, könnyen azt vesszük észre, hogy egyháztagjaink sodródnak a közömböség vagy nyílt ateizmus útjára, illetve prédára leső szekták áldozataivá válnak.

Jézus mondja: „*Úgy ragyogjon a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák a ti jócselekedeteiteket és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat*”, és azt is mondja: „*Boldogok, akik beszédemet hallgatják és cselekszik is azt.*”

Ugyanakkor nem akarok senkit megnyugtani, de nem tudom elhallgatni sem azt a sokszoros tapasztalatot, hogy a magukat feddhetetleneknek minősítő kisegyházak vezetői miként hunynak szemet a bizony náluk is nemcsak jelentkező, de néha burjánzó bűnök előtt, mert féltik elveszteni a tagságukat. Széchenyi mondta a magyarságról: „*Egy népnél sem vagyunk alábbvalók.*” Nem ártana ezt kisebbrendűségünk fokozódásakor egyházunkra is vo-

natkozatni. Bizony „simul iustus et peccator” vagyunk és maradunk míg e földön élünk.

Tudom, hogy sokan vannak, akik a történelmi múlt minden értékénél jobban szeretnék azt, ha csupa hitvalló, hitüket gyakorló, áldozatkész és keresztyén erkölcsiségű hittestvért láthatnának maguk mellett a templomban és az egyházi életben. De azért ne értékeljük le azt a körülményt sem, hogy a nyilvántartásainkban szereplők azért általában olyanok, akik nem csapják be az orruk előtt ajtajukat, ha becsöngtünk hozzájuk, akik készek meghallgatni bennünket és ha ma még nem rendszeres íghallgatók és úrvacsorázók is, de válhatnak azokká és válnak is gyakran.

Tudjuk, hogy Jézus valahányszor Jeruzsálembe érkezett missziói útjairól, első útja mindig a templomba vezetett. Pál apostol és társai is a zsingógákat keresték fel a missziói útjaik során. Olyan kapcsolópont az EGY Isten-hit, az Ótestamentum és különösen a próféták írásai, amiket nem hagyhattak kihasználatlanul. Bennünket ennél sokkal erősebb kötelékek, a keresztség és a konfirmáció, meg maga az egyháztagság kell, hogy kössön a népegyházi adottságainkhoz még akkor is, ha csak missziói lehetőségnek tekintjük azt.

A szekularizációs tendenciák mellett egyre többször találkozunk olyan jelenségekkel is, hogy sokan fölismerik az evangélium boldogító, hitet adó és jó erkölcsiségre segítő erejét. Ezért vágyódnak annak mélyebb megismerésére. Különösen is mostanában a templomépítésre való készülődésünk során találkozom gyakran ilyen véleményekkel, ilyen megfontolásból eredő szíves adakozókkal még másvallásúak körében is.

Itt kell megjegyezmem, hogy olyan kötelezettségek zúdultak reánk az utóbbi években, hogy a belmissziói munkákat a lelkész egymagában képtelen ellátni. Mindehhez szükségünk van olyan gyülekezeti magra, akik nemcsak keresztyén módon élnek, de hajlandók a gyülekezeti munkákban, különösen is a hívogató és a lelki ébresztés munkájában segítségére is lenni a lelkésznek. A lutheri egyetemes papság elvének véghezvitele elodázhatatlan az egyházunkban. Nem lehet csak a lelkészre hárítani a belmissziói feladatokat. Nem is gondoljuk sokszor, mennyi szolgálólatrakész, ám kihasználatlan munkaerő van körülöttünk, akik csak egyetlen szóra várnak, hogy segítsenek nekünk valamilyen részfeladatban.

Az egyház Krisztus teste, melyben beteg tagok is lehetnek e földön. De azokat nem amputálni kell, hanem gyógyítani. Van egy 88 éves tiszteltbeli presbiterünk, aki minden istentiszteletünkön jelen van és egyébként is példamutató és áldozatkész tagja a gyüleke-

zetünknek. 54 évvel ezelőtt, amikor a világháborús fronton megsebesült és amputálni akarták a lábát, nem engedte meg azt. Kérte a műtétet, de amputálás nélkül. Igaza volt. Ezután még 30 évig volt nehéz munkát végző ács egy vállalatnál, és ma is 2 km-ről jár el a templomba.

Mi se akarjuk könnyedén leírni csak potenciális egyháztagjainkat, bármilyen lelki sérültek is, még ha egyszerűbbnek tűnne is törlésük a nyilvántartásunkból. Vasárnap kereszteltem meg egy 10 éves gyermeket a nővére fiával együtt. Ők 12 évvel ezelőtt családi problémáik idején majdnem, hogy úgy dobtak ki otthonukból, de meghatotta őket az, hogy én nem mondtam le róluk és meglátogattam őket. Nem a mércét kell lejjebb vinnünk, hogy megtartsuk, vagy visszazserezzük az elidegenedetteket, hanem nekünk kell több szeretetet és pásztori lelket tanusítani feljűk. Hinnünk kell Péter apostoli szavaiban, hogy erre előbb-utóbb rájönnek az elsodródottak is: „Nincs az ég alatt más név és nem is adatott más név, aki által kellene nekünk megtartatni, mint a Jézus Krisztus neve. Senkiben másban nincs üdvösség, és nem is adatott az ég alatt más név, aki által kellene nekünk üdvözlőnünk!” ApCsel 4,16.

Luther a Schmalkaldeni cikkekben írja: „A részünkről valók között a 7 éves gyermek is tudja, hogy az Egyház azok a hívek, vagyis juhok, akik az ő Pásztoruk hangját hallják és követik is azt.” Ezért mindenekelőtt könyörögnünk kell a Lé-

lek füleket és szíveket megnyitó munkájáért.

Ajánlatos tehát a népegyházi keretekhez való ragaszkodásunk. De nem azért, hogy a megtérést elődazzuk, hanem, hogy felépítsük az élő és hitvalló gyülekezetet a népegyházi keretek között. A népegyház egyetlen esélye az, hogy maradék erejét és stabilitását olyan gyülekezeti élet megteremtésére koncentrálja, ahol az Ige és a szentségek köré összegyűlt hívek közössége valósul meg.

A napokban Budapesten tanúja voltam egy utcamisszióknak. Őt percig hallgattam a kb. 25 éves fiatalember lelkes és biblikus bizonyágtevését. Nem tudtam ez idő alatt megállapítani, hogy milyen keresztyén körhöz tartozik. Egy azonban feltűnt nekem: az, hogy úgy szólt hallgatóihoz, mint a keresztyénséggel és Krisztussal még soha nem találkoztakhoz. Én inkább Pálnak adok igazat, aki azt merete mondani a pogány athéniaknak: „Én minden tekintetben istenfélőnek látlak titeket”. Tudjuk, hogy (ezután) az Aeropáguson talált Pro AGNOSTÓ THEO feliratú oltár indította erre a kijelentésére. Fölismerete bennük az Isten-kereső hit csíráit.

Ami pedig keresztyénségünk hitvalló jellegét illeti, úgy gondolom, ma ez nem mártíromságban bizonyítható legigazabban, hanem sokkal inkább a kívülállók is rabulejtő szeretetben. (2Kor 8,9 és Fil 2,16.)

„Öröm és bánat egymás mellett járnak...”

Gondolatok a piliscsabai missziói konferencia után

A fenti dán énekidézettel kezdte dr. Pósfay György világmissziói híradóját, utalva a világmisszió örömeire és gondjaira. Ugyanezzel a kettősséggel tudom csak megvonni az idej piliscsabai missziói konferencia mérlegét.

Kétségtelenül sok okunk lehetett az öröme, a hála is. Hadd villantsam fel ennek néhány meghatározó színet.

Öröm, hogy két fiatal kolléga, *Verasztó János* és *Koczor Tamás*, reggeli és esti evangélikációs sorozata – friss, eleven íghirdetéseikkel – nem egyszerűen csak keretet, de biztos lelki alapot is adtak konferenciánknak. Meggyőződhetünk arról, hogy nem csak a régi nagyok kaphatták meg az evangélikálás karizmáját...

Öröm, hogy külföldi testvéregyházak missziói vezetői fontosnak tartották, hogy részt vegyenek ezen a konferencián, és előadásaikkal nagy mértékben emelték a három nap színvonalát: dr. *Hermann Vorlander*, a Bajor Miszsió igazgatója, *Matti Korpiaho*, a finn Sanansaattajat rádiómissziós szervezet titkára, *Gottfried Merny*, az osztrák evangélikus misszió munkatársa világ-

távlatokban adtak friss tájékoztatást a modern misszió kihívásairól, feladatairól. Szavaik és diaképek segítségével eljuthattunk Kínába, Tanzániába, Kenyába, Szudánba, Ghánába éppúgy, mint nyelvokonainkhoz az egykori Szovjetunió területére, vagy a szomszédos Horvátországba...

Öröm volt hallani *Pauline Stableford* angol misszionárius eleven és hiteles beszámolóját a hazánkban élő kínaiak között végzett missziói munkájáról.

Öröm volt *Keveházi László* segítségével végigjárni a világmisszió történetét és megérkezni a ma feladataihoz.

Öröm volt hallani a Protestáns Miszsiói Tanulmányi Intézet holland vezetőjének, dr. *Anne Marie Koolnak* magyar (!) nyelvű előadását a hazai evangélikus miszsióörténet mába is ható és mozgósító alakjairól: Scholcz Ödönről, Podmaniczky Pálról, Gáncs Aladárról, Danhauser Lászlóról...

Öröm volt hallgatni *Parragh Lajos*, örökifjú misszionárius színes élményeit albániai missziói szolgálatáról...

Öröm volt, hogy újra közöttünk szolgált a Rádiómisszió alapítója, *Terray*

László. Remélem, soha nem felejtjük az izraelmisszióval kapcsolatos ébresztő szavait...

Öröm volt, hogy naponta, még a reggeli előtt, együtt lehetünk imaközösségekben, és tartalmasak voltak a bibliaköri beszélgetések is.

Öröm volt, hogy a mintegy száz főnyi résztvevőnek 20%-a a határon túlról, Erdélyből, Felvidékről, Kárpátaljáról érkezett.

Öröm volt, hogy a rádiómisszió, a lepramisszió hűséges támogatói, még az alig két óras ebédszünetről is lemondva, külön is találkoztak...

Öröm, hogy többéves útkeresés után, mintha az idej konferencián már körvonalazódni látszanának konkrét lépések: a Kína-misszió felelős támogatása elsősorban a rádiómisszió vonalán, de a hazánkban élő kínaiak között is. S a legnagyobb „álmom” és imatéma: jó esélyünk van arra, hogy a közeljövőben újra lesz misszionáriusunk a külmisszióban...

De „öröm és bánat egymás mellett járnak”, s így csak akkor lesz teljes és ültelen a kép, ha bánatokról sem hallgatok.

Bánat, hogy e sorok íróján kívül, nem vett részt más, még aktív szolgálatba álló lelkész a konferencián (az evangélikációt végző kollégák is csak szolgálatuk elvégzésére tudtak eljönni).

Tudom, kevesen vagyunk. Tudom, nyáron sok a különböző gyülekezeti tábor gyerekeknek, ifjúságnak. Tudom, valamikor szabadságra is kell (kellene) menni... De félek, hogy nem csak erről van szó. A misszió ügye sokak számára még mindig csak „nosztalgizásnak” tűnik, luxus, néhány csodabogár hobbi. Pedig itt saját gyülekezeteink ébresztéséről, építéséről, mozgósításáról van szó. Arról, amit Scholz László 225. énekünkben így fogalmaz meg: „Ne másra várj, mozdulj magad, lelked tettvágy hevítse! A közöny álmából elég, szolgálat szent tűzében ég, ki új szívet kapott már.”

Bánat, hogy nem csak lelkész kollégák hiányoztak (hála, hogy azért vannak még aktív és lelkes nyugdíjas szolgatársak...), hanem a teológus hallgatók egyre szaporodó táborát is csak egy hallgató képviselte. Pedig lelkes kis missziói imakör működik a Teológián a tanév alatt, remek műsort adtak a tavaszi öbudi missziói nap keretében. De most nagyon hiányoztak!

Bánat, hogy egyébként is kevés volt a fiatal. Tudom, hogy nagyon fontos a gyermekekkel, fiatalokkal való nyári táborozás. De vajon nem lehetett volna néhány fiatallal, gyermekkel együtt eljönni erre a missziói konferenciára? A külön gyermekmunkának is volt felelős vezetője a konferencián... Éppen a misszió ügye tudja áthidalni a generációs szakadékokat is!

Bánat, hogy nagyon kevés gyülekezetből jött össze a százfős konferencia.

Egész országrészre maradtak ki. Pedig milyen ajándék lenne a hétköznapi robotba belefáradt felnőtteket néhány napra kiemelni a taposó malomból, és ablakot nyitni számukra a világmisszióra... Aki túllát saját gondjainak kerítésén, aki megismeri más népek nyomorát, de örvendő hitét is, annak sokkal könnyebb hálával és reálisan értékelni saját helyzetét, és felismerni mindazt, amit másoktól tanulhatunk, kaphatunk. Több előadó is hangsúlyozta, hogy a mai misszióban a kölcsönösség, a partneri kapcsolat, a kétirányú közlekedés a legfontosabb. Újra egy éneksor jut eszembe: „...egymás nélkül nem jutunk tovább!”

Ha mindezek után valakinek kedve támadt ablakot nyitni és beengedni a misszió frissítő, ébresztő levegőjét saját életébe, a rábízott különböző gyülekezeti közösségek életébe, annak hadd kínáljak föl egy konkrét segítséget. A konferencián elhangzott evangélikációs igehirdetésekből, missziói előadásokból 60 perces összeállítást készítettem. Ez az „Étvágygerjesztő” kazetta megrendelhető az Ev. Rádiómisszió címen. Ha valaki ennek nyomán teljes terjedelmében szeretne meghallgatni egy-egy igehirdetést vagy előadást, azt is örömmel megküldjük. Íme, a kazetta tartalomjegyzéke:

„Rám figyeljete...” - Verasztó János

„Akinek van füle, hallja meg” - Koczor Tamás

“Világmissziótörténeti vázlatok” - Keveházi László

„Legyen szíves továbbadni...” - dr. Anne Marie Kool

Izraelmisszió + a misszió ajándékai - Terray László

Megrendelhető:

Ev. Rádiómisszió, 2142 Nagytarcsa, Pf 19. Tel/fax: 28-370684

A kazettáért csak adományt fogadunk el...

Gáncs Péter

*

(A szerkesztő: Meghallgattam a kazettát. Örültem, hogy már ilyen is van. Becsülöm a jószándékot, a sok munkát, a válogatást, a technikai felkészültséget és az önzetlent (tehát nem piacra orientált) propagálást.

Bánatot jelentett azonban, hogy a magyar előadók szövegeiből az derül ki, a misszió ügye, nem volt „szívügye” egyházunknak, nem is lehetett szólni vagy írni róla. Ismerve a nehézségeket, a „szél ellen vitorlázást” - szívesen adatom, hogy nem némult el a misszióról szóló mondanivalónk. Belföldön-külföldön egyaránt megtettünk, amit lehetett. Bálint Zoltán is „mémök misszionáriusként” 1990 előtt szolgált Afrikában, az LVSZ alkalmazottjaként a MEE közbenjárásával. A szelektív memoria

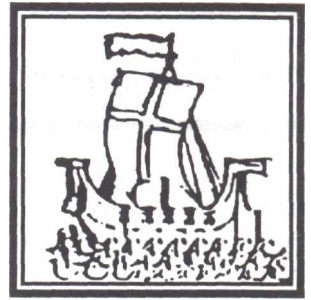
minden területen kísért, itt is. Tessék elolvasni a Lelkipásztor 1957-es évfolyamát (Marangu, Minneapolis kapcsán hányszor van szó misszióról?) –1977-ben Dar Salaamban az egyik főelőadás első korreferensként tarthattam előadást a misszióról Stavanger 1982 LVSZ missziói világkonferenciáján a keleti blokk egyetlen egyháza képviselőjében vehettem részt az előkészítésben és utómunkában, az LVSZ misszió álláspontját lefordítottam és kiadhattuk füzetben magyarul, a Diakoniában ismételtén írtam a misszióról, 1980-ban Monroviában (Liberia), 1987-ben Antsirababan (Madagaszkár) összafrikai konferencián egyedül a kelet-európai országokból a MEE képviselőjeként lehettem jelen...

Valóban sokat változott a helyzet, sokat javult a misszió lehetősége, de Isten nem volt néma, imádságainkra süket, helyzetünkben lebénult és tanácstalan az elmúlt négy és fél évtizedben sem! – Gáncs Aladár, Podmaniczky Pál és Scholz László előadásait és igehirdetéseit ismerve és nagyra tartva, kívánom, hogy az igehirdetések ne csak lelkesek, de tartalmasak is legyenek ugyanazon a szinten, amilyen szinten az említettek szolgáltak. Zsidó testvéreink iránti felelősségünkönkről is mondjunk igazat – szeretetben.)

EGY KIÁLLÍTÁSRÓL

Még missziói vonatkozása is van annak a nagyszerű kiállításnak, amit Gödöllőn a városi múzeumban rendeztek Ignác Ferenc gyűjtéséből „Oceánia Világa” címen. A páratlan anyag háromnyelvű prospektusában a magyar természettudósok és néprajzi műgyűjtők (megszállott hősök) nevével együtt szerepel ez a mondat: „a tragikus sorsú Molnár Mária, aki misszionáriusként került Ptilu szigetére. – Óceánia varázslatos szigetvilága soha nem tartozott a könnyen elérhető tájak közé. A nagy távolság, a hosszú viszontagságos utazás kockázatai ellenére már a múlt században felkeltette legelszántabb, vesztélyektől, nehézségektől sem visszariadó honfitársaink érdeklődését”. – S tegyük hozzá: Jézus Krisztus a világ végső határáig érvényes missziói parancsa, a mandátumnak tekintett mentő szeretet és nemcsak a tudásszomj, vagy a kíváncsiság is motiváló erő volt. Molnár Mária élete és halála is erről beszél.

KITEKINTÉS AZ ÖKUMENÉ VILÁGÁBA

D. DR. NAGY GYULA:

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

– 1995. június 1.-1995 július 15. –

EGYESÜLT NEMZETEK SZERVEZETE – EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

Június 25-én, San Franciscóban ünnepelték meg az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmánya aláírásának 50 éves évfordulóját. Akkor még csupán ötven ország delegátusai írták alá a világ békes jövőjét biztosítani kívánó, nemzetközi szerződést. Most – a sok csalódás és kudarc ellenére is – a világ 185 országa nevében Boutros Gali főtitkár méltatta a világtörténelmi dokumentum jelentőségét.

epd-wochenspiegel (epd-w)

*

Az ENSZ jelentése szerint az 1994. év nemzetközi ENSZ-segélyprogramjai a szükséges 2,8 milliárd dollár helyett csupán 77%-os támogatást kaptak a világ tagországaitól. A jugoszláviai polgárháborús segélyakciók mindenestre teljes és a ruandai vérengzés nemzetközi segélyakciói 95%-os támogatást kaptak. A világ 11 más krízis-országában azonban 635 millió dollár hiányzott az igényelt segítséghez.

Az UNICEF, az ENSZ önálló gyermek-segélyszervezete, különösen riasztó ada-

Egyházi Világhíradónk ökumenikus horizontú, havi tájékoztató szolgálatának öt éves határvéghöz érkezve, az idei nyár első felének rendkívül gazdag egyházi eseményeiről kívánunk ismét globális körképet adni. Nagyon sok, érdeklődésünkre számot tartó hír érkezett, mind az ökumené, mind a világ evangélikus egyházai területéről.

Kiemeljük az Egyesült Nemzetek Szövetsége megalakulásának ötven éves évfordulóját. Az egyházak és világszervezeteik számos területen segítettek az ENSZ és szakosított szervezetei (WHO, FAO, UNICEF, ILO stb.) tevékenységét. Fél évszázadon keresztül megbecsült partnerei voltak ezeknek, főleg a globális méretű humanitárius akciókban, valamint az emberi jogok, külön is a vallásszabadság védelme területén. A sok kudarc és kritika ellenére nekünk, keresztyéneknek, sem szabad elfeledkeznünk arról a mérhetetlenül sok jóról, amit Isten világműködésének a népek második világszervezetének kialakulásán és fél évszázadán keresztül – „gyermekbetegségei” ellenére is – adott az emberiségnek és benne a világ keresztyénségének.

Júniusban volt – ezúttal az afrikai Namíbiában – a Lutheránus Világszövetség évenkénti legjelentősebb eseménye: a LVSZ Tanácsának ülése. Érdekes és fontos eseményeiről, határozatairól és vitáiról tudósítunk ebben a számban.

Nagyjelentőségű, ökumenikus vonatkozású hírek érkeztek a Vatikánból, az új ökumenikus pápai enciklika világméretű visszhangjáról, a LVSZ és a Vatikán közlekedéséről, Noko evangélikus főtitkár, majd a konstantinápolyi pátriárka római látogatásáról, valamint az „utazó pápa” legújabb útjairól közvetlen szomszédságunkban (kassai és eperjesi vértanúk).

Az egyes országok egyházainak hírei közül a Németország Protestáns Egyházzövetsége (EKD) félévszázados évfordulójára, a Hamburgi Evangélikus Egyházi Napok híreire, a bázeli római katolikus püspök váratlan lemondására, az egyházi kommunikáció körüli globális vitára és a francia atomkísérletek tervének világméretű egyházi visszautasítására hívjuk föl lapunk olvasóinak figyelmét.

(A híryanag lezárása: 1995 július 15.)

tokat közül legújabb jelentésében. Eszerint ma a világon naponként 35 ezer kisgyermek hal meg könnyen kivédhető betegségekben és sokmillió gyermek éheznek. Egyedül Indiában 100 millió gyermek végeztet nehéz testi mun-

kát. A leggazdagabb országok termelésüknek mindössze 0,3%-ával segítik a világ szegény országait, a vállalt 0,7% helyett. Egyedül Svédország, Dánia, Norvégia és Hollandia tettek eleget 0,7%-os vállalásuknak. Az

1992-es 97 milliárd márkát kitevő nemzetközi segélyek 1993-ban 89,5 milliárd márka értékére csökkentek.

Az UNICEF-jelentés szerint az elmúlt évek során mintegy 2 millió gyermek-áldozata volt a világban folyó helyi háborúknak. A mai világ mintegy 50 millió menekültje, elűzöttje közül a fele gyermek és 18 év alatti fiatal. A jómódú országok megígért segélyeik fizetésével és kismértékű növelésével is gyermekek és fiatalok millióinak életét menthetnék meg évenként a korai, gyötrelmes haláltól.

epd - w

*

A francia döntés az atomfegyver-kísérletek csendes-óceáni felújításáról nemcsak számos ország, kormány és szervezet részéről váltott ki heves tiltakozást, hanem az egyházak és szervezeteik részéről is. Az Egyházak Világtanácsa nevében Konrad Raiser főtitkár levelet intézett Chirac francia elnökhöz. Ebben a döntést „szűklátókörű és az eszt megcsúfoló, nacionalista döntésnek” nevezte, amely nem számol a kísérletek súlyos ökológiai, milliókat érintő következményeivel.

epd - w

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

Ezidén a délafrikai Namíbiában, Windhukban tartotta legfontosabb évi tanácskozá-
sát az evangélikus egyházak
világszervezete. A LVSZ *Tanács*
június 20-27. közötti
ülésén négy kérdéskör állt
előtérben: az ökumenikus vi-
lághelyzet, a közeledő hong-
kongi világyűlés, a Világszö-
vetség nemzetközi segély-
szolgálatára és a LVSZ pénz-
ügyi helyzete.

A megnyitó istentisztele-
tet követően *Sam Nujoma* ál-
lamelnök méltatta hálás sza-
vakkal a LVSZ hatalmas sze-
repét abban, hogy Namibia
1990-ben elnyerhette függet-
lenségét. Az *ökumenikus vi-
lághelyzetben* a legfontosabb
eseménynek a Tanács azt te-
kintette, hogy a LVSZ és a
Vatikán közt szándék-nyilat-
kozat jött létre a XVI. szá-
zadbéli és ezt követő kölcsön-
ös elítélések (exkommuni-
kációk) ugyancsak kölcsönös
visszavonásáról, lehetőleg
még 1997-ben. Világos, hogy
ennek még sok akadálya le-
het. De mindkét oldalnak fá-
radoznia kell ezért, a már lét-
rejött teológiai megegyezés-
sek alapján.

A másik nagy téma a
LVSZ jubileumi, Hong-Kong-
ban tervezett *legközelebbi vi-
lágyűlése* (1997) volt. Elha-
tározták: a hivatalos egyházi
delegátusok fele ez alkalom-
mal a déli félteke egyházaiból
érkeznek, lehetőleg fele-
részben női, egyötödében pe-
dig ifjúsági delegátusokkal.

A jubileumi világyűlés
két fő mai gondja: a kritikai
politikai helyzet akkor Hong-
Kongban (egyesülés Kíná-
val), másfelől a LVSZ nehéz
gazdasági helyzete.

A harmadik fontos kér-
désként szerepelt a Lutherá-
nus Világszövetségnek az
Egyházak Világtanácsával
való szorosabb együttműködé-
se a világméretű segélyakciók-

ban, a katasztrófa-sújtotta te-
rületeken és a helyi háborúk
áldozatai között. Végül a Vi-
lágszövetség anyagi helyzete
került még megvitatásra. Fő-
leg a dollár esése miatt ko-
moly gondok jelentkeznek a
genfi központ fenntartása, a
szegény egyházak támogatá-
sa és főleg a LVSZ globális,
humanitárius segélyszolgálata
területén.

Első alkalommal vált
vitatémává LVSZ-világyűlés-
sen a *nők lelkési szolgálata*:
heves tiltakozással reagáltak
elsősorban a női delegátusok
a Lett Evangélikus Egyház
érsekének áprilisi bejelenté-
sére a nők lelkési ordinációjá-
nak felfüggesztéséről. *Péri*
Rasolondraibe, a LVSZ
Missziói és Együttműködési
Osztályának új igazgatója,
óvott a *fundamentalizmus* el-
terjedésének újabb veszélye-
itől, főleg Ázsiában, Afriká-
ban és Latinamerikában. *Két*
*új, kisebb tagegyház fölveté-
lét* (Taiwan és Malaysia-
Sabah) a Világszövetség tag-
egyházainak száma 122-re
emelkedett, több mint 56
millió egyházzal.

lwi d e – epd-w

Első vatikáni látogatása
alkalmából magánkihallgatá-
son találkozott *II. János Pál*
pápával *dr. Ishmael Noko*, a
Világszövetség főtitkára.
Ugyancsak találkozott – *dr.*
Eugene Brand főtitkárhelyet-
tes kíséretében – a Keresz-
tény Egység Tanácsának ve-
zetőjével, *Cassidy* bíborossal
is. A találkozások fő témái
ezek voltak: a Vatikán és a
Lutheránus Világszövetség
közös nyilatkozata a megiga-
zulás tanításáról és a törté-
nelmi elítélő nyilatkozatok
kölcsönös visszavonásáról, az
ökumenikus helyzet romlása
Kelet-Európában és Latin-
Amerikában, valamint az
ökumenikus közeledés to-
vábbi erősítése a két egyház
között.

lwi d e – epd-w

Nyugdíjba vonult a LVSZ
genfi központjának egyik

legrégibb munkatársa, *Claus*
Dölling. Mint a személyzeti
osztály munkatársa, majd ve-
zetője, 18 éven át volt felelős
a genfi stáb tagjainak kivá-
lasztásáért és gondozásáért,
családjaik elhelyezéséért. Bú-
csúnyilatkozatában kiemelte:
a tagegyházak helyi problé-
máit csak a helyi munkatár-
sak bevonásával lehet igazán
megoldani.

lwi d e

*

A LVSZ nemzetközi saj-
tószerzői szolgálata megemlékezett
az „*Evangélikus Élet*” 60 éves
jubileumáról és ezzel kap-
csolatban egyházunk egész saj-
tómunkájáról, valamint aktív
részvételéről a Világszövet-
ség sajtó- és média-munkájá-
ban.

lwi d e

VATIKÁN

Mint már jelentettük (LP
95, 7-8.), *II. János Pál* pápa
május 30-án közzétette „*Ut*
unum sint” („Hogy egyik
legyenek”) kezdetű, legújabb
enciklikáját a keresztények
egységéről és az ökumenikus
mozgalom jövőjéről. A 130
oldalas enciklika sokak véle-
ménye szerint annak a papá-
nak a „teológiai végrendele-
te”, aki főleg világméretű uta-
zásai és egyházközi kapcsola-
tai révén eddig talán a leg-
többet tett a többi egyházzal
való dialógusért és az együtt-
működés kiterjesztésért.

Az *enciklika* abból indul
ki, hogy ami az egyházakat és
a keresztyéneket ma elvá-
lasztja egymástól, az jóval ki-
sebb, mint ami összeköti
őket egymással. Az ökume-
nikus magatartás alapvetően
hozzátartozik a misszióhoz
és a keresztyén szeretethez;
hiánya pedig ellentétes az
evangélium szolgálatával. Az
ökumenikus közeledés két fő
alapfeltétele a hívők és egy-
házak szüntelen imádkozása
egymásért, és a sokszintű
dialógus egymással hitünk
kérdéseiben. A már meglé-

vő, széleskörű egység alapján
– de a felszínes kompro-
misszumok kerülésével –
folytatni kell türelmesen a
„partneri dialógust”, mert az
igazságban való egyetértés az
egység lényeges föltétele. Az
enciklika a dialógus lényeges
témáiként a következő vita-
kérdéseket nevezi meg:

1. A Szentírás és az egy-
ház „szent tradíciójának” vi-
szonya egymáshoz.

2. Az Eucharistia szentsé-
ge és Krisztus reálprezenciája.

3. Az ordináció mint
szentség és az egyházi hivatal
fokozatai.

4. Az egyház tanító hiva-
tala, a pápa és püspökök tan-
beli autoritása.

5. Végül, Szűz Mária is-
ten-anyasága és közbenjáró
szolgálata.

A pápai enciklika szem-
beszáll minden „ökumenikus
defetizmussal” és méltatja az
ökumenikus mozgalom növe-
kedését, valamint „az Egy-
házak Világtanácsa nagyszerű
munkáját” ezen a terüle-
ten.

Az „*Ut unum sint*” új en-
ciklika igen széleskörű, sok
tekintetben méltató, de
egyúttal kritikai *visszhangot*
is váltott ki az Ökumené vilá-
gában. Az Egyházak Világtá-
nácsa a maga egészében és
alapismerőiben üdvözlő az
ökumenikus mozgalmat segí-
tő enciklikát. A Lutheránus
Világszövetség a „reménység
jelét” látja benne a világ-
ökumené számára. A német
reformációi egyházak „érté-
kes hozzájárulást látnak az
ökumenikus dialógushoz” az
enciklika hangjában és alap-
irányában. A neves Bens-
heimi Felekezettudományi
Kutatóintézet szerint „*jó len-
ne, ha valamennyi püspök és
egyházi vezetőség is olyan
pasztorális prioritást látna az
ökumenikus törekvésekben,
mint Róma püspöke*”.

A sok méltató kommentár
mellől azonban nem hiá-
nyoznak a kritikai megnyil-
vánulások sem. Ezekből csak
néhányat említünk. EVT:
hiányoznak belőle a konkrét

javaslatok a közeledésre, így például a vegyesházasságok területén és a szociális-politikai szférában való együttműködésre. LVSZ: a pápa ökumenikus primátusának változatlan igénye komoly akadály az ökumené útján; de legalább némi teret ad az új értelmezési lehetőségeknek. LVSZ – G. Brakemeier elnök: az új enciklika bizonyítja, hogy az ökumenikus világmozgalom az elmúlt fél évszázadban milyen nagy fejlődésen ment keresztül; de komoly aggodalomra ad okot az Úrvacsorában való közösség és a nők lelkészi ordinációja kérdéseinek figyelmen kívül hagyása. Sajnálatos, hogy Róma változatlanul igényli: egyedül a római katolikus egyház Krisztus egyháza teljes értelemben, a többi egyházak csak „a megszentelődés és az igazság részleges elemeit” birtokolják.

ENI – lwi d e – epd w

*

Az egyházi média világszerte egyháztörténelmi eseménynek minősítette *Bartolomeus konstantinápolyi ökumenikus pátriárka vatikáni látogatását*. Első alkalommal történt, hogy a pápa és az orotodox egyházak elismert ökumenikus feje közös istentiszteletet tartottak a Szent Péter bazilikában, mindketten az egyházak ökumenikus közösségének a szükségességét emelve ki igehírdetésükben. A pátriárka mindenestre csak az ünnepélyes mise igei részében vett részt, a miseáldozati részben nem.

epd – w

EURÓPAI EGYHÁZAK KONFERENCIÁJA

Előző számunkban már hírt adtunk arról, hogy Európa egyházai 1997-ben az ausztriai Grazba hívták össze (június 23-29. között) *második csúcstalálkozójukat*. Ennek előkészítésére *John Ar-*

nold anglikán dékán, az EEK elnöke, és *Miroslav Vlk* prágai bíboros, az európai katolikus püspöki konferenciák vezetője, közös nyilatkozatot bocsátottak ki ezzel a címmel: „*A kiengesztelődés: Isten ajándéka és az új élet forrása*”. Az EEK és a római katolikus CCEE együttesen Európa 118 egyházát és 33 nemzeti katolikus püspöki konferenciáját foglalja közösségbe egymással.

Az Európai Egyházak Konferenciája ugyanakkor azt is elhatározta, hogy tekintettel a századvég gazdag ökumenikus programjaira és az egyházak korlátozott anyagi lehetőségeire, a nagy egyházi „csúcstalálkozót” követően ugyancsak Grazban tartja meg *legközelebbi nagygyűlését* négynapos időtartammal, és ennek főtémája azonos lesz a megelőző nagy ökumenikus találkozás központi témájával.

ENI – CEC News
– CEC Monitor

*

„*Megőrizni környezetünket – megoltalmazni Isten teremtett világát*”: ez volt a központi témája annak az *első ökológiai EEK-konferenciának*, amelyen az európai egyházszervezet 20 tagegyházának delegátusai és ökológiai titkárai vettek részt Európa 14 országából. A tanácskozást április 28 – május 4. között Mühlheimben tartották. A zárónyilatkozat hangsúlyozza: az ökológia kérdései és az „ökológiai etikai magatartás” az egyik fontos témája lesz Európa egyházainak a jövőben.

CEC Monitor

NÉMETORSZÁG

Ötven évvel ezelőtt, a II. világháború romjai között, *Treysában* alakult meg a többségében evangélikus, az uniált és a református tartományi egyházakból az *Evan-*

gelische Kirche in Deutschland a német reformációi egyházak szövetsége. Alapító „atyái” között voltak *Otto Dibelius*, *Hanns Lilje*, *Martin Niemöller* és *Theophil Wurm* püspökök, akik sok feszültség között létrehozták ezt az egyedülálló „szövetségi egyházat”. Céljuk az volt, hogy az egyes tartományi egyházak konfeszionális-teológiai identitásának megőrzése mellett együtt szolgáljanak az evangéliummal és a szeretet cselekedeteivel az újjáalakuló államban, legyenek ott „egyház a világért”. Ötven év után, az egyházszövetség és a német állam vezetőinek jelenlétében, *Klaus Engelhardt* püspök, az EKD Tanács elnöke, szólt a történelmi Treysában az EKD nagy föladatairól a megváltozott világban és a teológiai pluralizmus feszültségei között. A Protestáns Egyházszövetség ma 28,87 millió hívőt fog össze 11 ezer gyülekezetben, 23 ezer lelkész aktív szolgáltaival a 81 milliós Németországban.

epd – w

*

A kétévenként megrendezett *Egyházi Napokat* a reformáció egyházai *Hamburgban* tartották június 14-18. között, 125 ezer állandó résztvevővel. A nagyszámú istentisztelet, áhítat és biblia-tanulmány mellett, amelyeket 160 templomban, gyülekezeti teremben és kiállítási épületben rendeztek meg, a számos találkozó *fő témái* a keresztyén hit és erkölcsiség mai, legtöbbet vitatott kérdései voltak: a gazdasági és társadalmi élet, a munkanélküliség, a más vallási és világnézeti, faji csoportokhoz való viszony, a környezet védelme, a népek és etnikumok közötti kiengesztelés szolgálata és az ökumenikus elkötelezettség mai föladatai az ezredforduló kapujában.

epd – w

*

Az elmúlt két év során kétszázról négyszázra emelkedett az *egyházaktól függetlenül* „*karizmatikus gyülekezetek*” száma Németországban – közölte az EKD világnézeti központja. Ezek a „szabad gyülekezetek” a történelmi és szabadegyházak elleni tiltakozásból jöttek létre és az „élmény-keresztyéniséget” állítják hitéletük középpontjába (nyelveken szóolás, eksztázis, gyógyítások és prófétálás, stb.). Jelenlétük és növekedésük komoly önvizsgálatra kell, hogy indítsa a történelmi egyházakat.

epd – w

*

A Német Szociáldemokrata Párt elnöke, *Rudolf Scharping*, egy weszfáliai evangélikus egyházi gyűlésen üdvözölte az egyházak tava-szi közös állásfoglalását a mai német szociális és gazdasági kérdésekben. Ugyanakkor még határozottabb föllépést követelt az egyházaktól a 3,5 millió munkanélküli és az igazságtalan jövedelemmegoszlás ellen a gazdag országban. Ugyancsak a társadalmi-gazdasági kérdésekben való bátrabb, egyértelmű állásfoglalásra szólította föl a reformáció egyházait *Hans Küng*, római katolikus teológus, a tübingeni Ökumenikus Egyetemi Intézet vezetője.

epd – w

*

A „*Reménység Kelet-Európa számára*”, a reformáció egyházainak közös segélyakciója, az első évében 1,5 millió márkát gyűjtött össze a közép- és keleteurópai protestáns kisebbségi egyházak újjáépítésére.

lwi d

SVÉDORSZÁG

Az Afrikai Nemzetközi Központ – egy közös afrikai-kanadai szervezet – *ökológiai* jutalomdíjjal tüntette ki a Svéd Egyház segélyszerveze-

tét (*Lutherjälpen*), számos afrikai öntözési, faültetési és mezőgazdasági fejlesztési programja miatt. A nyolc kitüntetett szervezetet – köztük mint egyetlen egyházi segélyszervezetet – 2500 más nem-kormány szervezet közül választották ki, első alkalommal az idei esztendőben.

lwi d e

FINNORSZÁG

A Finn Evangélikus Egyház testületeiben ezután mind a nőknek, mind a férfiaknak legalább 40%-ot kell elérniük – így döntött egy új törvényben a zsinat. Egyedül kivételt jelent ez alól a „százalékos szabály” alól a püspöki kar, a zsinat és az egyházi alkalmazottak testülete.

HOLLANDIA

Többször is hírt adtunk már a kis *Holland Evangélikus (Lutheri) Egyház* belépési szándékáról a tervezett, erősen református többségű Egyesült Holland Protestáns Egyházba. A legújabb hírek szerint a protestáns úniótól számos kisebb evangélikus gyülekezet saját „egyházi identitása” teljes elvesztését félti. Májusban ezek a gyülekezetek megalakították egyesülésüket az „evangélikus-lutheri egyház fennmaradásáért” Hollandiában. Még nem világos a mozgalom jövője és hatása a megindult egyesülési folyamatra.

MLB

(Még foglalkozunk a tárggyal-
szerkesztő.)

SVÁJC

A Svájci Protestáns Egyházzövetség (SEK), amely 22 nagy, többségében refor-

mátus, kantonális egyház közös szervezete, az idén ünnepli főnnállása 75. évfordulóját. A berni ünnepi istentisztelet keretében, amelyet a svájci televízió is közvetít, a svájci államelnök is köszönti a jubiláló egyházzövetséget.

epd – w

*

Az ausztriai római katolikus egyház után *súlyos krízis* rázkódtatta meg a svájci katolikus egyházat is: *Hans-Jörg Vogel*, egymillió hívővel Svájc legnagyobb, bázeli egyházmegyéjének 45 éves püspöke, akit 1994-ben a hívek választása alapján egyedülálló módon neveztek ki püspökké, egy év után *lemondott püspöki hivataláról*. Inoklásként bejelentette: egy asszonnyal való kapcsolatából gyermeke született és ebből le kellett vonnia a szükséges következtetéseket. Lemondó levelében nem támadja a kötelező papi nőtlenséget, mivel szerinte „a cölibátusban is lehetséges beteljesült élet”.

Vogel püspök esete „valóságos földrengést” váltott ki a svájci római katolikus egyházban – írják a sajtótudósítások. Sokan ugyanis a fiatal és népszerű bázeli püspökben látták a svájci katolicizmus megújulásának emberét és a „harmadik évezred püspökét”.

epd – w

ITÁLIA

Az olasz parlament május közepén majdnem egyhangú döntéssel ratifikálta az *Itáliai Evangélikus-Lutheránus Egyház* (ELCI) és az állam közötti szerződést. Ez teljes egyenjogúságot biztosít a kisebbségi egyháznak a nagy többségében római katolikus országban.

lwi d e

*

Felépült és megnyílt Ró-

mában az *első iszlám mosé és vallási centrum*, a legnagyobb ilyen intézmény Európában. Területére nézve nem sokkal kisebb a Vatikán-államnál. Építése – Szaudi-Arábia erős támogatásával – több mint 800 milliárd lírába került. A megnyitót szertartáson részt vett az olasz államelnök és a szaudi királyi ház képviselője is. II. János Pál pápa nyilatkozata szerint a római mosé annak a vallásszabadságnak a jele, amely még hiányzik számos iszlám államban.

epd – w

SPANYOLORSZÁG

Nemrég ünnepelte meg a *Spanyol Evangélikus-Protestáns Egyház* (IEE) főnnállása 125 éves évfordulóját. Tudvalévő, hogy a 16. század „első spanyol reformációját” az inkvizíció véres kegyetlenséggel teljesen kiirtotta. Csak a 19. században indulhatott meg ott a „második reformáció”, amelynek hatására a kis protestáns gyülekezetek 1869-ben egyházzá egyesültek. A Franco-diktatúra nehéz évei után az 1978-as alkotmány kimondta a teljes vallásszabadságot. Megszűnt a római katolikus államegyház, és a protestánsok egyenjogúakká váltak a római katolikusokkal. A jubileumi ünnepen *Enrique Capo* barcelonai lelkész, az IEE elnöke, hirdette az ígét a madridi Jézus-templomban és vitatták meg a ma kb. 88 ezer egyháztagot számláló gyülekezetek múltját és jövőjét. A spanyol protestantizmus egyik lelki központja az 1870-ben *Fritz Fliedner* német lelkész által alapított madridi evangélikus gyülekezet, a híres El Porvenir (A jövő) egyházi gimnáziummal és az Evangélikus Könyvkereskedéssel Madrid központjában. Mind-

két intézmény vezetője ma a 82 éves *Elfriede Fliedner*, az alapító lelkész unokája.

Blätter aus Spanien, 16/1995.

CSEHORSZÁG

Előzőleg hírt adtunk (LP 95/5) az 50 ezres lélekszámú *Sziléziai Evangélikus Egyházban* bekövetkezett szakadásról. Ezután a Lutheránus Világszövetség májusban békítő tárgyalásra hívta meg a kettévált egyház képviselőit. A szakadást ugyan nem sikerült teljesen megszüntetni, de *Vladislav Volny*, a rendkívüli zsinaton megválasztott új püspök, *Vilém Stonawsky*, a kivált egyházzész püspöke, és *Ishmael Noko* főtitkár által aláírt közös dokumentum intézkedik az anyagi javak megosztásáról és egy további, ősi tanácskozáson a tárgyalások folytatásáról a kiengesztelődésért a megosztott egyházban.

lwi d – MLB

SZLOVÁKIA

Május végi hivatalos látogatásán *dr. Ishmael Noko* LVSZ-főtitkár javasolta *dr. Julius Filo* püspöknek az evangélikus világcsalád távolabbi, Afrikában és Ázsiában élő tagjaival való kapcsolatok erősítését. A főtitkár kiemelte az etnikai kisebbségek emberi jogai iránti egyházi felelősséget. Szóba került a pápa látogatása és a kassai szenttéavatás kérdése. Bejelentésre került, hogy a LVSZ 756 ezer dollár segélyt ad a pozsonyi evangélikus teológiai fakultás kiépítésére. A *Kovac* elnökkel és *Meciar* miniszterelnökkel történt találkozón Noko főtitkár hangsúlyozta: a vallási és etnikai kisebbségek emberi jogainak biztosítása a legfontosabb föltétele a

népek békés kapcsolatainak. Méltatta a magyar-szlovák alapszerződés fontosságát; ugyanakkor kifejezte aggodalmát amiatt, hogy Szlovákia ma az egyik jelentős fegyvergyártó és -exportáló ország. „Afrikában ma egy AK 47-es automata fegyver olcsóbb, mint egy zsák rizs; és ez erőszakhoz, emberi tragédiákhoz vezethet” – mondta a LVSZ főtitkára.

lwi d e

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Az Amerikai Egyesült Evangélikus Egyház (ELCA) megválasztotta *második női püspökét* Andrea der Groot-Nesdahl lelkésznő (46) személyében, a Dél-Dakotai kerületben. Ezzel az evangélikus egyház női püspökeinek száma hatra emelkedett (2 az USA, 2 Dánia és 1-1 Németország és Norvégia egyházaiban).

lwi e

Az Amerikai Magyar Evangélikus Konferencia kezdeményezésére február elején leleplezték *D. Ordass Lajos* püspök emléktábláját a pennsylvaniai Allentownban, a Muhlenberg Kollégium kápolnájában, magyar és amerikai résztvevők jelenlétében. Ez a Kollégium tünnette ki 1947-ben a püspököt a tisztelebeli teológiai doktorátussal.

Erős Vár

BRAZÍLIA

Az egyházi kommunikáció munkatársai azzal a felhívással fordultak a két brazil evangélikus egyházhöz (LVSZ – tagedyház és a Missouri-Synod egyháza), hogy fokozottan támogassák az

írott és elektronikus média szolgálatát, további kiépítését a hatalmas ország két kisebbégi egyházban.

lwi e

JAPÁN

A mérgesgázzal gyilkoló japán *Aum-Shinrikyo*-szekta lelki kényszerrel fogvatartott, életükben is fenyegetett áldozatai számára *Masayuki Hiraoka* evangélikus lelkész az egyházak segítő-tanácsadó szolgálatának megerősítését javasolja. Súlyos föladat – mondta egy nemzetközi hírügynökségnek – hogy a lelkileg tönkretett és a szektából menekülni szándékozók és családtagjaik teljesen tanácstalanok a családjukhoz és a társadalomba való visszatérésük lehetőségeiben. Az egyházakra itt jelentős föladatok várnak a jövőben.

lwi e

AUSZTRÁLIA

Az Ausztráliai Evangélikus Egyház (LCA) országos tanácsa – ellentétben azzal, amit a két brazil evangélikus egyházzal tudósítottunk – a pénzügyi források csökkenését az *egyházi kommunikációs szolgálat* korlátozásával kívánja ellensúlyozni. Rövidíti tömegkommunikációs programjait, csökkenti sajtókiadványai terjedelmét és ötről háromra olvastja össze a kommunikációval foglalkozó központi osztályait.

lwi e

JEGYZET

A Német Protestáns Egyházszövetség (EKD) központi sajtószolgálat (epd – Evangelischer Pressedienst) takarékosági okokból megszüntette heti 20 oldalas, képes hír-magazinját, az Evangelische Information-t. Helyette adja ki egyszerűbb formátumban az ugyancsak hetenként megjelenő *epd – Wochenspiegel*), jelzése híreink forrásai között:

epd – w

NGY

Az Evangélikus Élet és, a világi sajtó is hírt adott e jelentős egyházi eseményről. Most hadd álljon itt a leghitelesebb forrásból a hír:

Az Evangéliumi Szabadegyházak Szövetségének KÖZLEMÉNYE

Magyarországon – csakúgy, mint a világ sok más táján – a keresztény vallásfelekezetek két fő típusa alakult ki az évszázadok folyamán. Az egyik a népegyházak negy családja, a másik az ún. szabadegyházak. Mi, akik ma megalakítottuk az Evangéliumi Szabadegyházak Szövetségét, ez utóbbi körbe tartozunk. Sokféleségünk ellenére közös fő jellemzőink: hitvalló gyülekezeti tagságra épülő egyházszervezet; a felsőbbiség vagy más politikai és gazdasági hatalomtól való függetlenség. Ez utóbbi jellemzőnkéből következik, hogy örömmel üdvözlöttük a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvényt, különösen annak azt a kitételét, amelyben – Magyarországot történetében először – az állam lemondott mindennemű felügyeleti jogáról. E törvénynek a vallásszabadsággal kapcsolatos többi meghatározása biztosítja az általunk oly régen sürgetett szabad vallásgyakorlás jogi kereteit. A tág jogi keretek között kibontakozó szabad vallásgyakorlás érvényesítése során tapasztaltuk, hogy a különféle felekezetek törvény előtti jogi egyenlősége nem jelenti egyúttal a gyakorlatban való egyenlőségüket is.

A szabadegyházak, melyek világméretben sokmillió és egyre növekvő létszámot képviselnek, Magyarországon kisebbségi helyzetben vannak. Ennek ellenére a rendszerváltást követő kezdeti időszakban a kormányzat és a Parlament részéről azt tapasztaltuk, hogy megkísérelték e kisebb egyházak bevonását is a felekezeteket érintő ügyek tárgyalásába. Ez azonban az idő múlásával elhalványult. Ma már állandósult jelenség, hogy a kormányzat, Parlament és a sajtó a bejegyzett több mint ötven felekezet közül gyakorlatilag mindössze négyről vesz tudomást. Mivel ezek a figyelembe vett felekezetek népegyházi típusúak, így féltő volt, hogy a sajátos szabadegyházi szempontok előbb-utóbb elsikkadnak. Erre utaló jelenségekkel is találkozunk is olyan intézkedések és törvénymódosítások formájában, amelyek a megkérdőjelezett népegyházaknak kedveztek – ezt nem kifogásoljuk –, de ugyanakkor hátrányos helyzetbe hozták a meg nem kérdezett szabadegyházakat. Mivel ezekben az esetekben külön-külön való fellépésünk nem járt eredménnyel, arra a felismerésre jutottunk, hogy érdekeink védelmére és közös sajátosságaink megismertetésére szövetséget hozunk létre.

Ez a szövetség a lelkiismereti és vallásszabadságról vallott felfogásunkkal összhangban nem irányul senki ellen. Működését az a tény indokolja, hogy a magyarországi szabadegyházak létét tudatosítsa, és ezáltal hozzásegítse őket ahhoz, hogy a vallásszabadság lehetőségével az egyházak egyenlőségének jegyében élhessenek.

Ha a Szövetség nem ölel is fel minden magyarországi szabadegyházát, de befogadásukra nyitott, és a szövetség készséggel fáradozik az egyetemes szabadegyházi érdekekért, természetesen véve azt is, hogy az elért eredményekből mások is részesednek.

A szövetség nem szorgalmazza tagjai között a hitéleti együttműködést. A résztvevő felekezetek szabadon döntenek arról, hogy másokkal milyen alkalmi vagy tartós istentiszteleti közösségekben vesznek részt (pl. Evangéliumi Aliánsz, Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa stb.). Szövetségünk a legszükségesebb tevékenység ellátására kialakítottan rendkívül egyszerű és takarékos. Okulva a múlt elmarasztalható példáiból, kizárja annak lehetőségét, hogy bármi módon belsőljön a tagedyházak életébe, korlátozza önállóságukat.

Bízunk abban, hogy Isten segítségével kezdeményezésünk elérni célját, és segíteni fogja a szabadegyházakat nemcsak abban, hogy hitéletüket minden korlátozás nélkül megvalósíthassák, hanem abban is, hogy jótékony hatást gyakorolhassanak az általuk képviselt és megélt evangéliummal szűkebb és tágabb környezetükre.

Budapest, 1995. július 4.

Dr. Mészáros Kálmán baptista teológiai tanár Ausztráliában járt a kézműltban. 20 oldalas beszámolójából néhány ki- ragadott részletet közlünk, csakúgy, mint tavalyi Latin-Ameriká- ban tett látogatásáról hírt adtunk. Alapos bevezetés után, amiben a kontinesnyi ország történetét, mai társadalmi berendezkedését, vallási helyzetét ismerteti, írja többek között a következőket.

(Mészáros tanár úr írásának egyik evangélikus érdekessége, hogy Pintér Károly lelkésztestvérünk kint élő fia készített vele interjút Melbourne-ben a helyi SBS rádióban. A 40 perces inter- júból is hozunk valamit.)

Magyar nyelvű baptisták Ausztráliában

Magyarok Ausztráliában

Az első magyar bevándorlók az 1848/49-es szabadságharc bukása után az un. *Kossuth* hadsereg emberei voltak, Anglián keresztül érkeztek. Akkoriban tört ki a „*vicctoriai aranyláz*”.

A Ballarat határában ma is meglévő bá- nyák meddő dombjait én is meglátogattam, ahol még ma is talál a kutató féldrágaköve- ket, ami akkor 100-120 évvel ezelőtt még nem volt érték.

A magyarok első nagyobb hulláma a *II. világháború* után, 1948-53. között érkezett, kb. 15.000-en Nyugat-Európán keresztül. A második nagy csoport 1956. után érkezett, kb. 15-20 ezren. A 60-as években Jugoszlávia magyar területeiről is jöttek 8-10 ezren.

A 70-80-as években pedig *Erdélyből* kény- szerültek több ezren kivándorolni. *Ma kb. 50.000 magyar* származású állampolgár él Ausztráliában.

Százalékos aránynál jóval nagyobb súlyt jelent Ausztrália társadalmában a magyarság, különösen a kulturális és művészeti életben. Az egyetemeken több mint 50 magyar származású ausztráliai tudós nemzetközi hírnévre is szert tett. Ezenkívül festők, szobrászok, előadóművészek élnek Ausztráliában. Meg- találjuk nevüket az élsportolók között is. Nem felejtik el az 1956-os olimpiai győze- lemsort. Balaratban azóta is olimpiai tó a magyar kajakosok győzelmi tava, amit em- lékmű örökít meg.

Az ausztráliai magyarság javarésze híven ápolja nemzeti hagyományait. A nagy váro- sokban saját kultúrházai, könyvtáraik, nép- viseleti ruhás táncsoportjuk működik. Ezt kölcsönözték a Melbourne-i Magyar Baptis- ta Énekkarnak is, amikor a Magyar Házba hívták meg őket énekelni.

Ausztráliában magyar nyelvű könyvek is jelennek meg, és van „*Magyar Élet*” címen 24 oldalas hetenként megjelenő újságjuk. Az álla- mi rádióban rendszeresen tartanak magyar nyelvű adásokat. Mivel szolgálataim által tudtak rólam, a Magyar Élet hetenként hírdette, hol szolgálók, az egyházi híradó is interjút készített velem.

A magyarok beilleszkedési alapfeltétele- inek teljesítése mellett is megfigyelhető ma- gyarságuk megőrzése, az *identitástudat* erősödése, pl. magyar nyelvet használja a csalá- di és baráti körben. Támogatja a magyar kul- túrát, áldozatot vállal az egyháza fenntartá- sa, a magyar irodalom, újság vásárlása, rádió s hírek hallgatása útján.

Ezt a megfigyelést erősíti a gyülekezeti élet. Bár a volt Jugoszláviából és Erdélyből érkeztek zömében, de itt ők magyarok, ma- gyarul élnek-halnak, beszélnek, imádkoznak, énekelnek, Igét hallgatnak, sőt Igét hirdetnek, prédikálnak.

Magyar Nyelvű Baptista Gyülekezet Mel- bourne-ben

Az 1960-as évek elején érkeztek baptista közösséghez tartozó bevándorlók is előbb a jugoszláviai Pancsovához tartozó Vojlovicá- ról, pl. Bilic és Gál család. Ezek előbb a kü- lönböző kegyességi gyakorlatot élő hívőkkel egymásra találva tartottak lakásaikon ima- és bibliaórákat. Gyülekezet azonban csak 1969- ben alakult, amikor már több baptista család is ráakadt a kis bibliázó csoportra.

Az ugyancsak jugoszláviai származású Katona Lajos és családja előbb Argentínába ment, majd onnan Ausztráliába érkeztek 1969-ben. Itt melléjük állt a Kerekes család is és Mádo Vilmos magyar származású rom- mán lelkipásztor segítségével megalakították a Melbournei Első Magyar Baptista Gyüle- kezetet 7 taggal és 4 gyermekkel.

Az alapító lelkipásztor Katona Lajos saj- nos 1977-ben előbb az USA-ba, majd onnan vissza Dél-Ausztráliába Adelaidba, s öt éve pedig földi pályafutását befejezve az örökké- valóságba költözött. Azóta több vezetője is volt a gyülekezetnek. 1978-tól id. Balla Dá- vid, de 1980-ban autóbaleset áldozata lett. Volt, aki kiállt a munkából, s volt, aki meg- öregedett. Jelenleg nincs lelkipásztor, ha- nem vezetőjük áll a gyülekezet élén (gond- nok, titkár, pénztáros).

A gyülekezet ma

A leginkább jellemzője a mai gyülekezet- nek az *élni akarás*. Ez sok fáradozást és áldo- zatot igényel. De mert mégis csak van a test- vérközösségnek „Bethániája”, ahol lelkileg megpihennek, az igéből erőt merítenek, egy- más terhet hordozva örülnek, s boldogok. Nagy áldozat egy-egy istentiszteletre való el- jövetel is, mert a hárommillió, de kertváros jellegű település – Melbourne – átmérete kb. 100 km. és a gyülekezeti tagok a széleken, sőt azon kívül is laknak. Tömegközlekedés nincs, autókkal órákat utaznak a lelki örömméért.

Mivel már az alapító lelkipásztorral kap- csolatlan volt, nemcsak mi tartottuk számon őket, hanem ők is minket, s közöttük engem. Még a 25. évfordulóra meghívtak vendégnek 1994-re, de csak most tudtam kérésüket tel- jesíteni, 1995. ápr. 11. - jún. 14-ig, s így lett a 26. jubileumi év negyedszázados ünneppé.

A magyar nyelven hirdetett íge és az evangélium utáni éhségükre jellemző, hogy a múlt évben meghívta az ökumenikus közös- ség Cseri Kálmán ref. lelkipásztort, utaztatá- sát vállalva. Most pedig engem, akit az említ- tett városok magyarjai mind akartak hallani, aho- va el is utaztam.

Melbourne-ben a városi SBS rádió stú- diójába is meghívtak, ahol a riporter Pintér Károly 40 perces interjút készített velem a baptisták történetéről és identitásáról, ahol többek közt erre is választ kért:

„P.K.: úgy tudja, hogy a kis vallási közös- ségek szeretnek osztódással szaporodni, pl. baptista gyülekezet is. Jellemző ez?

Dr. M.K.: Én az okot nagyrészt a magyar

identitásban és az emigrációs betegségben látom. Itt mindent szabad és meg is próbál- ják némelyek megélni a maguk elgondolása- it, különösen, ha az még otthonról hozott fó- bia, amit ott se tudott megvalósítani. Nem hitvallási tételekben különböznek ők, hanem emberi magatartásaikban, önmegvalósítás és látásaik kifejtésében. Ezek rendhagyó ese- tek...”

Sajnos ez a széthúzás jellemző a többi magyar közösségre a kat., ref., pünk., csoportokra is. De én remélem, hogy nem tart ez végnélkül. Az ökumenikus alkalmak azt igaz- solják, hogy mégis csak megtalálják és bec- sülik egymást.”

Ezt a látást az is erősíti bennem, hogy keresik a közös szolgálatok lehetőségét. A hívó ember a gyülekezetben boldog. Tartozik valamelyik közösséghez. Előbb-utóbb az a sorsa minden etnikai „nemzeti” közösség- nek, hogy beolvad a befogadó ország hivata- los nyelvét beszélő gyülekezetbe.

Pl. SYDNEY, ADELAIDE, BRIZ- BANE, GELONG-ban kevesen vannak ma- gyar nyelvű baptisták, ezért valamelyik angol gyülekezet tagjai. De egy hétköznapi este összejön a bapt., adv., ref., pünk. közösség- hez tartozó magyarság, hogy anyanyelvén halljon ígét, modhassa el imádságát és éne- keljen a közösségben. Ezekben a helyeken ta- lál gyülekezetek élnek és örülnek. Én is örömmel szolgáltam közöttük.

Jellemzője a kinti gyülekezetekben élők- nek az *erős magyarságtudata*. Templomok, imaházak szószékei mellett legtöbb helyen ott van az ausztrál, a keresztény és a magyar zászló, Hősök napját, a Trianoni szerződés aláírása 75. évfordulóját keményen ünneplik.

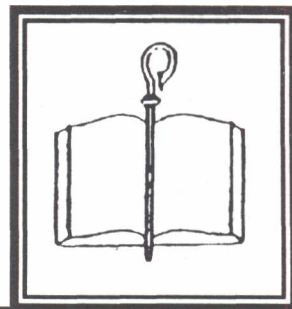
Ők tudják leginkább, mit veszítettek általa. „...1956-1980. között kb. 8000 kisebbség- ben élő magyar vándorolt ki Jugoszláviából Ausztráliába. A magyar származású ausztrá- lók az üzleti életben, sajtóban, egyeteme- ken, a művészetben és a politikai életben je- lentősen hozzájárultak életünk színvonalá- nak emeléséhez. Pl. a mai ünnepen a Melbo- urne-i Baptista Egyház Énekkara és kitűnő szolistáinak előadása Balla Ferenc minden részletre kiterjedő vezetésével. . .”

Az óriási távolságok miatt természetes, hogy gyülekezeteikben az istentiszteletek vé- gén az erre készített helyeken kávét, teát, üdítőt, süteményt szolgálnak fel. De ez ad alkalmat a beszélgetésre, a közösség ápolá- sára is.

Rendkívül figyelemreméltó az egész or- szágból a *tisztaság*. Nincs a megállóban (au- tóbusz, vonat, stb.) szemét, csikk. Az ellene vétőket büntetik. Nyilvános helyen nem fo- gyasztanak, nem árulnak szeszt, aki mégis, azt kizárják az utasforgalomból. A dohány- zást elvéve látni. Ő keresi az erre kijelölt helyet egy kicsit szégyenkezve, s nem kell ki se írni a járművek, ill. nyilvános helyekre, hogy „No smoking”.

Dr. Mészáros Kálmán

Lelkész-szemmel

MARSCHALKÓ GYULA ny. lelkész:

Ötven év

Elhangzott a Teológiai Egyetem évzáróján

Igen tisztelt Rektor Úr, Professzor Urak!

Hálásan köszönöm a megtiszteltetést és a lehetőséget, hogy ez alkalommal néhány szót szólhatok. Mondandómat a szószaporítás elkerülése céljából írásba foglaltam.

Igen tisztelt Ünnepi Ülés! Feltűnhet mindenkinek, hogy a jónéhány 60 éve végzett lelkész mellett csak egy szál „ötvenes” áll itt. Ennek az eleddig példa nélkül álló esetnek nagyrészt az az 1945-ös esztendő az oka, melyben a történelem kereké világ-raszólóan csikordult, de hogy éppen én vagyok az az egy, aki ma aranyoklevelet vehettt át, arra nézve az énekköltő szavaival ezt vallom: „Mért történt, fel nem foghatom! Csak kegyelem, csak irgalom”.

A romokban heverő *Sopronból* megmenekülve és Budapestre visszaérkezve 1945. július 8-án szentelt lelkésszé dr. Raffay Sándor püspök úr, az akkori Fébé anyaház ideiglenes templomában. Ez külön öröm volt számomra, mert a Fébé lelki gyermeke vagyok. Ezt az ézsaiási ígét kaptam akkor: „*Ne félj, mert én veled vagyok; ne csüggedj, mert én vagyok Istened.*” (Ézs 41,10) Egyedül voltam, mert *Szedressy Pál*, a későbbi kolozsvári püspök, akivel mindössze ketten szigorlatoztunk a tanév végén, Erdélyben részesült ordinációban. Csak később tudtam meg, hogy fölszentelésemnél jelen volt egy frissen érettségizett fiatalember, akiben ott érelődött meg a végső elhatározás, hogy a teológiára jelentkezik. Öröm számomra, hogy az ő későbbi lelkesítő szolgálata sokszorosan eredményesebb volt, mint az enyém. Legújabb örömöm pedig, hogy rokonságomból két fiatalember állt az Úr szolgálatába: az egyik ott ül az orgonapadon, a másik pedig a negyedik évet végzett hallgatók közt van. Az a reménységem, hogy sok áldás kíséri majd szolgálatukat.

Nagyon hálás vagyok Istennek, hogy kapott ígérete szerint valóban velem volt 45 évi aktív szolgálatom idején. Ez az időszak egybeesett a szovjet csapatok „ideiglenes” hazánkban-tartózkodásának idejével. Önálló lelkesítő szolgálatomat Ordass Lajos püs-

pök úr letartóztatásával csaknem egyidőben kezdtem el. A történelem és egyháztörténelem lapjain ez a mögöttünk lévő korszak – 1956 kivételével – nem fog ragyogó betűkkel szerepelni. Annál csodálatosabb volt az Úr segítő és áldó szeretete lelkesítő szolgálatomban. Kudarc is volt bőven, melyeknek oka azonban elsősorban mégsem a külső körülményekben volt, hanem önmagamban. De megtapasztalhattam Jézus bűnbocsátó irgalmát, és újra meg újra belefogódhattam az ígéerbe: „*Ne félj, mert én veled vagyok; ne csüggedj, mert én vagyok Istened.*”

Ezért van *most tele a szívem hálával Isten iránt*. De hálával gondolok mindazokra az emberekre is – célba értekre és még velem vándorlóokra –, akik a szolgálatra elindítottak és abban mellettem álltak: szüleimre, oktatóimra, professzoraimra, előjáróimra, szolgatársaimra, gyülekezeti tagokra, a sok értem imádkozóra, nem utolsósorban feleségemre. Segédlelkészi éveim mindkét princípálisát név szerint is említtem. Az áldott emlékü *Benkóczy Dániel* első igehirdető szolgálatom előtt ezt mondta nekem: amikor fölmegy a szószékre, az árnyékok mellett a falon látsz még két árnyéket. Akkor gondoldj a zsoltárversre: „*Bizony, jóságod és kegyelmed követnek engem életem minden napján.*” (Zsolt 23,6) Hálás vagyok a ma 60 éves jubileumát ünneplő *id. Kendeh Györgynek* is: asztalának vendége voltam mellette való szolgálatom egész idején.

Személyes jellegű szavaimat egy még inkább ilyenre zárom. Nevem kezdőbetűi: *M.Gy.* Más jelentést adtam nekik. Ezt egyébként a saját monogramjával egy kis fantáziával bárki megetheti. Az *M.Gy.* a magam számára kettőt is jelent. Először ezt: *Magamban gyenge*. De ahogyan Jákób is kapott új nevet, másodszer ezt: *Megváltómmal győztes*.

Kérem, nézzék el, hogy olyan sokat beszéltem magamról és emberekről. Végeredményben minden mondatommal mégis a Megváltó Jézust akartam dicsőíteni!

KÖNYVSZEMLE HELYETT KÖNYVEK, AJÁNLOTT OLVASMÁNYOK

Fel kellett adnom egy 5 éve melengetett tervemet, hogy ti. rendszeresen közlünk a Lelkipásztorban könyvszemlét. Két okom volt rá: *1. Nem elég szemlézni, olvasni kell!* A könyvszemle felületessé tehet, az a benyomásunk támadhat, hogy valamit ismerünk csak azért, mert recenziót olvastunk más tollából. Elmarad így az élmény, ami a könyv alapos olvasásával együttjár, másfelől saját álláspontunk helyett manipulált álláspontot nyerünk. Tapasztalatom, hogy nekem egészen mást jelent egy-egy könyv olvasása, mint a róla olvasott recenzió. . .

2. Egyszerűen nem bírom idővel és energiával a részletes ismertetést. Közel félszáz olvasott és kijegyzett könyv hever körülöttem (családom nagy bosszúságára és számomra állandó lelkiismeretfurdalást jelentő tényezőként), ezenkívül 19 heti, havi és időszaki újságot, könyvmatost, periódikát kapok és próbálok figyelemmel kísérni, abban a tudatban, hogy így segíthetek lelkesítéstvéreimnek, akiknek már nem jut idejük és kedvük, vagy nincs lehetőségük, pl. más nyelvű publikációk olvasására (magyar, angol, skandináv, német stb). – Így ezentúl egy-egy témakörben közlöm az ajánlott kiadványokat, de sohasem a tejjesség igényével. Nem tudom tartani a bencés regulát, ami szerint napi 5 órát tanácsos a szerzetesnek olvasnia, a közösen olvasott liturgikus szövegeken kívül, de még igyekszem megtartani néhai Prőhle professzorunk tanácsát: „*aki napi 2-3 órát nem olvas teológiát naponta, egy idő múlva már nem is lesz teológus ...*” – Így vegyék hát kedves Olvasóink kézbe a Lelkipásztor, hogy könyvszemle helyett jórészt ajánlott könyvcímeket kapnak tájékoztatásul. Szíves megértését kérem minden olvasni még mindig szerető Barátomnak!

Karner Károly Máté Evangéliuma

60 évvel ezelőtt jelent meg először, 61 éve írta Karner Károly első kommentárját Máté evangéliumáról. Nekünk Sopronban tankönyvünk volt a Teológián. Nem volt könnyű vizsgálni a Szerzőnél könyve alapján, mint ahogyan a kommentár sohasem könnyű olvasmány másoknak sem. – Feleségének ajánlotta s most felesége neve alatt jelent meg a reprint kiadás, a Család áldozatkészségével.

Karner Károly annak idején teológusoknak, lelkészeknek és a művelt evangélikus olvasó-közönségnek szánta művét egy sorozat első köteteként. Teológiai szakkönyv és egyházas segítségnyújtás azoknak, akik nemcsak áhitatos irodalomra vágnak. – Munkakönyv ez a szónak abban az értelmében, hogy megdolgoztatja az olvasót. Munkaigényes olvasmányt nyújt.

Már az előszóban hangsúlyozza a szerző, hogy a fordítás is fontos, nemcsak a magyarázat, hiszen a fordítás egyben már interpretáció is. Minden tisztelete a korabeli fordítóké, de szükségét érzi, hogy saját fordítását adja és annak alapján magyarázza az evangéliumot. Ma nem érezzük – mai fordítási variációnk birtokában – a különbséget mégsem a Karner féle szöveg és a kezünkben levő variáns között.

A könyv megjelenése óta az újszövetségi teológia sok kutatás révén új ismeretekkel gyarapodott, amiről Karner Károly még nem tudhatott, de őt ismerve, biztosak vagyunk abban, hogy a legfrissebb ismeretanyagot felhasználná ma, mint ahogy felhasználta pl. Bultmann híres Mythosz vagy evangélium tematikáját. Magyarországon először és európai viszonylatban is szinte egy időben az ezáltal híressé vált Bultmannal. A tudós professzor alázatosan említi meg, hogy századunkban hiányt pótló munka a Máté kommentár... A szinte kényszernyugdíjazás révén visszavonult tudós 1958 után sem vonult vissza a teológiától (micsoda pazarló egyház voltunk és vagyunk!...) – élete végéig dolgozott, egyházunknak sokat segített, a színfalak mögött is. Várjuk nemcsak elfogyott könyveink további reprint kiadását, hanem élettrajzát is.

A gazdag egyházi életút az akkor még a Magyarországhoz tartozó Felsőlvón kezdődött...

Augusztus 29-én, két héttel a szeptemberi szám lezárása után szűkített szerkesztő-bizottsági ülés lesz, amiről tudósítunk majd. Mind tartalmi, mind formai és technikai kérdésekben segítséget jelenthet ez az alkalom a szerkesztőnek.

Rohan az idő, sőt egyre gyorsulnak az események (acceleráció), a két nyári hónapban olyan sok minden történt, hogy nincs az a havi publikáció, ami lépést tudna tartani az eseményekkel, ami ma aktuális, két hét múlva már elavult (Balkáni helyzet pl).

Még nem unjuk Bonhoeffert? így kérdezi egyik kollégánk, a sorozatban megjelent, vele foglalkozó cikkek után. – *Még nem!* Nemcsak német, de angol, skandináv és francia kiadványok is foglalkoznak vele. Nem kívánjuk protestáns szentté avatni, de lehetetlen őt kikerülni. Kérdései, esetleges tévedései most izzanak igazán, ötven év nem volt elég, hogy végezzünk vele...

Keveset írunk *iskoláinkról*, illetve csak a két budapesti iskoláról tudósítunk. Részben igaz ez a vélemény. Utalok a püspöki és felügyelői jelentésekre. Ebben az ügyben lelkészeink eléggé tájékozottak. Valóban írhatnának Nyíregyházáról, Békéscsabáról, Bonyhádról stb. többet is. Közzölnénk.

Gazdasági helyzetünkkel alig foglalkozunk. Március 12. óta különösen is előtérbe kerültek a pénzügyi problémák. Ha a lapban valaki végiglapozza az elmúlt öt év cikkeit – a teológia szomszédságában rovatunkat például, úgy Andorka Rudolftól, napjainkat jóval megelőzve kaphatott szakértői tájékoztatást, de Szemerei Zoltán és dr. Sólyom Jenő írásaira is gondolhatunk. Az ÖTK piacgazdasággal foglalkozó (11.) füzet szerkesztése során nekem éppen az tűnt fel, hogy a Lelkipásztor mióta és milyen intenzitással foglalkozik gazdasági kérdésekkel is.

Mi a jót is megírjuk... hirdette néhány éve egy akkori kormánylap. Mi a rosszat is írjuk meg – ezt kérte valaki egyházi hetilapunktól. *A Lelkipásztor a jót is, a rosszat is meg akarja írni*, hogy valóságghű legyen. Protestantizmusunkhoz tartozik, hogy merünk szembenézni a valósággal.

Ki van a Lelkészi Hivatalban nyáron? Ki veszi fel a telefont? Rendszerint nincs rögzítő sem... Tudom, hogy sokrétű kérdés ez, nem is szabad általánosítani, de Budapesten és vidéken egyaránt nagyobb önbecsülésre volna szükség. Valóban nyáron nincs senkinek szüksége a lelkészre, szolgálatára (vagy a szerkesztő sürgetésére...)?

Az utolsó néhány évben *leszoktunk az olvasásról*, pénzt olvasunk, meg rendelleteket, helyi újságot, de könyvekre majd csak a nyugdíjas korban lehet gondolni... Éppen ebben várunk nagyobb

segítséget – folytatódik a lelkésztestvér mondanivalója. Mivel számunkban másutt is foglalkozunk ezzel a témával, csak annyi a válaszom, hogy talán olvasni még tudó nyugdíjas testvéreinket kérjük, segítsenek, ha tudnak. (Olyan kollégáról is tudok, aki rendszeresen fordít. Tegye közkinccsé fordítását!).

Hirosima már nem divat nálunk. – Azelőtt kötelező volt, ma már nem izgalmas, különben sem lelki ügy... nyilatkozik egyik lelkésztestvérünk. A Kosuth rádióban a rk. félórában Nemeshegyi atya egész műsort betöltő interjút adott erről, nemcsak azért, mert 25 évig Japánban élt... De amerikaiak, angolok, ausztrálok, franciák, újjeléndiak egyházi körökben is aktuálisnak tartják, ami 50 évvel ezelőtt történt Hirosimában, Nagaszakiban. Valóban ennyire „lelkek” vagyunk, hogy 200.000 + 80.000 emberi élet elpusztulása percek alatt s a máig tartó hatás érdektelen?

Technikai felszereltség (másológép, telefon, számítógép, nyugati autó stb.) lelkészi hivatalok rendelkezésére áll, a kérdés csupán az, hogy van-e elgondó mondanivaló, amiben mindez segédességek lehet?

Jó, tartalmas munkaterveket, lendületes szolgálatot kívánva, várom Olvasóink észrevételeit továbbra is!

Szerkesztő

BENE SCRIPSISTI DE ME!

*Ravasz László: Kis Dogmatika
Bp. 1990.*

Az én nemzedékemben még illet ismereni Ravasz László nagy fekete könyveit: Az Alfa és Omegát, a Korbánt, a Legyen világhosszú (stb.), 1992-től sokan olvasták az *Emlékezéseim* című életrajzi összeállítást (Gyökössy Endre szerkesztésében), én még kötelező olvasmányként követeltem meg a hallgatóktól 1915-ben Kolozsvárott írt homiletikáját: *A Kisebbségi Igézhirdetés történetét*. Aki ezt a *Kis Dogmatikát* kézbeveszi, nem a szónoknak is kitűnő prédikátort, az előadóművészt, az egyházi vezető embert (hányattott életű diplomatát) ismeri meg, hanem a *pregnánssal református teológust*, aki tudományát gyülekezeti fórumon tolmácsolta. Az utószóban idézik az evangélikus Reményik sorait Ravasz Lászlóról – helytállóan: túlvilági nagykövetnek nevezte őt a költő – „s most hirdeti méltóságosan és idegenül, hogy van még hatalom a földi élet gözkörén kívül” (Meteorkő című versből). Valóban: egyszerűségében és nagyszerű méltósággal fogalmaz Ravasz László az egészen Más Istentől. Aquinói Tamás híres álmára emlékeztet minden sora. A keresztrefeszítet a Summa írójához így szól: *Bene scripsisti de me!* (Jól írtál rólam). Érdemes mind a 18 fejezetet végigstudirózni evangélikus lelkésznek is.

A teológia szomszédságában

WELTLER REZSŐ:

Biblia és számítógép

(I. rész)

1. Computer intra muros

*Adjátok meg az embernek,
ami az emberé,
és a számítógépnek,
ami a számítógépé.*

Wiener

Hadd kezdjem néhány személyes emlékekkel!

Amikor idestova három évtizede megkezdtem teológiai tanulmányaimat, egyik professzorom az első kollokviumom közben az érdeklődési területemről faggatott. Megemlítettem többek között a matematikát is. Erre azt a választ kaptam, hogy bár közvetlenül aligha alkalmazható a matematika a teológiában, az ott beidegződő szigorúan logikus gondolkodásmód nagyon hasznos lehet olyan diszciplínákban, mint pl. a filozófia, vagy a teológia és a természettudományok határterülete. Ez utóbbi témával kapcsolatban elsősorban Heim, Pannenberg és Weizsäcker neve került szóba. Csak később értettem meg igazán, mennyire hasznos volt ez a szellemi út-
rahaló. 10 év múlva, 1975/76-ban két szemesztert töltöttem az erlangeni egyetem teológiai fakultásán, s nem kellett sokat töprengenem, hogy milyen kérdésekkel foglalkozzam.

Közben azonban történt valami, ami némileg módosította, illetve kiegészítette a képet. Az egyházi élet és a teológia horizontján megjelent a számítógép. A német evangélikus egyház – már csak kedvező anyagi helyzetéből adódóan is – úttörő szerepet vállalt e folyamatban.

„Computer ante portas!” – hallottam akkoriban nem egyszer egyházi berkekben. A számítógépeket elsősorban persze adatok nyilvántartására használták: az egyháztagok adatait vitték gépre, de már akkor felmerült a gondolat, hogy a gépet ennél okosabb dolgokra is meg lehetne tanítani. Szinte tálcán kínálkozott pl. a lehetőség, hogy a computert bevezetési, szerzőségi problémák tisztázásában alkalmazzák. A gondolat annyiban nem új, hogy addig is voltak Szentírás-kutatók, akik a bibliai, elsősorban újszövetségi szövegeket statisztikai elemzésnek vetették alá. Ez azonban hagyományos, manuális módszerrel nagyon időigényes, fárasztó, s éppen ebből adódóan könnyen becsúszhatnak számítási hibák is. A számítógéppel megjelent az az eszköz, az a „szellemi szerzőszám”, ami új távlatokat nyitott az ilyen jellegű kutatások előtt.

Amikor az 1976-os számítógépekről beszélünk, ne a mai PC-kre gondoljunk. Maga a számítógép szekrény méretű volt, a gépterem pedig olyan „szentély”, ahova illetéktelen nem te-

hette be a lábát – még a programozó sem! A programot lyuk-kártyára vagy – szalagra lyukasztották, a gépteremben az operátor ezt lefuttatta, majd a programozó egy nyomtatott hibalistát kapott vissza. A hibás sorokat újra csak lyukasztással lehetett javítani. Ez a folyamat addig ismétlődött, amíg a program – legalábbis szintaktikai értelemben – hibátlan nem lett.

Mindezt csak azért említettem meg, hogy érzékeltessem azt a szédületes, robbanásszerű fejlődést, ami az elmúlt két évtizedben a számítástechnika – más szóhasználat: informatika – területén szakmai szempontból végbement. Egyre nagyobb integráltsági fokú processzorok, újabb és újabb generációs adatbázis-kezelők, a mesterséges intelligencia gondolatán alapuló programnyelvek, multimédia rendszerek – vég nélkül lehetne sorolni e két évtized vívmányait. Számunkra most elgondoló annyi, hogy a fejlődés azon a két ponton is szembeszökő, ami témánk szempontjából döntő jelentőségű: a feldolgozási sebesség és a tárolókapacitás vonatkozásában. Éppen e két tényező behatároltsága volt az oka ugyanis, ami a 70-es évek kutatóit többnyire kompromisszumra kényszerítette: általában kénytelenek voltak teljes szövegek helyett reprezentatív minták feldolgozásával megelégedni. Ma már a Biblia szövege hozzáférhető ún. CD-ROM háttértárolón, s a feldolgozási idő sem akadály a többé bármilyen matematikai-statisztikai jellegű vizsgálat lefuttatásának.

A számítástechnika szorosan vett szakmai felődése mellett biztató az előrelépés a felhasználói oldalon is. Egyházi vonalon első benyomásaim e tekintetben korántsem voltak pozitívak. Témánkról beszélgetve, még egybeként nagyra tartott, teológiaiilag képzett kollégák részéről is a legmerevebb ellenállás volt tapasztalható. Biblia és számítógép – hogy jön ez össze? Valaki azt kérdezte: „Hogy kerül a csizma az asztalra”? Még jó, hogy nem így hangzott a kérdés: „Mi köze Krisztusnak Bibliához”? Nem nehéz észrevenni, hogy az ilyen jellegű kérdések mögött olyan ellenvetések és fenntartások vannak, amelyek túlmutatnak a számítógép-témán. Kissé szimplifikálva, de remélhetőleg nem eltorzítva a lényegét, azt mondhatjuk: ezek az emberek a hitet féltették a tudománytól. Vagy hogy „teológusabban” fogalmazzunk: a „fides quarens intellectum” nagyszerű gondolatának meg nem értéséről van szó, annak a gondolatnak, amely pedig Anselmustól kezdve Barthon keresztül napjainkig oly sok teológusra gyakorolt mély benyomást. E problematikába itt most nem megyünk bele, annál kevésbé, mivel – mint említettük – az ilyes-

fejta attítűd a számítógéppel kapcsolatban egyházi vonalon is egyre ritkább. Ami valamikor forradalmiak, sőt egyeseknek blaszfémiaának számított, ma már a hétköznapok gyakorlata. Egyre több lelkészi hivatalban van személyi számítógép, és az azt használók nyilván egyre inkább értik és érzik annak előnyeit. Az alkalmazási területek is egyre bővülnek. A legtöbben a hívek nyilvántartására s levelezésre, vagy prédikációírásra használják a gépet. Egyesek a határidőnaplójukat és perikópa-rendet, mások a könyveik szerzőjét, címét, estleg tematikáját viszik gépre. Egy harmadik felhasználó a gyülekezetek földrajzi elhelyezkedését, összevonási lehetőségeit digitalizált térképen, térinformatikai program segítségével vizsgálja. Akadnak már olyan lelkészek és egyházi munkások is, akik nem elégszenek meg a felhasználói szereppel, hanem önállóan programoznak is. Egyszóval jogos a fejezetcím: a számítógép immár nem csak „ante portas”, a kapuk előtt, hanem „intra muros”, azaz az egyház falain belül van. S ez a tény megerősíti bennem azt a reménységet, hogy e dolgozat sokak számára nem lesz érdektelen, sőt ösztönzést adhat a továbbgondolkodásra.

2. A művészet szabályai nyomában

A stílus az ember

Buffon

Ezek után fordítsuk figyelmünket olyan alkalmazási területek felé, amelyek sok tekintetben túlmutatnak az eddig említett felhasználói lehetőségeken. A rendelkezésre álló, lassan könyvtárrnyira duzzadó anyagból vezérfonalként egyetlen művet választottam ki. A könyv címe: „Nach allen Regeln der Kunst”, szerzője Wilhelm Fucks, az aacheni műszaki főiskola (volt) professzora. A németül értők bizonyára tudják, hogy a cím egy átvitt értelemben is használt kifejezés, de a könyv tartalmából azonnal kiderül, hogy a szerző – nyilván tudatos szójátékkal – a címet szó szerint érti: a művészet összes fellelhető szabályát kutatja. Egy pillanatig sem kétséges, hogy kvantitatív szabályszerűségekre gondol. Teljesen egyértelműen fejtette ezt ki a szerző egy interjúban: „Egészen általánosan szólva egyszerűen arról van szó, hogy eddig merően »humánannak« tekintett témákat matematizáljunk”. Művének gerincét az irodalom, pontosabban irodalmi szövegek matematikai elemzése képezi. E téma keretében módszereit a Bibliára, közelebről az Újszövetség néhány könyvére is alkalmazza. S e tekintetben véleményem szerint nem baj, sőt előny, hogy Fucks nem teológus, hiszen nem elkötelezettje egyik teológiai iskolának sem. Látni fogjuk, hogy az alkalmazott módszerek „sine ira et studio” itt is ugyanazok, mint a profán irodalom esetében. Ahhoz azonban, hogy a kapott eredményeket megértsük, meg kell ismerkednünk legalább a legalapvetőbb módszerekkel, amelyek ezekhez az eredményekhez vezettek. Megnyugtatóan szeretném előrebocsátani, hogy e módszerek rendkívül egyszerűek, sehol nem mennek túl a középiskolai matematikai tananyag szintjén; így hát nyugodtan belevághatunk részletes bemutatásukba.

2.1 Stílusuk kapcsolja össze a szerzőket

Kiindulópontunk a fejezet mottója, a szellemes francia, Buffon aforizmája: a stílus az ember. Intuitíve mindenki érti, miről van szó. De hogy lehet ezt a gondolatot tudományos vizsgálódások céljából megragadni? Tekintve, hogy matematikai jellegű felismeréseket tűztünk ki célul, stíluson – nagy általánosságban szólva – irodalmi művek, szövegek számszerűen leírható tulajdonságainak összességét értjük. Egy szöveg stílusát részben a tartalom, részben formai tulajdonságok határozzák meg.

Elemzésünk keretében egy szöveg formális struktúráját el tudjuk választani jelentéstartalmától (a szemiotikát, ill. szin-

taktikát a szemantikától). Magától értetődik, hogy vannak kölcsönhatások. Egy epikai leíráshoz a szerző természetesen más nyelvezetet választ, mint egy drámaian kiélezett dialógushoz. Tudományos értekezések nyilván egészen más stílusban íródnak, mint a költői művek. Ehhez jön még, hogy egy és ugyanazon művön belül is változhatnak a jellemzők; törések vannak a stílusban. Ezeken nem szabad átsiklani, sőt gyakran ezek hordozzák a kutató számára legértékesebb információkat. Nem akarunk túlságosan elébe vágni a dolgoknak, mégis már itt megjegyezzük, hogy tipikusan ilyen töréspontokat felmutató művek az evangéliumok. A klasszikus bevezetés-tudománynak az evangéliumok keletkezésével kapcsolatos eredményei alapján ez egyáltalán nem meglepő; az érdekes az, hogy a matematikai elemzés is alátámasztja ezeket a megállapításokat. Általánosságban szólva is elmondhatjuk, hogy az egzakt, számszerűsített elemzés kiegészítheti és pontosíthatja, de soha nem helyettesítheti teljesen a klasszikus szövegkritika módszereit és felismeréseit.

Térjünk vissza a Fucks-féle módszerek ismertetéséhez. Eleve nyilvánvaló, ha az egzakt elemzés valóban hatékony akar lenni, s triviális eredményeknél többet akar felmutatni, úgy komoly követelményeknek kell eleget tennie. Mindenekelőtt olyan karakterisztikákat kell bevezetni, amelyek olyan szövegek stílusát is képesek megkülönböztetni, amelyek azonos nyelven, azonos korban és azonos műfajban íródtak. Másodsorú képesnek kell lenni annak felismerésére, hogy egy és ugyanazon szerző stílusa élete folyamán hogyan változik. Végül harmadszor az egy és ugyanazon művön belüli stílusbeli ingadozásokat is ki kell mutatni.

Hogyan tehetünk eleget ennek az igényes feladatnak?

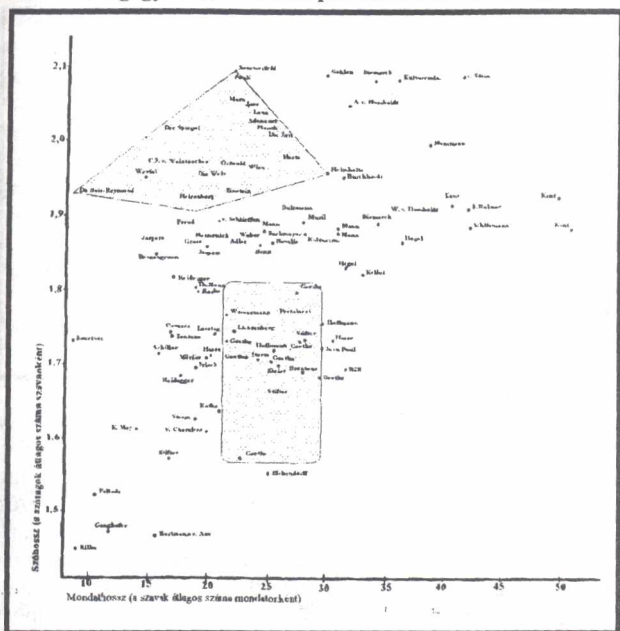
Induljunk ki a próza és a kötött beszéd fogalmából. A kötött beszédben – matematikailag szólva – különleges szerepet játszanak a szimmetriák és periodicitások. Gondoljunk csak a hangsúlyos és hangsúlytalan, ill. hosszú és rövid szótagok szabályos váltakozására. A szabályosságok eltérő szigorúsággal érvényesülhetnek. Egy eposzt pl. kristályhoz lehet hasonlítani, melynek alakja és optikai tulajdonságai ugyancsak szimmetrián és periodicitásokon nyugszanak, ti. a kristály atomjainak elrendeződésén a térrácson. (Érdekességképpen vetjük közbe: Devecseri Gábor említi, hogy volt olyan klasszika-filológus, aki az Iliász és az Odüsszeia szerkezetét a görög vázák díszítésének mintájával állította párhuzamba). Ugyanakkor egyetlen kristály sem tökéletes, de érdekes módon éppen ezek az ún. „rácshibák” adják sokszor a kristály egyediségét és szépségét.

A másik oldalon abszolút prózai próza alatt olyan szöveget kellene értenünk, amely teljesen mentes a szimmetriáktól és periodicitásoktól. Ilyen azonban nincs. Valójában az abszolút próza és az abszolút kötött beszéd soha meg nem valósuló extrém esetek. Közöttük helyezkednek el a létező, konkrét szövegek. Ezekre kell kialakítani olyan mértékeket, amelyekkel a metrikus tulajdonságok megragadhatók és elemezhetők.

Ezen gondolatok jegyében vegyük most már szemügyre az 1. ábrát. Rögtön feltűnik rajta, hogy ha elegendő számú különböző mű stílusjegyeit egyetlen ábrán jelenítjük meg, akkor azt vesszük észre, hogy csoportok formálódnak. Így értendő e fejezet címe is: stílusuk kapcsolja össze a szerzőket. Éppen ezért ezen az ábrán – de ez vonatkozik a következőkre is – elsősorban ne függvénykapcsolatot lássunk, hanem a szövegek „szociogramjait”. Lényegében ugyanarról a megközelítési módszerről van itt szó, amit Moreno és követői a szociológiában – pontosabban: szociometriában – már a század első felében bevezettek és sikerrel alkalmaztak.

1.ábra
Német nyelvű szerzők
a legegyszerűbb stílus-paraméterek tükrében

2.2 A legegyszerűbb stíluskaraktisztikák: mondat- és szóhossz

A diagramon közel 100, német nyelven írt, de a lekülönbözőbb műfajokhoz tartozó műből vett minta eredménye van feltüntetve egy-egy ponttal (vannak szerzők, akik több művel is szerepelnek). A pontok helyzetét két olyan stílusjegy határozza meg, ami nagyon egyszerűen kiszámítható: a mondatok, ill. a szavak átlagos hossza, mégpedig az előbbi a szavak, az utóbbi a szótagok számával mérve. A vízszintes skálán (x tengely) a mondatosság, a függőlegesen (y tengely) a szóhossz a mértékegység.

Mindez nagyon egyszerű, mégis az egyértelműség kedvéért vegyünk egy konkrét példát. Tekintsük azt a pontot, ami nagyjából az ábra közepén helyezkedik el, s Goethe egyik művét (Színtan) reprezentálja. Innen a vízszintes tengelyre merőlegest bocsátva láthatjuk, hogy az átlagos mondatosság értéke kb. 27, azaz e műben egy mondat átlagban 27 szóból áll. A másik irányban hasonlóan eljárva kb. 1,8-at kapunk átlagos szóhosszként. Más szavakkal: a „Színtan” szerzőjének 1000 szó képzéséhez kb. 1800 szótagra volt szüksége. Az egyes pontok elhelyezkedését megfigyelve, rögtön feltűnik, hogy már ezzel a felettebb egyszerű eljárással is milyen tanulságos felismerésekre juthatunk. Mi most ezek közül csak néhányra hívjuk fel a figyelmet.

Legelőször is az tűnik fel, hogy a ponthalmaz világosan láthatóan két részhalmozra, egy felső és egy alsó tartományra oszlik. Ha megnézzük a neveket is, azonnal látjuk, hogy az alsó az irodalmárok – írók, költők – tartománya, míg a felsőben egyéb szerzők – filozófusok, tudósok, politikusok – művei helyezkednek el. Természetesen akadnak átfedések is, de ezek meglehetősen ritkán fordulnak elő.

A másik megfigyelés, hogy az ábrán, amit Fucks nyomán akár valamiféle „tájnak” felfoghatunk, „mezők” fedezhetők fel, azaz egymáshoz közelálló stílusjegyekkel bíró művek csoportjai. A „Goethe-mező” különösen érdekes a szerzőségi

problémák szempontjából, amelyekről később lesz bővebben szó, de érdemes figyelni a „fizikus-mezőre” (Einstein, Heisenberg, Weizsäcker stb.) is.

Ugyanezt az ábrát elkészítete Fucks angol nyelvű műveire is, jömmenyire pedig – amennyire időm és lehetőségeim engedték – hasonló diagram összeállításával próbálkoztam magyar szerzők vonatkozásában. Az eredmény: mind az angol, mind a magyar adatok – mutatis mutandis – ugyanazt a képet mutatják, mint a német eredmények, éppen ezért ezeket itt külön nem mutatjuk be. (Az eltérések onnan adódnak, hogy különösen a szóhossz, de bizonyos tekintetben a mondatosság is függ attól a nyelvtől, amelyen a mű íródott).

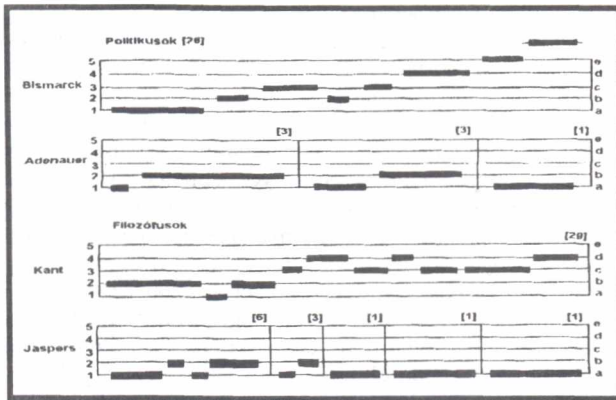
Érdemes lehet viszont e ponton eleve kizárni egy lehetséges félreértést. A stílus fogalma, ahogy itt értelmezzük, kizárólag kvantitatív jellemzőkre támaszkodik, s szó sincs semmiféle kvalitatív értékítéletéről. Más szóval: nem egy újfajta, matematikán alapuló esztétika megteremtése a cél, legalábbis nem a szó normatívértékelő értelmében. Érdemes még egy pillantást vetni ábránkra. A bal alsó területen – rövid mondatok és szavak – egyaránt megtalálhatók az igényes és a kommersz irodalom reprezentánsai. A jobb szélén – nagy mondatosság – találjuk Kant műveit. Ez alapján legfeljebb arra következtethetünk, hogy Kant bonyolultan írt, de balgaság lenne azt állítani, hogy „rossz volt a stílusa”. Annak azonban semmi akadálya, hogy – ahogy azt Fucks és követői teszik – ezeket a módszereket hozzájárulásnak tekintsük egy deskriptív-leíró esztétikához.

2.3 Szöveg-partitúrák: a mondat szerkezet feltárása

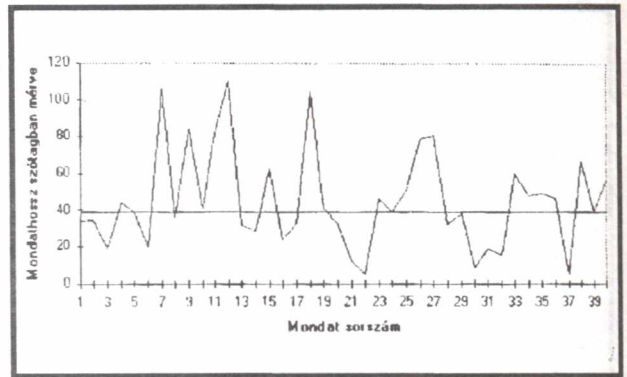
A mondat a nyelvnek a legkisebb olyan elme, amellyel tartalmi összefüggéseket tudunk kifejezni. Megszerkesztésében igen nagy szabadságunk van. Igaz ez mindenekelőtt tartalmi, de formai vonatkozásban is. Vannak olyan mondatok, amelyek egyetlen egyszótagú szóból állnak, pl.: Jöjj! Menj! Állj! Egy ellenkező véget: a már említett Kant egyik művében (A gyakorlati ész kritikája) előfordul olyan mondat, amely csaknem 200 szóból és 400 szótagból áll. A modern irodalomban van olyan irányzat, amely tudatosan mellőzi a hagyományos mondat szerkesztést (pl. Márquez: Száz év magány). Újabb, objektív mérőszámokat keresve, abból indulhatunk ki, hogy egyes szövegek stílusának elemzésénél a mondatok szintjén két alapvető kérdés merül fel: *milyen hosszúak a mondatok és milyen a szerkezetük?*

Kezdjük a mondatosságokkal. Már bevezettük az átlagos mondatosságot, mint a szöveg egyik alapvető kvantitatív jellemzőjét. Bármennyire hasznos is – az átlagos szóhosszal párosítva – ez a paraméter, nyilvánvaló, hogy nem elegendő. Hiszen az átlag – per definitionem – miközben jellemzője az egész adathalmaznak, elmosza a részleteket. Éppen ezért finomabb elemzésre is szükség van, amit a mondatosságok esetében nem nehéz elvégezni. Tudjuk, hogy a mondatosságot benne előforduló szavak számával mérjük. Számítógépes programmal könnyedén megszámlálhatjuk, hogy hány darab 1,2,3, ..., 10,...n hosszúságú mondat van a szövegben. A kapott eredménnyel azonban az ellenkező véletlebe esnénk át, a fáttól nem látnánk az erdőt. A gyakorlatban legjobban az a módszer vált be, hogy a mondatosságok gyakoriságaiból ötös csoportokat képzünk, azaz azt kérdezzük: hány olyan mondat van a szövegben, amelynek hossza 1 és 5, 6 és 10, 11 és 15 stb. között van (az intervallumok határait is beleszámítva)? Az így kapott eloszlásból ismét ábrát készíthetünk, az x tengelyen a mondatosság-csoportokat, az y tengelyen azok gyakoriságait %-ban feltüntetve. Egy ilyen ábra már sokkal többet elárul a részletekről. Ugyanakkor a teljes szöveg jellemzésére az átlagos mondatosság alapján kiszámíthatjuk a statisztikából jól ismert szórást is, ami nem más, mint az egyes adatok átlag

2.ábra
„Lekottázott” szövegek

3.ábra
Bonhoeffer: Ellenállás és megadás.
1944.06.08 (40 mondat)

körüli ingadozásának mértéke, s mint ilyen, a kvantitatív stílusvizsgálatokban is igen hasznosnak bizonyult. Nincs mód arra, hogy az így kapott eredményeket bemutassuk, csupán érdekességképpen említjük meg, hogy a fenti elemzés tükrében pl. Marx (A tőke) sokkal közelebb áll Heideggerhez (Mit jelent a gondolkodás?) és Jaspershez (A tragikumról), mint fiatalkori bálványához, Hegelhez (A szellem fenomenológiája).

A másik kérdésünk a mondatokkal kapcsolatban – mint említettük – a szerkezetükre vonatkozik. A mondathossz ugyanis az adott mondatnak mintegy „külső” jellemzője, semmit nem mond a „belsejéről”. Hogy lehet a mondat struktúráját kvantitatíve elemezni? Nos, a megoldás kiindulópontja a fő- ill. mellékmondat jól ismert fogalma. Azt kérdezzük: egy vagy több részből áll-e a főmondat? Van-e mellékmondat, és ha igen, egy vagy több? Hogyan függ össze a főmondat a mellékmondatokkal? E kérdések egzakt megválaszolására a nyelvészek bevezették a „rang” és a „szekció” fogalmát. A rang fogalma igen egyszerű: nem más, mint a főmondatról való függőség mérőszáma. Ebből azonnal következik, hogy a főmondat rangja mindig 1. Ha egy mondatszakasz közvetlenül függ a főmondatról, akkor a rangja 2 lesz stb.

Sokkal nehezebb a szekciót definiálni. Elégedjünk meg azzal, hogy olyan összefüggő mondatszakasgról van szó, aminek bevezetését a lingvisztikába két tény indokolta. Az egyik az, hogy a mondatnak a szónál eggyel magasabb rendű építőkövet jelent. Az analógia teljes: a mondat felfogható a szekciók zárt sorozatának, s a szekciók közötti cezúra helye ugyanolyan egyértelmű, mint a szóközé az egyes szavak között. A másik előnye a szekciók fogalmának, hogy független a konkrét nyelvtől. A fő- és mellékmondat fogalmának pontos definíciója az egyes nyelvekben különböző lehet, a szekcióké egyértelmű. Ez pedig éppen olyan jellegű vizsgálatok esetén, amelyekről itt szó van, döntő jelentőségű.

Ha megtekintjük a 2.ábrát, ami 4 német nyelvű szerző egy-egy művéből vett szövegminta „partitúráját” tartalmazza, az iméntiek rögtön világossá válnak. Mint mondtunk, a szövegpartitúra alapja a rang és a szekció. Hogy kell ezek alapján egy ilyen partitúrát „olvasni”? Nos, a hangjegy helyére egy ilyen ábrán a szekció, tehát egy pontosan körülhatárolt mondatszakasz jele lép. Mint tudjuk, az „igazi” kottán egy hangjegy fő funkciója, hogy jelölje a hang magasságát és hosszát. Itt a hanghossznak megfelel a szekció hossza szótagokban mérve, a hangmagasságnak pedig a szekció rangja, azaz a főmondatról való függőségének foka. Az első partitúra alapja pl. egy Bismarck-idézet, amely hosszú, 38 szótagból álló főmondat-szakasszal kezdődik, majd egy ennek közvetlenül alárendelt, rövidebb 13 szótagos mellékmondatral folytatódik. Ennek megfelelően az első szekciót képviselő „hangjegy” az 1. vonalra került és 38 egység hosszú, míg a második a 2.vonalon helyezkedik el, 13 egységnyi hosszban. Ne gondol-

juk, hogy mindez csak szellemes játék. Azon túlmenően, hogy ilyen partitúra kiválóan szemlélteti a mondatok struktúráját, a szekciók hosszából és rangjából tovább lehet számolni, újabb stílusjellegzőket képezni, amelyek a szerzők mondat szerkesztési sajátosságait jellemzik. (Megállapítják pl. a szövegben előforduló legnagyobb rangszámot, ill a rangszámok összegét, amelyeknek ismét vizsgálni lehet az eloszlását, átlagot és szórást lehet számolni stb.) Nem utolsó szempont az sem, hogy a szövegpartitúrák viszonylag könnyen vihetők számítógépre. Ezt azért hangsúlyozzuk külön, mert létezik más megközelítési mód is, ami főleg angolnyelvetterületen terjedt el, s az itt ismertetett módszernek sok tekintetben a duálisa. Ez az eljárás az ún. „magmondatból” indul ki, s lépésről lépésre haladva, generálja a mondat „fáját” (sentence tree). Ez az „angol” módszer is számítógépesíthető, de körülmenyesebben, mint a másik.

2.4 A mondatról a szövegig

Mindenki, aki egy könyvet, újságcikket, vagy bármilyen egyebet olvas, önkéntelenül is kialakít egy képet a szerző stílusáról. Ezt a stílust formai szempontból is sok tényező befolyásolja. Ezek közül néhányat már megismertünk. Kézenfekvő a kérdés: nem lehetne-e továbblépni? Azaz: felfedezhető-e valamilyen szabályszerűség a mondatok sorrendjében, s ha igen, kialakíthatunk-e az alapján újabb, az egész szöveget jellemző karakterisztikákat?

A válasz: igen. S hadd tegyem mindjárt hozzá: az alkalmazott eljárás pofonegyszerű (ellentétben az előző pontban bemutatott, meglehetősen elvont szövegpartitúrákkal).

Nézzünk a 3. ábrára! Ez nem más, mint egy 40 mondatos szövegminta ún. mondatprofilja (a szöveg hossz-szelvényének is szokták nevezni). A vízszintes tengelyen a mondat mintán belüli sorszámát tüntettük fel, vertikálisan a mondathosszakat rajzoltuk be, ezáltal a pontosabb eredmény kedvéért nem szavakban, hanem szótagokban mérve. Fucks könyvében itt ismét egy Bismarck-idézet szerepel, én egy teológiai locus classicust dolgoztam fel: Bonhoeffer „Ellenállás és megadás” (Widerstand und Ergebung) c. művének híres, 1944. június 8-i leveléből vettem a mintát. Ebben e levélben fejt ki a szerző a „nagykorú világgal” (mündige Welt) kapcsolatos meglátásait. A módszer és a minta elemszáma (40 mondat) természetesen ugyanaz, mint a könyvbéli példában. Komolyabb vizsgálathoz ennél sokkal hosszabb szövegszakasz feldolgozására lenne szükség (ami számítógéppel nem probléma), de itt csak a módszer lényege és a grafikus ábrázolhatóság a fontos.

Az a „trükk”, ami a probléma kvantitatív kezelését lehetővé teszi, az ábra közepén húzódó ún. medián-vonal. Mediánnak hívják a statisztikában azt az értéket (nem tévesztendő össze az átlaggal!), amely per definitionem egy szám-

halmazt két egyenlő elemszámú részhalmazzal bont. A medián értékénél hosszabb, ill. rövidebb mondatokat az egyszerűség kedvéért „hosszú” és „rövid” mondatoknak fogjuk nevezni. (Abban az esetben, ha a mondat hossza pontosan egyenlő a medián értékével – esetünkben ez 39 szótag –, ezak szabály dönti el, hogy a mondat hosszának vagy rövidnek kell tekinteni). Példánkban ezek szerint pontosan 20-20 hosszú, ill. rövid mondat van. A mondat-szekvenciák konkrét leírására természetesen jelölést kigondolhatunk. A Bonhoeffer-idezet elejét jelölhetjük pl. rövidítéssel: r r r h, vagy morze-jelkkel: . . . , vagy akár a számítógép számára evidens módon így is: 0 0 0 1. A lényeg az, hogy egy igen egyszerű eljárással a mondatok sorrendjét kvantitatív elemzés tárgyává tehetjük.

Az alapvető kérdések, melyekre egy szöveggel kapcsolatban választ keresünk, a következők: van-e szabályszerűség a hosszú és rövid mondatok váltakozásában? Mi a valószínűbb: hosszabb sorozatok hosszú mondatokból (s ebből már következik, hogy a rövidekből is) vagy a gyors váltakozás? Vagy pedig ezek a sorozatok teljesen véletlen jellegűek, a „fej vagy írás” sorozatokhoz hasonlóan? A továbbiakból ki fog tűnni, hogy van szabályszerűség, ami az esetek túlnyomó többségében szignifikánsan eltér a pusztán véletlenszerű ingadozásoktól.

Ez utóbbi kérdéssel kapcsolatban – hogy ne csak mindig Fucksra hivatkozzunk – hallgassuk meg Hans Reinhard Rapp publicista beszámolóját, aki lebilincselő könyvében (Isten, ember és szám) az elsők között hívta fel az egyház figyelmét az informatikára: „...A számítógép belsejéből egy kábel kígyózik elő, amelyhez egy dobozka csatlakozik. A dobozon két nyomógomb van, rajtuk a számítástechnika alfája és omegája: az „1” és „0” számjegyek. Tetszőleges sorrendben – magyarázza a szakértő a kísérleti személynek – felváltva nyomogatni kell a gombokat, a lehető legönkéntesebben.

A kísérlet alanya én vagyok. De mi értelme van az egésznek? Egy lehetőleg szabálytalan impulzus-sorozatot kell produkálnom, egy kiszámíthatatlan ugra-bugrát az „1” és a „0” között. De valóban olyan kiszámíthatatlan az ember? Lehet, hogy a tudatos önkény mögött rejtett szabály húzódik meg. Egyes embereknek például esetleg szimpatikusabb az „1”, mint a „0”. Egy másik kezét talán öntudatlanul egy ritmus vezeti, s önkéntelenül azt a zeneszámot morzézza, ami a fülében van. Röviden: az ember egyáltalán nincs abban a helyzetben, hogy igazi véletlenszám-sorozatot produkáljon, ahogy azt a matematikai szigorúság megköveteli; mindig „elfoglult” marad”. S hogy ez mennyire így van, a kísérlet folyamán nagyon hamar kiderült. A számítógép ugyanis nemcsak regisztrálta a gombnyomásokat, hanem arra is programozva volt, hogy próbálja meg eltalálni a kísérleti alany következő választását. Eleinte a gép persze csak „vakon” találgatott, de az idő múlásával gyűlt a program számára a „tapasztalati anyag”, egyre javult a találati arány, ami a gép egy kijelzőjéről volt leolvasható. „A százalékos arány lassan, de biztosan nőtt” - állapítja meg Rapp. („Haladóknak”: a kísérlet a karlsruhei műszaki egyetemen zajlott, az ilyen programot „bináris prediktornak” hívják s algoritmusának alapját az ún. „tanuló mátrix” képezi, amelynek elvét Karl Steinbuch professzor, az informatika egyik németországi úttörője dolgozta ki).

Rapp tapasztalatai számunkra is biztatóak a mondat-hosszokból képzett bináris sorozatainkra nézve. Problémánkat tárgyalva, Fucks a fizikából vett analógiával a mondatok közötti „vonzóerőről” beszél, ami ugyanolyan egzakt módon mérhető, mint a fizikában. Sőt, az analógia odáig terjed, hogy nemcsak az erők nagyságát, hanem hatótávolságát is mérni tudjuk. A módszer ezúttal is egyszerű. Meg kell számolnunk, hogy hányszor követ hosszú mondatot ugyancsak hosszú mondat. 40 mondatból álló példánkon azt könnyű megtenni: $hh=11$. Ha mármint mintánkat ciklikusnak tekintjük, azaz

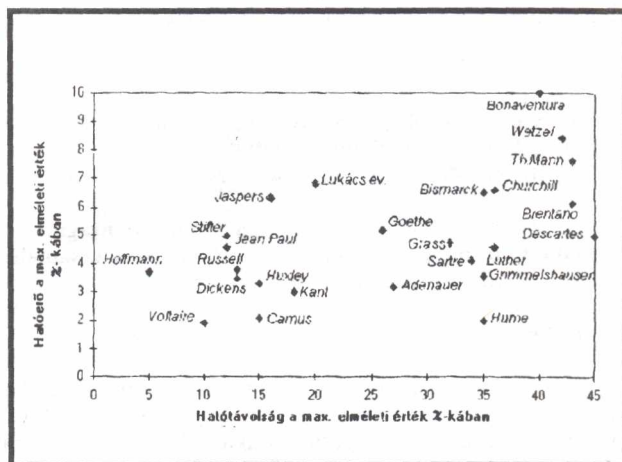
úgy vesszük, hogy a 40. mondatra az első következik, valamint felidézük azt a tényt, hogy pontosan 20 hosszú és ugyanannyi rövid mondatunk van, a többi 3 érték már kiszámítható: $rr=11$, hr és $rh=9$. E számokból azután egy ún. korrelációs indexet képzünk, amit $c1$ -el jelölünk s nem más, mint az egyenemű (hh , rr) és különemű (hr , rh) szomszédok száma különbségének ill. összegének hányadosa, ami esetünkben: $c1=(22-18)/(22+18)=4/40=0,1$ avagy 10%.

Ezt az indexet tekintjük a közvetlenül szomszédos mondatok közötti hatóerő mérőszámának. $C1$ értéke a képletből adódóan $+1$ -től -1 -ig terjedhet. Ha pozitív, akkor nyilvánvalóan az egyenemű események gyakoribbak, mint a különeműek és vice versa. Ha 0 körül van, akkor nagyjából egyforma gyakorisággal fordulnak elő, ami a számítógép által generált véletlenszám-sorozatokra jellemző. Fucks azt találta, hogy $c1$ minden általa vizsgált szövegmintára pozitív volt, s értéke max. 30 %-ig terjedt.

Természetesen nemcsak közvetlenül szomszédos mondatokat vizsgálhatunk, hanem második, harmadik, ...-edik szomszédokat is. A számítás módja azonos, s a kapott indexeket $c2, c3, \dots, cn$ -nel jelöljük. A gyakorlatban általában a 10-es indexig szoktak elmenni, de ezeket a számításokat persze már célszerű számítógéppel végeztetni. Végül ezekből a számokból egy indexet képeznek a mondatok közötti hatóerő nagyságának „abszolút” jellemzésére.

Hátra van még az erő „hatótávolságának” mérése. Az eddigiek alapján nem nehéz kitalálni, hogy is történik ez: ugyanabból az index-sorozatból képzik a hatótávolságot jellemző mérőszámot is. E két paraméter alapján a műveket ismét össze lehet foglalni egy közös grafikonban. Így készült a 4. ábra: az x a távolság, az y a nagyság tengelye. Ily módon a szerzők ill. művek újabb „szociogramját” kapjuk, az 1. ábrához (mondat- ill. szóhossz) hasonlóan. Az ábra nem szorul

4. ábra
Hatóerő és -távolság a mondatok között

magyarázatra. Annyi mindenesetre megállapítható, hogy sok olyan érdekesség olvasható ki belőle, amire az itt bemutatott eljárás nélkül aligha gondoltunk volna.

Ezzel a végére értünk azon alapvető módszerek ismertetésének, amelyek a szövegek formális stílus-karakterisztikáinak megállapítását célozzák. Persze több maradt ki, mint amennyi befért. Hogy csak a legkézenfekvőbbet említsem: nem szóltunk a nyelv zenéjéről, a prozodiáról, azaz a hosszú és rövid, hangsúlyos és hangsúlytalan szótagok váltakozásáról stb., pedig ezekből is értékes információk nyerhetők. A cél azonban csak az volt, hogy benyomást szerezzünk a „deskriptív esztétika” gondolkodásmódjáról. Ezen ismeretek birtokában most már érteni és értékelni tudjuk mindazt, amiről a következő fejezet szól.

(A II., befejező részt a következő számunkban közöljük.)

Kérdőjelek a magyar pedagógiában

I. VÁLTOZÓ KIHÍVÁSOK ÉS LEHETŐSÉGEK

1.1 Átmeneti időszakban élünk. Néhány éve sokkal szorosabbak voltak a kötöttségek, különösen a szellemi élet, a kultúra, az oktatás és a nevelés terén. A maga „közérthetőségével”, egyértelmű irányításával nagyon sok ember számára mutattak követhető és követendő (parancsolt) utat. Most sokkal több a lehetőség, a szabadság. De ki, mire és hogyan használja fel az új lehetőségeket?

Az átmeneti korszak jellemzője az útkeresés, a próbálkozás, sokszor sajnós a sikertelenség, a félresikerült és a rossz megoldások is. Miért recseg és ropog jóformán minden? A régi már nem igazán működik, de még nagyon visszahúz, szinte mindenütt hat a tudatos visszahúzó erő. Az egykor jó megoldások sem jók már az egyértelműen megváltozott körülmények között. Az újnak még nincsen meg az élettere, még nem járátódott be.

1.2 A XX. század végén mintha minden megkérdőjeleződne. Nem csak hazánkban. Úgy tűnik, hogy a konfliktusok világszerte egyre mélyülnek. Bizonyos területeken érződik ugyan a közeledés, de nagyon sok konfliktussal és kompromisszummal terhelve. Mindig könnyebb kimondani, hogy valami rossz. De vajon egyértelműen meg lehet-e mondani a haladás hogyanját?

A pedagógia a jövő tudománya, hiszen a jövőt építi. Egyértelmű a felelőssége. Az átadott-megszerzett tudás viszonylag objektívan mérhető az iskolában és az életben. De a mai diák későbbi életrajza, az életben való helytállása, erkölcsisége, mindennek környezete és hazáját építő vagy romboló hatása csak sokkal később lesz nyilvánvalóvá. A nevelés ma elvetett magja holnap szökken szárba, és holnapután hoz termést. De milyen termést hoz? Ezért olyan nyugtalanítóak a pedagógia egyre nyilvánvalóbb kérdőjelei.

II. NÉHÁNY SZEMBETÚNÓ JELENSÉG

a.) **Nincsen jövőkép**, ami távlatot, célt mutatna. Ez sajnos a tömegekre, a társadalomra vonatkozik.

b.) **Bizonytalan** és nagyon eltérő az emberek **értékkrendszer**e.

c.) Mindennapjainkban szinte mindenütt az **anyagiak dominálnak**. Természetesen mindez az iskolában is lecsapódik. Nagyon sokféle módon nyilvánulhat meg.

I. Tanulás

1.1. A diák nem igyekszik (jól) tanulni, mert nincsen becsülete a tudásnak, a szellemi javaknak. Gyenge bizonyítvánnyal is lehet sokat keresni. Sokkal többet, mint tanárai vagy más jól képzett, nagyon művelt műszaki vagy szellemi foglalkozású ember. Miért is lennének a diákoknak tanulási ambíciói? Már most is az anyagiak lebegnek a szemük előtt. *Hogyan lehet meggyőző érvekkel buzdítani a tanulásra? Kik számára érték a tudás?*

1.2. A diák megelégszik a nagyon gyenge osztályzattal, például az elégséggel. Bukásra áll és arra számít, hogy majd csak átengedik. Rövid ideig talán még hajlandó is tanulni az elégséges osztályzat reményében. *Vajon azt látja a társadalomban, hogy érdemes kitartóan küzdeni a távlati célok érdekében?*

1.3. A diák többek közt azért nem tanul, mivel azt látja, hogy egyre inkább teret hódít a múlandó anyagi javak megszerzésére törekvés. Gondolkodásában is központi helyet foglal el az anyagiasság, a tanulásban a nemtörődömség. *Vajon hogyan, milyen érvekkel lehet meggyőzni őket arról, hogy csak az anyagiak nem boldogítanak?*

1.4. Egyre többen élnek mind nehezebb anyagi helyzet-

ben, egyre romló életviszonyok között. Ha a szülők, a felnőttek nehezen viselik el a súlyosbodó körülményeket, akkor a serdülő, a fiatal lánsson (egyértelmű) kiutat? Kilitástalan, sőtét jövőt lát maga előtt. Így lesz mind több diák és fiatal nemtörődöm, közömbös, sokszor ellenséges minden fennálló renddel és közösséggel szemben. *Lehet egyáltalán segíteni a pedagógia eszközeivel, a neveléssel?*

1.5. Gyorsan el lehet veszíteni a korábban túl könnyen megszerzett vagy fáradságos munkával előteremtett anyagi javakat. Sok fiatal úgy érzi, hogy ő még nehezebben fog egzisztenciát teremteni. Nagyon bénító az a kilátás, hogy talán egy élet sem lesz elegendő arra, hogy anyagilag megálljon a saját lábán, ne legyen másokra szoruló. *Mi milyen perspektívát tudunk felmutatni; ha sokszor mi magunk is kilátástalannak látjuk a jövőt?*

1.6. Egyre szűkülnek az oktatás anyagi feltételei minden szinten. Számítalan oktatási intézmény már a fennmaradásáért küzd. *Mennyire befolyásolja ez a tanulási kedvet? Mennyiben válnak az ilyen intézményben tanulók hátrányos helyzetűvé?*

2. Tananyag, tantárgyak

2.1. Nagy a bizonytalanság, mit és hogyan, milyen mélységben tanítsunk. Mindannyian tudjuk és érezzük, hogy változtatni kell(ene). De mit és hogyan?

Eklatáns példa a NAT körül forrongó helyzet. *Hány éves gyerekeknek, mit, miből, hogyan, milyen iskolaszervezet milyen iskolatípusának, hányadik évfolyamában, milyen követelményeket állítva tanítsunk? Kell-e és mennyire szükséges a nemzeti hagyomány? Milyen legyen a humán és a reál tárgyak aránya, maradjanak-e meg a hagyományos tantárgyak, vagy inkább tantárgycsoportokat, műveltségi területeket kell bevezetni?*

Legyen-e, milyen legyen a művészeti, az erkölcsi és az esztétikai nevelés? *Az emberformáló klasszikus humán tudás egyre jobban háttérbe szorul, a tudatos hazafias és erkölcsi nevelésről nem is beszélve. És a hittan és a vele összefüggő problémák? Van-e egyáltalán jövője a klasszikus műveltségnek? Van-e rá szükség? Vagy szakbarbárokat nevelünk, akik a gazdasági, pénzügyi és jogi viszonyokat modernizálják a nyugati államok (nem mindenben feltétlenül követendő) mintájára, de akik csak a kegyetlen piaci törvények szerint tudnak gondolkodni, még saját hazájuk rovására is? Csak képzett embereket "képezünk", vagy tanítványaink emberségből is megállják majd helyüket? Az emberség, a segítőkészség, a tolerancia teljesen háttérbe szorul, megmosolyogni és kinevetni való gyengeség lesz?*

Van-e értelme az ismeretszerzésnek, a tanulásnak? Lesz-e a ma diákjának munkahelye és meddig? Olyan tudásalapot szerzett-e meg szakmájával, az érettségi utáni képzéssel, egyetemi diplomájával, amellyel munkahelyet is talál? Tudja-e majd egyáltalán használni a megszerzett ismereteket? Csak képzett ember lesz, vagy emberségből is megállja majd a helyét?

2.2. Az európai integráció a „tizenkettek” számára is sok, még most sem teljesen leküzdött akadályt állított a látszólag könnyen megoldható iskolaügyek területén. A mai egységes Németország még igencsak távol van attól, hogy az egyes (régi és új) tartományok valóban közös nevezőre jussanak. *Magyarország hogyan fog integrálódni ezen a területen? Mit kell majd hagyományainkból feladnia, milyen mértékben fog hasonlítani a többiekhez?*

3. Példakép, példamutatás

3.1. A diákok, a fiatalok egyre kevesebbet olvasnak. Maga az olvasás is mind nagyobb nehézség elé állítja többségüket. Nagyon hiányzik az értékes irodalom által közvetített pozitív

erkölcsi hatás. Nagy szükség van a pozitív példákra, példaképekre. *Helyre lehet-e állítani az olvasás hitelét és értékét?*

3.2 Gyerekeink és fiataljaink egyre inkább csak képi megjelenítést képesek befogadni. (Az iskolában alkalmazott módszerek is mindinkább ehhez alkalmazkodnak.) TV-ben, videón (legtöbbször saját maguk választotta filmekben) egyre több agressziót, kegyetlenséget, erőszakot, embertelenséget, esztelen és értelmetlen gyilkolást látnak teljes képi valóságban. Sokuk számára a rombolás, a vandál pusztítás a követendő példa. És mindennapjaink kétségbeejtő, lélekromboló, kegyetlen és embertelen háborús szenvedései? Ezt látják napról-napra. *Hogyan lehet megállítani az egyre terjedő erőszakot? Mi felnőttek szakítunk-e számukra időt? (család, iskola, lakóhely stb.) Ki ad nekik elfogadható, értelmes, erkölcsileg és szellemileg is nekik való, követhető életcélt? És vajon kitől fogadnak el a többség számára olyan idegen, nehezen érthető, csak sok munkával és kitarással elérhető (élet)célt?*

Nagy kihívás ez a felnőttek, a pedagógusok, a társadalom, az egyház számára. Mindenki felelős értük.

3.3. A diákok és a rendszeres elfoglaltság nélküli pl. munkanélküli fiatalok szabadidő-eltöltése kifejezetten nyugtalanító. Hogyan töltik el (szabad) idejüket? (A diszkó-őrületről, mint szinte egyedüli általánosan elfogadott és művelt „elfoglaltságról” nem is beszélve.) A kulcsos gyerekek és a fiatalok hosszú ideig magukra vannak hagyva. Sok fiatal (jóformán gyerek) késő éjszaka is cél nélkül kóborol az utcán, tereken, aluljárókban. Még jó, ha „csak” hangoskodnak és nem molesztálnak másokat, nem randalíroznak. Teljesen megoldatlan ebből a szempontból az egy-egy vagy néhány napos tanítási szünet, a tavaszi, őszi, téli és a hosszú nyári szünetről nem is beszélve. A családok vajon megfelelően törődnek gyermekeikkel a „sima” hétvégeken? *Ki és hogyan tudja értelmesen elfoglalni a csellengő fiatalokat? Kinek a példáját fogadják el?*

3.4. Gyermkeink döntő többsége érzelem- és ingersegeny környezetben nő fel. Ezt az iskola nem képes ellensúlyozni. Sőt maga az iskola is egyre inkább ismeretátadó oktató intézménnyé válik, ahol a nevelés háttérbe szorul, a tanár-diák és a diák-diák viszony egyre személytelenebbé válik. *Ki képes érzelmi gazdagságot nyújtani? Milyen követendő példát, eszményt, eszményrendszert képes közvetíteni ez az intézményrendszer, ez a „nevelés”?*

Lehet-e, hogyan lehet pozitív érzelmekkel hatni a fiatalokra?

4. Tanárképzés, továbbképzés, átképzés

A témakört éppen csak érintve: Az oktatás tartalma változóban van. A teljes embert formáló nevelés mindinkább háttérbe szorul. *Milyen lesz a tanárok képzése, továbbképzése, átképzése? Milyen lesz egzisztenciális jövőjük? Hány és milyen szakos tanárt kell elbocsátani, ha nem lesz elég anyagi eszköz (kis) iskolák fenntartására, vagy mert más műveltségi területeket fognak bevezetni? Milyen szakos tanárból lesz „hiány”? Hogyan alakul majd a felsőoktatási intézmények diákjainak és tanárainak a jövője? Milyen a mai tanárok szakmai felkészültsége? Hogyan érzik magukat az egyre romló anyagi feltételek és az amúgy is alacsony erkölcsi megbecsülés csökkenése miatt? Milyen a hivatástudatuk, erkölcsi értékrendjük, erkölcsi szintjük? Valóban tudnak tárgyi tudást és erkölcsi példát adni? Ők is esendő emberek. Tudnak-e, tudunk-e hosszú távon felnőni az ember-telenül nehéznek érzett feladatokhoz?*

III. VAN-E MEGOLDÁS?

1.1. Bizonyára van megoldás, de nincsen egyértelmű recept. Amilyen szerteágazó a problémakör, olyan sokágú a válasz. Egymással szoros kölcsönhatásban vannak a változtatást és megoldást célzó törekvések is. Azt hiszem, az az egyik legnagyobb nehézség, hogy minden reform és törvény (a jó is, a rossz is) évtizedekre befolyásolja jövőnket. Ezért olyan nagy a döntéshozók felelőssége. Napjainkban meg fokozottan, mivel elsősorban az anyagiak dominálnak. Anyagiak, pénz

nélkül nincsen élet. A mindennapok normál életvitelét ezek biztosítják. De csak a pénz nem boldogít.

1.2. Esmék és elvek harcát, különböző kultúrák ütközését, párharcokat, pusztító háborúkat, éhínséget, gazdasági és társadalmi igazságtalanságot élünk meg itthon és szerte a világban. Általában nem érezzük magunkat boldognak. Mi a boldogság? A létbiztonság, a megfelelő anyagiak, a biztos munkahely, a nyugalom és tervezhetőség? Ez is, de nem csak ez. (A nyugati államokban sincsen még itt a Kánaán.)

1.3. **Milyen maradandó célt tudunk adni a felnővekvő nemzedéknek?** Mivel vértézzük fel a fiatalokat? Mi ad majd nekik minden időben fogódzót, irányt és eligazítást? Kereszténynek számára magától értetődő a válasz: **A kresztén hit és erkölcs.** (Az egyházi iskolák létjogosultságát ez adja meg, nem csak a tőlük joggal elvárt magas színvonal.)

A pedagógus mindig előre néz. A jövőért dolgozik. Bármiilyen körülmények között. Ki-ki a maga posztján. **A pedagógusnak kicsit a fellegekben kell járnia. Munkájából adódóan mindig optimistának kell(ene) lennie.** Leírni, kimondani könnyű, megvalósítani annál nehezebb.

Magas szintű erkölcsiséget kell kialakítani. Ezt csak anyanyelvünk, évszázados kultúránk és értékes nemzeti hagyományaink megtartásával, a mindennapok gyakorlatában példamutatással és neveléssel érhetjük el. Népünk megmaradása, nemzeti kultúránk és sajátosságaink megőrzése, Európába és a világ népeinek közösségébe való egészséges beilleszkedésünk a tét.

A NYUGAT ALKONYA

Spengler klasszikus munkája megjelent magyarul csaknem 8 évtizedes késéssel. A kétkötetes, monumentális munka magyar verziója most már hozzáférhető a szellemtörténet iránt érdeklődő magyarul olvasó lelkesek és teológusok számára is. 1917 decemberében fejezte be Oswald Spengler hatalmas, átfogó, kultúrtörténeti vizitóját. A magyar fordítás az 1923-ban megjelent szöveg áttüzetése. A világtörténeti morfológia *még ma is lenyűgöző olvasmány* – a század krízisirodalmának alapirata. Sopronban a Teológián Ferdinánd István adta kezembe (akkor még könyvtáros volt), amikor megtudta, hogy korunk kríziséről akarok szigorlati dolgozatot írni, ezzel az ajánlással: *„Nem kell mindent elfogadni, de mindent ismerni kell, amit Spengler vizitója tartalmaz”*

Másodszor az amerikai verzió került kezembe Gettysburgben (1949) Decline of the West címen, egy jogász (bíró) kedvenc olvasmánya volt, jobban érdekelte őt saját szakmájánál is az euroamerikai kultúra múltja, jelene, jövője. *„Menthetetlenül pesszimista német”* – nek nevezte Spenglert – de nem tudott szabadulni tőle...

Valóban, Spengler műve Herder, Goethe, Nietzsche írásainak hatásához mérhető csak. A perszonalista Bergsonra vagy a végső összefüggéseket kutató Teilhard de Chardin-re is emlékezett. A magyar Szerb Antal irodalomtörténészként és Hamvas Béla polihisztorunk számtalanszor hivatkozik rá. Különböző optimista látásmódot. Megjósolta Nyugat alkonyát. Hogy ez a német olvasókban az istenek alkonyára is (Gottesdämmerung) is emlékeztetett, kétségtelen. Ma olvasva a könyvet, *merésznek érzem, hogy Spengler ott is értelmet keres, ahol titeket rejtezik és ott is magyaráz, ahol bölcsőbb volna hallgatni.* Akit valaha is érdekelt: Huxley, Orwell, Ortega, Unamuno vagy éppen Hamvas Béla, most jól teszi, ha hozzányúl A Nyugat alkonyához. A krízisirodalom egybefüggő hegyvonulat, sötétlenlátó kultúrtörténetesek vonulata, s írásaik inkább a Dichtung kategóriába tartoznak, mint a történetírásba. Kiegészítőként ajánlom Leslie Newbigin írásait! Az „Untergang hangulat” nem idegen a mai magyar értelmiségtől s talán itt lehetne a kereszténységnek valamit mondani, valami VÍ-GASZTALÓ!

Spengler könyve nem teológus-írás, de a teológia szomszédságába való!

HK.

Levél*

Igen tisztelt Asszonyom!

A szerelem védelmében írott könyvét – közel egy évtizeddel ezelőtt – megvettem könyvtárunknak. Biztos voltam abban, hogy mostani munkáját – akárcsak a régebbi művet – őszinte jóakarat fűti. A könyv egészéhez nem kívánok hozzászólni, de nem hagyom szó nélkül a protestantizmusról írt oldalakat: *e gyarló közösség gyarló tagjaként válaszolok Önnek.*

A magyar protestantizmussal baj van; egyáltalán: minden fajta protestantizmussal baj van; ezen nem vitatkozom, ennek tudatában fekszem és kelek. Most mégsem fogom elősorolni a bajokat, csupán annyit jegyzek meg: *a bajoknál is rosszabb – és keresztyénhez méltatlanabb – a hisztérikus reagálás.* Ezt a mondatot nem kell célzásnak vennie: állandó kísértésről van szó. Az elmúlt estén II. Rákóczi Ferenc imádságait olvastam: bölcsen könyörög azért, hogy ne legyen túlságosan türelmetlen saját hibáival szemben. Szenvedjen tőlük, de ne akarja őket vadul lerázni: ez a kíséret nem a szív őszinte töredelméből, hanem egyfajta gőgből, felületességből folya. Rákóczi gondolatát tágabban is érthetjük: *nagyon vigyázzunk akkor, amikor ősi közösségeinket ajkbiggyesztve szemléljük, kinyilatkoztatásnak érzett fennsőbbiségtudattal halottnak nyilvánítjuk.* Hátha valójában csak cserbenhagyunk, hátha valójában csak köpdösünk, hátha valójában csak fokozzuk a zúrzárvart és a szó devalvációját... Az Ön esete talán más, hiszen azt mondja: „sohasem érdekelt igazán papírforma szerinti vallása”. Ez azonban nem menti föl az embert a színvonal és a tárgylagosságra törekvés követelménye alól. S ha úgy véli, hogy kikotatom, kérem vegye figyelembe, hogy ebben a zajos világban könnyen elszorulhat az ember torka, s akkor már nehezen találja meg a kellő hangot.

Balszerencsésnek tartom, hogy a protestantizmust tárgyaló 44. fejezetet egy homályos históriával kezdí: A német tévében egy botrányos esetet látott, amelynek főszereplője evangélikus lelkész volt. A történet Önt annyira megrázták, hogy döntött: nem akar tovább „egy ilyen” közösség tagja maradni. Asszonyom: az ember vagy megírja a botrányt, vagy hallgat a saját fölháborodásáról is. Más megoldás nincs. Az olvasó tanácstalan: nem tudja meg, min kellene fölháborodnia, elhiszi Önnek, hogy joggal háborodott föl. A többi ízlés dolga...

Úgy látom, hogy *Lutherre* vonatkozó ismereteit Ön is elsősorban *Stefan Zweig*ből meríti. Nem Ön az egyetlen: egy ismert esztétikus-egyetemi tanár számára szintén Zweig a Luther-forrás. Nem csodálom, hogy a reformátort egy konvertita és egy liberális – szinte egyidőben – Stefan Zweiggel a

kézben támadja. Az egyik ok nyilvánvaló: a magyar kultúra mostani elesettsége. A másik ok Erasmus kétértelmű szerepe, akit a katolicizmus egészen sohasem tagadhat meg, de aki a filológusok és a világpolgárok kedvence egyszersemind. Ön azonban igen ellentmondásos helyzetbe kerül, amikor – a népszerű zsidó író nyomán – Luther szemére veti, hogy a teológiai vitát odadobta a tömegnek. Nem veszi észre, hogy Ön ugyanezt csinálja, csak a reformátorhoz képest elenyésző hatással? Asszonyom, meg fog lepődni, de Ön – bizonyos tekintetben – nagyonis lutheránus: az emberek lelkiüdvét látja veszélyben és megfűjja a trombitát. Luther pontosan így tett: fűtyült az Erasmus-Poszler György-féle meleg szobára; de abban már Öntől is különbözött, hogy könnyen otthagyhatta volna a fogát. *Németh László* – nem árt időnként magyar szerzőket is citálni – nagyon jól tudta, miért írta le: a németek a 16. század elején megmentették a helyzet komolyságát. Mert már nem egyszerűen hitvitáról volt szó: *Luther az ember lelki üdvét* – ami létének értelmét adja – *halálos veszélyben látta*; de azt is tudta, hogy Isten előtt mindenki egyformán és egyéni leg felelős: a tömeget sem lehet fölmenteni. Ezért aztán üvöltött. (Bár az igazsághoz hozzátartozik, hogy két éven át szeretett volna békés úton-módon szót érteni. Amikor azonban látta, hogy a hatalom el akarja némítani, mindinkább fölerősödött a hangja. Ez már a helyzet logikája is: jellemrajzot – itt és most – fölösleges mellékelni.) Luther története nagyon vallásos történet: ellenkező esetben csak a fogadalmát megszegő szerzetes marad. Az *engedelmesség* kérdése azonban a vallástörténet egyik legnagyobb kérdése: előjön Buddhánál, előjön Jézusnál és másoknál: most ebbe nem mehetünk bele. Ehelyett azt mondom: Luther durva és szenvedélyes korszaka bizonyos tekintetben különb volt, mint a mienk. Akkor Luther hangja messzire hallatszott, részben eltorzult ugyan, de nem vesztett bele a zsvajba. Ellenben az Ön könyve – a minőségéért nem felelek, de hogy nagyot akart vele, az bizonyos – bele fog veszni.

Illyés Gyula úgy vélekedik: a reformátorok – Kálvinnól beszél, de a mondtak általában is érthetőek – hozzá mertek nyúlni a legkényesebb anyaghoz: a valósághoz. Az ilyen vállalkozás mindig tragikus, de azt nem lehet állítani, hogy a reformátorok belebuktak. – Úgy vélem, történeti oldalról ennél többet nem kell állítanunk, mer ez elég. Jól dokumentált, hús-vér emberekről van szó egy szabadszájú korból: gyerekek voltak, politizáltak, vagyonkájuk volt – egyszóval az idők végezetéig lehet őket támadni. Másként-másként persze. A konvertiták a középkori egyházat siratják, a liberálisok (rossz elnevezés) a békés, humanista fejlődést, amit Erasmus neve fémjelez.

Ma már túl vagyunk a harci helyzeten: nem vitatjuk a középkori egyház nagyszerű teljesítményeit, de élő bennünk a

*Néhány gondolat B. Élthes Eszter: Óda a szellemhez, avagy az emberiség védelmében című könyvéről (Bp. 1995. Bessenyei Kft.)

gondolat: ez a nagyszabású intézmény talán maga ítélte halálra saját magát. Amikor rendes fegyverei közé vonta az egyházi átoknak egy, a fizikai megsemmisítéssel kacérkodó formáját, potenciálisan már vállalta a felelősséget az egység megszűnéséért. Vagy talán hitte, hogy ez a fegyver az idők végezetéig működni fog? Nem sorolom az ellepéldákat, de üresjáratú érvnek tartom, hogy a protestantizmus „csak” az állami védelemnek köszönhette a fönmaradást. (Mégis a tollam hegyére tolul: ki őrizte meg a valdenséket – akiket állam és egyház együtt pusztított?) Egyrészt nem látom be, hogy az állami tisztségviselők keresztyénsége ab ovo hiteltelenebb volt, mint az egyháziaké, másrészt az ön érve pontosan annyit ér, mintha azt bizonygatom: a pápaság azért nőhet ki magát, mert a császárság megszűnt Rómában. Bizonyos értelemben mindez igaz lehet, csak a gondolatmenet parttalanságba vész.

Úgy látom, Ön haragszik az eretnekekre: tudnia kell azonban, hogy mindkét alapformájuk fönmaradt. Igaz, a harmincmillió monofizita (?) közösségről kiderült – másfélezer év után –, hogy mégis igazhítt. Üdvös hát az óvatosság, sőt a bűnbánat. Meg lehet ugyan érteni a középkori egyházat, hogy tekintélyfölfogását a fides implicita-ig menően kípítette; de a szívem őseinkhez húz, akik úgy emlegették a lelket és a szabadságot, hogy józan eszüket, adott esetben kemény rendszertüket is megőrizték.

Az Ön írása is rádöbben: adóság vagyunk azzal, hogy a katolikus és protestáns egyházfogalom különbségét olyan formában tárjuk a magyar közönség elé, amely nem pusztán egyik vagy másik oldal bizonyítványát magyarázza. Vörösmarty Mihály óta eleven maradt a kérdés: hol volt hát az igaz egyház a protestantizmus előtt? Művelt katolikusnál is tapasztaltam, hogy – jóllehet humoros formában – ezzel a kérdéssel akart zavarba hozni. A másik kényes pont – sokszor udvariasan nem is beszélnek róla – a protestantizmus örök osztódása. Stefan Zweig Lutherje nagy pártvezér, remek konjunktúrával és erős féltékenységgel a lehetséges versenytársak iránt. Mint annyi más rajz, ez is azért veszélyes, mert valóban a valóságból vett elemei, csak a lényeg hiányzik. Maradjunk a magyar kultúránál: a szelid és okos Arany Jánost is meg lehetne rajzolni sikeres, nagyhatalású – és esetleg féltékeny pártvezérként; az ilyen rajznak is lennének valóságból vett elemei. De mennyire olcsó a játék a fegyelmetlen és vasfejű Luther ellenében! A katolikus történetírás örök dicsősége, hogy a központi fékezések és Luther szörnyű nyelve (maga mondta volna magáról: tartalom forma nélkül), valamint más emberi fogyatkozásai ellenére szívósan küzd az igazságért: lassan, de mindinkább elmélyíti Luther-képét. Mert ők mindig érzékelték, hogy az igazi vita Róma és Luther között folyik. Ezen a helyzeten új protestáns „pártvezérek” föltűnése alapján nem változtatott, bármennyire szereti Gánóczy atya a nagy Kálvint. Ezen a ponton – az igazi elvi vita Róma és Luther között van – Stefan Zweig nagyot bukik: annyira nagyot, hogy a nevét sem kell említenünk. Simán ír, de igen közepes szellem, az igazságnak legföljebb a triviális részét hajtogatja. A kérdés pedig súlyos: *mi az egyház?*

Az Ágostai Hivallás szerint két ismerve van: Isten igéjének tiszta hirdetése és a szentségek helyes kiszolgáltatása. Ennyi, nem több. Ez az egyházfogalom (a Melanchthon által megfogalmazott lutheri egyházfogalom) bizonyos értelemben tragikus. Hiszen mit jelent a „helyes”, és mit jelent a „tiszta”? Az emberek pozitív katalógust várnak, de ilyen nem lehetséges; akkor sem, ha a lutheri ortodoxiában volt némi hajlam a katalóguskészítésre.

Másrészt látható: a protestáns egyházfogalom valójában Luther egyházfogalma. A reformátor – önként-önkéntelenül – olyan kereteket vont, amelyeket sokan kitölteni vélnek, de a kereteket azért Luther vonta. És ezt látja Róma. Elegen fájlalták már, hogy a protestáns egyházfogalom olyan tág teret enged a szubjektivitásnak. Luther azonban, mint mélyen valóságos szellem, nagyon jól tudta, hogy sem többségi elv, sem hagyomány nem biztosíthatja az igehirdetés tisztaságát: egye-

dül a Lélek, amely/aki munkálkodhat a hagyomány és a többségi elv fölhasználásával, de ezekhez sincs hozzáláncolva. Másrészt a reformátor hallatlanul bizott az isteni üzenet objektivitásában. Nem alaptalanul. Mert a protestantizmus – minden krízis ellenére – mélyregelesen közös kincséből él. Ezért lehet már a 17. század végén „95%-ában mélyregelesen szolidáris”, mint egy francia történész írja. A masszív világegyház imponálhat, de nem feltétel: testvéri közösségek megvalósítására kell törekedni. Úgy vélem, ezen a területen a protestantizmus elvégzett egyet-mást, akkor is, ha bűnökkel-botránnyokkal kell birkóznia és gyakran tehetetlennek látszik.

Hol volt az egyház a protestantizmus előtt? – ez a kérdés a protestáns keresztyén számára spekulatív; olyan kérdés, amely az evangélium botránnyát tompítja, szelidíti. Egyház volt, ahol az ige tisztán hangzott és a szentségekkel helyesen éltek. Másrészt az Ágostai Hitvallás nem megy bele olyan spekulációba, hogy mi a torz egyház, és mi a halott egyház: bölcsen teszi.

Szemünkre vetik – Ön is ezt teszi, Asszonyom – az államtól való függést. Csakhogy vigyázzon: nehogy egy helytelenül alkalmazott mennyiségi szemlélet foglya legyen. Az orosz ortodox egyház – amelynek egyház voltát nem vitatják – századunkban jobban függött az államtól, mint bármelyik protestáns felekezet. Mégis – Isten különös végzése – ugyanebben az időben több vértanújuk lett, mint az Ön választott egyházának. *Magyarország protestáns közösségét pedig nem kellene otrombán sértegetnie:* legyen elég az, hogy az utolsó évtizedekben porig aláztak bennünket. Visszaélvén jobb sorsra érdemes egyházi alkotmányainkkal, gyakorta a legaljasabb módon kihasználva az embernek legszűkebb gyülekezete: családja iránt érzett felelősségét, intézményes egyházunkból bizonyos pontokon már-már bohócot csináltak. Miközben szenvedésünk nem volt kisebb egyetlen, mártír szerteszetre büszke egyházénál sem. *Utolsó iskolánktól is megfosztottak bennünket,* látnunk kellett, hogy híveink – volt híveink – egy része már köpött az undortól, ha a saját papját meglátta. Látnunk kellett, hogy a magyar protestantizmus – emberileg szólva – főerejét: a birtokos parasztságot és a köznemességet széttagosítsák: a protestánsok szenvedését nem lehet civil és papi szenvedésre hasítani! Hány presbiterünk ült börtönben: nem azért mert presbiter, hanem egészében szúrta szemet. Ezzel nem tagadom a bűneinket: vannak, voltak, lesznek. Gyáva és kényelmes keresztyének vagyunk, vagy igen egészséges emberi ösztöneink vannak.

Azt is megkapjuk Öntől, hogy könnyű vallás vagyunk. Heliokopteren szállítjuk híveinket a mennybe, mert a protestánsnak *c s a k el kell fogadnia az ingyen kegyelmet.* Az érdemes Frossard bíborosra hivatkozik, aki „gyermekkorában közelről látta” a protestánsokat. Édes Jézusom! Ne csodálja, hogy föl-sóhajtok. Nem fogok ellenelméletet faragni sem az Ön, sem Frossard kardinális szórakoztatására. Higyjék inkább, hogy én vakon hiszek az Istennek keresztelt saját lelkiismeretemben. A másik kedvenc, a konvertita Merton is tudja, hogy a protestánsok csak egymást nézik az istentiszteleten. Bizony! a szeretetről szótt szubtilis elmélkedések közé ilyen sületlenség is becsúszott. (S mivel ez a bölcsesség véletlenül katolikus templom bejáratánál volt kifüggesztve: íme a válasz arra az állítására, hogy a katolikusok nem szótkák a többi egyházat ócsárolni. Akárhogy is van: protestáns templombejáratnál hasonló bölcsesség pepitáját még sohasem láttam. De hagyjuk ezt!) Nyilvánvaló, hogy istentiszteleteinken a külsőség barátai gyakran unatkoznak. Hol van azonban, hogy a protestáns vallás „könnyű”? Ezzel a kijelentéssel éppen azoknak a pszichológusoknak és néprajzkutatóknak mond ellent, akikre pedig hivatkozik. Hiszen a fő vádpontok egyike, hogy a mi vallásunk nem elégíti ki az emberi lélek különféle elvárásait, érzéketlen azok iránt. Az ilyen vallás ha tényleg ilyen - aligha lehet könnyű. Legföljebb fafejek számára. *Könnyűség helyett inkább, a protestáns vallásosság nyílt sebeiről beszéljünk:* annak tudatában is, hogy az embernek a dolgok a megélés szintjétől függően bizonyulnak könnyűnek ill. nehéznek.

Talán minden pszichológus egyetért velem abban, hogy a protestantizmus éppen azért nehéz, mert az ember valójában sohasem érti meg: mi az, hogy ingyen. A vallásban mindig kell a mutatvány, a hókuszpókusz, a külsőség, mert természetből fogva halásszuk az érdemet, öngazolásra törekszünk. Az „ingyen” kiszámíthatatlan, gyanús. Nem biztos, hogy annyira szeretünk hálásnak lenni; de hagyjuk ezt, mert még moralizálók. Ön azt is mondja: a protestantizmus keveset kér számon a hívein. Nem beszélék az egykori eklézsiakövetésekről, sem néhány kisegyház gyakorlatáról; inkább a lényeget mondom: egyházfogalmunkból következik, hogy a követelményrendszer kidolgozása nem igazán erős oldalunk. Csakhogy a többi egyház vonzó példáját sem látjuk. Vajon a szicíliaiak tényleg becsületesebb emberek az izlandiaknál? – mert az Ön követelményrendszerének csak ez lehetne az értelme. Úgy látjuk, hogy az előírások óhatatlanul külsőséghez és a pótcselekvések elburjánzásához vezetnek. Más kérdés, hogy a pótcselekvések útja szélesebb. Ahol a pótcselekvés nem kap zöld jelzést, ott a vallásgyakorlat is meghanyaglik: nehéz külsőség nélkül vallásosnak maradni. A protestantizmus gyorsabb elvilágiasodása is ezt a tapasztalatot igazolja.

Mi, protestánsok, gyakran büszkék voltunk arra, hogy a híveink felnőtt emberek, egyéniségek. Megjelent előttünk a szorgalmas, becsületes, külsőségtől és színpadiasságtól iszonyodó, vasárnaponként családjának prédikáló svéd paraszt ideálképe és talán jólesett összehasonlítaniunk Dél-Európa lármás, külsőségekben tobzódó, hatásvadászatra fogékony tömegeivel. Volt ebben a képben igazság? Aztán a svéd paraszt levetette parasztságát, egyházát, végül talán a svédiségét is. Lehet az új helyzetre ideológiát gyártani – és a protestantizmus sem szűkölködik az ideológiagyártásban – de azért valahol keserűséget érzünk. Mert egyetlen ember távozása is fájhat, amihez képest spekuláció, hogy az az ember hogyan tartozott hozzánk, ahonnan tartozott-e valójában.

Mindebből azonban nem következik, hogy Isten ígéje, amely évszázadokon át táplálta Észak népeit – és a protestáns magyarságot – eretnecség volt, örülség volt. Valamiféle csonka üzenetnek sem tekintem. Hiszen ami a valláspszichológusnak – és Önnek – olyigen drága, a kemény és zord protestáns vallás számára mindig gyanús, mindig kényelmes. Csodálja hát Ön a római egyház szertartásait! En még a lutheránus egyházzenét is gyanakvással szemlélem. Hiába mondja Pelikan professzor, hogy Bach művészete a keresztyén alázat művészete: lássuk be, hogy ez a zene is a kultusz része, a protestantizmus pedig a kultusz, a „jócselekedet” elleni lázadással nyitott. Vallásunk széthullása mögött ott van az örök, reménytelen harc a kultusszal. *Evangélium és kultusz*: ez a kettősség a protestantizmus botránya, amelyből – míg ebben a világban él – nem tud kijönni, de amibe nem nyugszik bele. Van egy örök belső meghasonlás, amelyet csak elviselni lehet. S ezen a háttérén a legörültebb szektákat is egy parányi empátiával szemlélem: a maguk módján egy örök üzenetet keresnek, és nem hajlandók belefojtani azt a legelbűvölőbb evlági harmóniákba sem. Bizonyos, hogy a protestantizmusnak számos fafejű, művészetre és kultuszra süket követője volt és van – ahogy a többi vallásnak is. De ne higgye Ön, hogy ezért nem lépünk házasságra tökéletes szertartásokkal és a tökéletes intézménnyel: nem a süketség az ok.

Mi, protestánsok – nyíltan Barth és Bonhoeffer, rejtetten már Luther és Kálvin óta – nem tekintjük a keresztyénséget vallásnak: ilyen értelemben a saját vallásos pszichénkkel is szembekerülünk. Mert ez a vélemény emberileg szólva abszurd, elviselhetetlen. Nem csoda, ha tele vagyunk nosztalgiaival. Nem csoda, ha időről-időre üresednek a soraink: hiszen az evlág racionalizmusán kívül egy-egy nosztalgiahullám is egyl benünket: ilyenkor legeljük a liturgikus gyönyört és felfedezzük a jelképek ősi bölcsességét. Mint Goethe és

Caspar Friedrich, mint a Schlegel-fivérek; Goethe okos volt: nem bízott egészen a vallásos pszichében, maradt olyan, amelyen: protestánsnak. Friedrich, a festő is okos volt: képei tele vannak a gótikus „Gesamtkunstwerk” maradványaival és látomásaival. Így festette őket, maradványként és látomásként, mert az evlágiságukban már nem bízott. A Schlegelekből dőlt a könny: elhagyták királyukat és dajkájukat, katolizáltak. Ekkortájt írta Friedrich: neki nincs mit tanulnia Rómában.

Asszonyom, folytathatnám. Ha – Önhöz hasonlóan – ideológiát csinálnék, ebben az irányban, a büszke, zordon, hasadt-lelkű, de ezt a hasadtságot egyenes gerinccel hordozó protestáns irányában kellene tájékozódnom. Mindeközben – ugyancsak Önhöz és sok más ideológushoz hasonlóan – elegánsan átlépegethetnék a történelem apróbb-nagyobb, kínosan földhözragadt tényei fölött. Talán megállok; elvégre a lutheránizmushoz hozzátartozik (?) a tudományos lelkiismeretesség. Pedig éll bennem a reménység, hogy a büszke protestánsról már eddig leírtakban van egy kis igazság. De jöjjön némi történelem, jöjjön némi szociológia: hogy senki se dicsekedjék. Mert ez a talán kiváló, de mindenképpen hasadtlelkű egyed esetleg már nem találja a helyét saját egyházában, amelynek – ugye – egyébként ékessége lehetne. Túlságosan kényes madár ahhoz, hogy a nagyokat mondó, de valójában csak egy féligfacart kultikus közösséget szülő egyházáért igazán lelkesedjen. Akik pedig még lelkesednek, talán csak bizonyosságot képeznek arra nézve, hogy a kultusz mennyire elpusztíthatatlan: félignyesett, máskor egyenesen tromba formái még mindig köteléket képeznek; hogy az ige maga is kultusszá lesz, akár habzó szájjal üvöltik, akár egy néptelen templom méltósággteljes csöndjében hangzik el, akár egyetemi disszertáció alapját képezi, akár szeretetmunka alapja-ürügye. Hiányzik, mindenütt hiányzik az egyedül üdvözítő természetesség, ami – mindenesetre – Jézusnál, de Pálnál is megvolt. Így ál-lunk, Asszonyom. S már nem is mondom, hogy ezt az istenadta természetességet a tökéletes liturgia, a tökéletes egyház-szervezet, sőt a szerzetes tiszteletreméltó mártírúma mennyire nem képes közénk hozni.

Nem folytatom a gondolatmenetet, mert – talán – lehetetlen is folytatni. Magát a levelet is befejezem. Tisztában vagyok azzal, hogy nem tértem ki az Ön minden állítására. Csak egy példa: *tetemre hívja Luthert Magyarország török megszállásáért*. Szulejmán szultánnal együtt mosolygok. A nikápolyi ütközettől a reformáció kezdetéig sz á z h u s o n e v gy év telt el: a keresztyén hatalmak nem fogtak össze. Arról viszont nem Luther tehet, hogy a katolikus egyház első leánya, Franciaország, az 1520-as években már együttműködik a szultánnal, sőt szövöttek vele, miközben égeti az első lutheránusokat. Az Ön reformátor-ellenes kifakadása legalábbis naív. Néhány elszólása szinte elképeszt: Mi az, hogy a lutheranizmus nem terjedt túl a német területeken? Asszonyom, ilyeneket Manilában sem írhatna...

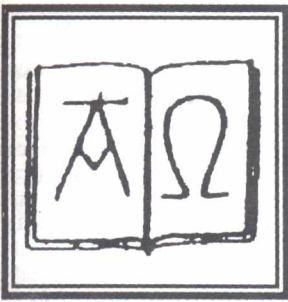
Nem vagyok bizonyos abban, hogy konvertitákkal érdemes vitatkozni.

Menjenek Isten hírével és lakassák jól a vallásos pszichéjüket. Előkelő a névsor Newman bíborostól Mészöly Miklósig; a legújabbkori protestantizmusoz hozzátartozik a konvertitacsinálás. Ezért kétszeresen is búcsúzom Öntől, akivel talán sohasem voltam egy hajóban. Kívánom, hogy maradjon a tanyán, de ne írjon a továbbiakban: ez talán nem ironia, hanem mélyen vallásos kívánság. *Amit velünk próbált, ügyletlen kísérlet volt a magyarországi zürzavar fokozására*. Talán még a zürzavarban is méltatlan: mert az Ön esetében azért még van értelme ennek a szónak.

Tisztelettel:

Dr. Mányoki János

Az igehirdető műhelye

SENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI
TIZENÖTÖDIK VASÁRNAP
ApCsel 8,14-25

Gondolatok az igehirdetéshez

SZIMONIÁBÓL LELKI ÚJJÁSZÜLETÉSRE

Az igehirdetés elé

Simon mágusról, a nagy varázslórol kizárólag itt olvassuk az ÚSZ-ben. Mint tévtanító azonban „nagy pályát” futott be. Az újszövetségi kortörténet ill. egyháztörténet mint a gnoszticizmus első képviselőjét tartja számon. (in Kovács (Karner) Károly: Hellenizmus, Róma, zsidóság, Köln-Bécs 1969. 210. o.) Életútjáról, tanairól ókeresztyén iratokból több mindent megtudhatunk. A hagyomány szerint Alexandriában tanult, s ezt követően harminc tanítványával és egy Heléne nevű nővel bejárta Palesztinát, terjesztve tanait. Az ún. Péter-aktákból (mely azzal a céllal íródott 200-220 körül, hogy Péter római tartózkodását alátámassza, mivel ApCsel erről említést nem tesz) megtudjuk, hogy Simon mágus még Rómában is működött. Sőt újra találkozott Simon (!) Péterrel, és hasonló megemlégetésre került sor közöttük, mint egykor Samáriában, amelyről itt az ApCsel 8-ban Fülöp diakonussal (ApCsel 6,5) és Péter apostollal kapcsolatban Lukács tudósít.

Egy korábbi iratban a nagy görög apologeta (Szent) Jusztinosz (†165) I. Apológiájában, melyet 155-156-ban írt meg, a XXVI. fejezetben a következőt olvassuk: „...miután Krisztus a mennybe fölment, a démonok egyes embereket arra indítottak, hogy magukat isteneknek mondják, akiket nemcsak nem üldöznek, hanem még tisztelnek is. Így Simont, aki samariai volt, Gitton vidékéről származott, Claudius császár uralkodása alatt, a benne működő gonosz démonok által, mágikus erővel csodálatos dolgokat művelt, fővárostokban istennek tartották, szobrát istenként tisztelték, és ez a szobor a Tiberis folyó két hídjá között áll, ezzel a latin felíráttal: SIMONI DEO SANCTO. Majdnem minden samariai, sőt néhány más nemzetből való is a legfőbb istenként imádta őt: egy bizonyos Helénát pedig, aki vándorlásaiban társa volt, annakelőtte pedig bordélyházi nő, úgy tisztelték, mint a tőle származó első Elgondolást.” (in, Ókeresztyén írók VIII. kötet, Szent István Társulat, Budapest, 1984. 83-84.o.). E sorok történeti hitelessége a kutatók szerint kétséges, s nem tudni milyen forráson alapszik. 1574-ben ugyanis előkerült Rómában egy felirat, melyen a „SIMONI” helyett „SEMONI” vagy „SEMO” található, akit az eskü és hűség isteneként tiszteltek az ós-itáliaiak. Ennek ellenére ezt az adatot későbbi ókeresztyén iratokban is megtaláljuk, így pl. az első latinul író, nagy aplogétánál, Tertullianusznál (160-220): Apologeticum XIII.9-ben. (in Ókeresztyén írók XII. kötet, Szent István Társulat, Budapest 1986, 88.o.) Ahhoz azonban nem fér kétség, hogy a mágus magát önistenítette, vagy ahogy ApCsel 8,10-ben olvassuk: „ő az Isten ereje, amelyet nagy erőnek neveznek”. (vö. Kákósy László: Fény és káosz, Bp.Gondolat 1984.18 kk.)

Simon mágus nevéhez fűződik ugyanakkor a „szimonia” kifejezés, a lelki dolgokkal, egyházi tisztségekkel vagy javakkal való kereskedés, nyerészkedés bűne, mely évszázadokon keresztül jelen volt az egyház életében.

A *textus* részletes egzegézisét megtaláljuk a Lp 1988/VI. sz. 374-375 oldalán, Pintér János tollából.

Első megközelítésben talán azt gondoljuk, hogy a szimonia kizárólag a régmúlt egyház vadhajtsága. A probléma közel sem ilyen egyszerű. Nagy meglepetés volt számomra az 1988 nyár utóján megtartott balatonszárszói evangélikus ifjúsági felnőttkonferencia. Itt került elő ugyanis egy estleges evangélikus ifjúsági szövetség megalakulásának lehetősége. Nagy vitát váltott ki a résztvevők között, hogy ki lehet majd ennek a szövetségnek a tényleges tagja; Az első megfogalmazás valahogy így hangzott: megkeresztelt és egyházfenntartó fiatal. Sokunkban nagy kérdőjel fogalmazódott meg ezzel kapcsolatban. Csak ennyi szükségeltetik, hogy valaki egy evangélikus ifjúsági szövetség tagja lehessen? Nem fontos, hogy gyakorolja hitét, nem kell, hogy aktív tagja legyen saját gyülekezeté ifjúságának, nem szükséges, hogy rendszeres hallgatója legyen Isten Igéjének? Elég, hogy valakit gyermekkorában megkereszteltek, s igazolja, hogy egyházfenntartó?! Néhány évvel később hasonló ismétlődött meg a zsinaton, amikor az evangélikus egyháztagság kérdése került napirendre. Igénk kapcsán egy másik, azóta fejtörést okozó kazuális szolgálat is eszembe jut: az ifú pár két héttel az esküvő előtt jelentkezik a hivatalban, hogy egyházi esküvőt kér. A meghívók már elkészültek, s bennük ez áll: esküvő a gödöllői tó partján. A fiatalok elmondták, hogy filmben láttak hasonlót, s mivel olyan hangulatos és szép volt, gondolták ők is ezt a megoldást választják. Természetesen minden költséget állnak, s megfizetik a szertartást... Kik az egyház tagjai? Mi az egyház szolgálata, funkciója a XX. század végén? Esetleg újra kellene értelmeznünk a templomi szolgálat értelmét, feladatát, célját, mert vannak, s lehet egyre többen lesznek, akik az egyházban nem látnak mást, mint „szolgáltató vállalkozást”? A pap ide álljon, ekkor szóljon, erről beszéljen, s ezt énekeljék ... stb.?! – ez az igény - kérdés kell-e így teljesíteni? –

Valami hasonlót látott Simon mágus is az apostolok „hatásos”, „eredményes” szolgálatában. Úgy gondolta, pénze van elég, megvásárolhatja a legtitokzatosabb erőt; a Szentlelket. Pénzért akarta megszerezni azt, ami megfizethetetlen, amiké Krisztusban vetett hit által ugyanakkor bárkié lehet.

Ágendánk mottója is határozottan figyelmeztet bennünket: „Senki sem szolgálhat két Úrnak!” Kié a szíved; Ki áll az első helyen az életedben? A Dekalogus bevezetése egyértelműen tanítja: Én vagyok az ÚR! Nincs más! Övé egyedül az ország, a dicsőség és a hatalom – és az emberi szív = az ember.

Nincs az a mélység, vagy az a gazság, ahonnan ne vezetne út a Szentlélek által Krisztushoz. Péter, aki maga is eredetileg Simon volt, így szólt a mágushoz: „Térj meg gazságodból!” Isten fekinálja mindenkiné a lehetőséget megtérésre, a visszatérésre, újra döntésre.

A kijelölt *textus*-ban leírtakon különösen csodálkozhatunk akkor, ha meggondoljuk, hogy Simon Fülöp diakonus által

megkeresztelkedett, sőt azt olvassuk, valamilyen formában hívóvé lett. (13. vers) Ez azonban nála még nem célbajutás. Minden hiába, ha „belső szobánk” legelső, fő helyét más valaki vagy valami foglalja el. Nincs közülünk senki, akit ne kísértene meg „a keserű irigység és gonoszság” (23. vers).

Szimoniából lelki újjászületésre, megtérésre, Krisztushoz visszafordulásra hív ez a mai történet téged is, engem is, mindannyiunkat. A csoda mindenki életében megtörténhet a Szentlélek által! „Jövel, Teremtő Szentlélek! Áldva szállj le ránk!”

Blázy Árpád
Gödöllő

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI TIZENHATODIK VASÁRNAP

Gal 2,16–20

Készülésünkhöz először is ajánlom dr. Cserhádi Sándor: A Galáciabeliekhez írt levél kommentárját. Kitűnő segítség!

A textusról

Az UT dogmatikai fejtegetései egyre-másra beleütköznek a megigazulás problematikájába. A tradicionális zsidó vélemény a törvényt, mint non plus ultra-t kezeli. Nincs ennél nagyobb. A Törvény megtartása az üdvösség. Ez teológiai evidencia számunkra. Mindaz, ami Jézussal jön el a világba, ezt a tételrendszert kérdőjelezi meg. Egyfelől a törvény betöltésére jön el Jézus, másfelől egész élete-halála-feltámadása lesz az üdvösség forrása, a megigazulás egyetlen lehetősége. A megigazulás és etika összefüggésében rengeteg félreértés jelent meg. Alapvető fontosságú, hogy a sorrendet jól értsük. Nem az üdvösségért tesz a keresztyén ember jót, hanem mert Krisztusban valódi öröme, üdvössége, békessége van, tehát adósa a világnak a sajátos kersztényi erkölcsiségével.

Ez az Újszövetség világa, de az akkori problémák vajon mennyire mai problémák? A modern és a postmodern kor embere nem vallásos, a kérdései nem vallásos kérdések. Lelkigondozói tapasztalatunkból tudhatjuk, hogy a hozzánk forduló gondjai-kérdései túlnyomó többségében nem hitbeli kérdések. Mit akarok ezzel mondani? Azt, hogy az igehirdetésben, interpretációban is tekintettel kell lenni erre a tényre. Úgy tapasztalom, hogy a mai magyar átlagember mégis vallásos a maga módján, sokszor naiv módon hisz. A mai ember igazi kérdése nem az, „hogyan igazulok meg”, hanem: „mit hoz a jövő (horoszkóp, jóslás), mi lesz velem, jobbra fordul-e a sorsom?” Az ember számára nem Isten a lényegi probléma, hanem önmaga, viszonyai, egész egzisztenciája. Tessék megnézni, milyen nagy példányszámban fogynak el a különböző siker-kalauzok, test- és agykontroll könyvek. A könyvek fogynak, a gondok nem!

Motivációját tekintve, a törvénnyel küszködő zsidó és az önmagával és önmagáért viaskodó között alig van lényegi különbség. Pál megállapítása, hogy az ember bűnös, azaz Istentől elszakadt, akár hívő zsidó, akár pogány, azt jelenti, hogy a bűn alá rekesztett világban nincs emberileg nézve pozitív megoldás a SORSKÉRDÉSEKRE. Ebben az összefüggésben nem, vagy alig értelemezhető az erkölcsiség, a jótét, a lemondás, önzetlenség, szenvedés vállalása.

Meghalni a törvénynek (2,19a)

Azt jelenti ez, hogy tudomásul veszem, a nem járható utat én magam sem járhatom, sőt sem is akarom járni. A hiba nem a törvényben van, hanem mindig bennem, azaz „képtelenség a jóra”. A lekió (Mt 23,1-12) szövege nem véletlenül hozza Jézus elítélő szavait a szerep-személyiségű írástudók és farizeusok ellen. Az ebből a helyzetből való kitörés csak radikális módon történhet.

„... hogy Istennek éljek.”

A váltás nem stílusváltás, sokkal de sokkal több annál. A hitrejutás, megigazulás csak Jézus áldozatának radikalizmu-

sával érhető meg. Istennek élni tehát új életet jelent, új minőség ez. A 20. vers megdöbbentő esszenciája az eddig megismerteknek és elmondottaknak. Krisztus sorsában osztozik, keresztre feszítetten, halálra szántan a bűnnek, de Krisztus él benne. A biológiai élet-halál szembeállítás a Krisztusban való új életlehetőséggel feloldva, mutatja ennek a váltásnak az igazi karakterét. Értelmet nyer a szenvedés, küzdés, a hit, a remény, az áldozat. Csupán egy mozgatórugója van ennek a ténynek: „szeretett engem, és önmagát adta értem.” Jézus halála és az üdvösséghez való kapcsolata botrány és bolondság, ha nincs mögötte a személyes megérintettség. De amint a *miattam és értem* történő dolgok a helyükre kerülnek, körvonalazódik a krisztusi típusú élet.

Szemponatok és gondolatok az igehirdetéshez

1. Nem gondolom, hogy az akkori farizeusokon kellene „elvennünk a port”. Azonban mindenképpen fontosnak tartom a mindennapok „exegézisét” röviden, utalásszerűen egy csokorba fogni. (Anyagi, politikai kérdések, jövőkép, személyes sorskérdések, mint a mindenkit érdeklő és izgató témák.)

2. Fontos rámutatni, hogy az úgynevezett vallásos válaszok sem adnak pontos útbaigazítást. (Jehova tanúi, New Age, szekták, stb.)

3. *Egyedül Krisztusban van bűnbocsánat*, új élet, új kezdet, amely valóban megalapozott. Minden más kísérlet eleve kudarcos vállalkozás.

4. *A keresztyén ember élete-sorsa soha nem autonóm*. Különös szimbózis ez, nem én élek, hanem Krisztus él bennem. Minden itt dől el. Ha Krisztus él bennem, akkor magam is krisztusivá formálódok, létrejöhet egy életreszóló és egész életet meghatározó *imitatio Christi*.

Vázlat:

1. Hol élsz, hogy élsz?
2. Mire elég a hit? (A világ hite, a hitetők hite...)
3. AKI „szeretett engem és önmagát adta értem”
4. Krisztusban elrejtett az életem

Ajánlott ének: 328

Varsányi Ferenc

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI TIZENHETEDIK VASÁRNAP

Ef 4,11–16

Égészséges *önvizsgálat* és egyben *útmutatás* az, amit a prédikáció alapigéje elvégezhet bennünk és a gyülekezetben. Személyes és egyben közösségi problémák kerülnek elő egymástól elválasztva és mégis összeszerkesztve. Pál gyülekezet-szemlélete és helyzetértékelése minket is arra biztat és kötelez, hogy elgondoljunk saját életünkről, szolgálatunkról és a reánk bízott gyülekezetéről. Akkor is, ha tudunk felmutatni növekedést, gyümölcsöt – de akkor is, ha terméketlenség, sikertelenség, fásultság napi problémáival küszködünk.

1. Isten ajándékaiból élünk.

Ez a biztos alap, amiről soha nem feledkezhetünk el. Minden ajándék, ha mögötte ott látjuk Istent. Ő az, aki különféle ajándékaival, képességekkel ruházott fel bennünket, hogy használjunk azokkal (építsünk vele). Jól tudjuk, s tapasztaltuk, hogy csak részben a mieink ezek. Nem ragaszkodhatunk hozzájuk, bármikor visszavehetők. Ebben a reághagytatózó feszültségben élünk és végezzük szolgálatunkat és ez adja meg értelmét annak. Nem emberi erőlködés – Isten munkája. Megdöbbentően igaz a következő felírás:

Az evangélium hirdetése abból áll, hogy az egyik koldus elmondja a másiknak, hogy hol lehet valamit kapni.

Amikor sok koldus találkozik ezen a helyen, akkor beszélhetünk gyülekezetéről, ahol mindenkinek megvan a maga he-

lye és szerepe, valamint feladata. Ez a Krisztus testének építése! Ez már az a minőségi változás, amit mindnyájan átélünk, mert kaptunk és kapunk. A valamit mi definiálni tudjuk. Nem alamizsnát, levetett holmit – hanem mindent. Először Krisztustól és benne egymástól. E szép Isteni ajándékozásai rend a személyes emberi dolgokon keresztül válhat közösségivé. Akkor, ha mindenki a reábízottat tudja elvégezni a krisztusi test építésére. Vajon így van közöttünk is?

Egy gazdasági lapban olvastam, hogy feltételezések szerint ma Magyarországon az emberek 75%-a nem abból a munkából élt, amit tanult, amihez ért (?). Tehát nem a tanult, az elsajátított területen tevékenykedik, hanem máshol. Új rend, lehetőségek, vállalkozások és munkanélküliség és más rengeteg kihívás, amellyel korunk emberének szembe kell néznie, indokolhatja ezt a hihetetlen arányt, de gondolatokat is ébreszt.

Hányan így sincsenek a helyükön. – Mennyi tragédia forrása ez. Érdemes feltenni a kérdést őszintén magunknak és a gyülekezetnek: helyünkön vagyunk-e?

Lehet-e úgy szolgálni egy gyülekezetben, hogy elvágódnom onnan, másfelé kacsingatok, csak a megfelelő pillanatra várok egy jobb hely megüresedésére? – Lehet-e úgy élni egy gyülekezetben, hogy csak fogyasztója vagyok annak, s magam mint tag, semmit sem teszek? Talán egy ideig igen, de hosszú távon ez satnyuláshoz vezet és ez már nem építés, hanem rombolás, leépülés, ami kárára van a közösségnek és egyben visszahat az egyénre.

2. Isten ajándékaiból növekedünk

A növekedés az élet alapvető feltétele. Az élő növekszik!

Sok helyen láttam ajtófélfán és szekrényoldalakon a gyermekek magasságát jelző vonalakat az évszámokkal együtt. Jelzik a fejlődést évről-évre. Ezt könnyű mérni.

Megszerzett bizonyítványok, diplomák, elért eredmények igazolják a szellemi fejlődést. Vajon a lelki fejlődés, – amely az előző kettő függvénye – mivel mérhető? Ennek fejlődése, növekedése ugyanolyan fontos, hisz a próbáknak az élet kihívásai során jelentős a szerepe. Ez az, amit így olvasunk; eljutni a kiskorúságról a felnőtt nagykorúságra. Nem egyszerű megítélni az életben sem, hogy ki a nagykorú. Mintha kitolódna az érési folyamat.

Textusunk a nagykorúság feltételül szabja a Krisztussal való találkozást és a hitben való megismerését.

Az a nagykorú keresztyén, aki nem hagyja magát megtéveszteni, aki tudja mi a kötelessége és ismeri az értelmes élet igaz forrását. Belő minden ponton Krisztusba. Nincsenek egyéni utai, tervei, céljai. Átadta az irányítást a vezetést minden ponton annak, aki bizonyított és aki ismeri az utat és a célt is. Ez a feltétel nélküli engedelmesség, aminek annyi gyümölcsöt kaptuk már, ha mertünk bízni és hinni. Aki kívülről szemléli, az kiskorúságnak tartja az előbb leírtakat, de aki belülről szemléli, tudja milyen megnyugtató és boldog érzés így élni és szolgálni.

Nikolaj Leskov orosz költő így fogalmazza meg az élet legfontosabb kérdéseit: „Melyik óra a legdöntőbb életemben? Melyik a legfontosabb ember a számomra? Mi a legfőbb dologom itt a földön? A nagykorú keresztyén ember válasza: a legdöntőbb óra mindig a jelenlegi. A legfontosabb ember mindig az, akivel találkozom. A legfőbb feladatom pedig az, hogy minél több jót tegyek. Ebben nem akadályozhatnak sem külső, sem belső körülmények, ha a fej Krisztus és a forrás a szeretet.”

A növekedésnek ez egy végtelen folyamata a gyülekezet életében is. Ott, ahol mindnyájan mások vagyunk, nem egyforma érettségi fokon és szinten, de egy test tagjaiként. Itt gyakorolhatjuk és élhetjük meg, amit személyes életünkben már magunknak tudhatunk, s szolgálhatunk vele mások javára és építésére.

A Szentírás másik hasonló tartalmú kifejezése az építés, bár tartalmában eltérnek egymástól. A növekedés nem jár lármával! - mondja a közmondás. Mi tudjuk, hogy a nagy dol-

gok csendben születnek. Az építés már inkább a mi lehetőségeinket emeli ki. A kettőnek együtt kell részt kapnia a keresztyén életvitel dolgaiban.

„Mindazok, akik az egyházban az Isten szavát hirdetik, Urunk templomát építik. Előttük mások is építették, – de ne feledjük; Ha az Úr nem építi a házat, hiába fáradsanak azok, akik építik azt.”

(Augusztinus)

3. Isten szeretetéből szerethetünk

Az ige csúcsmondanivalója az utolsó két versben összegezhető. A nagykorúság látható és élvezhető jele mások számára, a szeretet. Isten bűnbocsátó kegyelméből fakad, s ebből a forrásból meríthetünk mind a személyes, mind a gyülekezeti közösség számára. A felelősség azonban mindenkit kötelez, hogy ne csak önmagának tartsa meg, hanem élje bele abba a világba, melyért Isten a halált is vállalta szeretetből.

Kapcsolatrendszer ez, méginkább láncolat. Krisztusból kiindulva átjárja az életet. Nem járatlan út, mert Ő példát mutatott és vezet ebben a küzdelemben. Pál érezteti azt, hogy ez nem szavakat jelent, szépen megfogalmazott gondolatokat, hanem élvezhető gyümölcsöket. Gyülekezeteinkben is akkor lesz növekedés, ha nem elégszünk meg tervekkel, hanem átjárja azt ez az erő. Az ismert fogalom érezhető valóságként végezhető áldott tevékenységét bennünk és általunk. Eddig sem volt más útja és lehetősége az egyháznak, de korunk méginkább igényli és várja az egyháztól ennek hiteles megélését. Lehet, hogy sok helyen irányt kell váltanunk? Másra kell tenni a hangsúlyt? –

Biztos, hogy ezt a döntést egyénileg kell meghozni, hogy utána követőkre találjon abban a közösségben, ahol élünk.

A textus végén összegződik a személyes és a közösségi jelleg. Összefüggéseire is itt találunk magyarázatot, a belső és a külső világ között. Csak akkor sikerül a hiteles misszió, Krisztus megmutatása, megélése, ha ez nem külső kényszer, kincstári elvárás – hanem megtapasztalt valóság. Átéltém alkalmatlanságomat, mentő szeretetét, azt hogy szeret és ezért tudok szeretni. Észreveszik ezt nem csak a lelkeszi szolgálatban, hanem az élet minden területén. Te hogyan tudod ezt tenni? – Mi ad hozzá erőt? Ki van veled? Életpéldákat mindenki talál saját életében, gyülekezetében. Ne féljünk elmondani őket.

Kalákában építünk, s ebben van az erő! A gyülekezet is akkor „jó”, „élő”, ha épülő emberek építenek. Ha mindenki azt adja, amit kapott és amire a másoknak szüksége van. Jó tudni azt is, hogy nem saját anyagból dolgozunk, hanem annak az Istennek megbízásából, szeretetéből, akinél minden lehetséges. Sőt, aki még azt is tudja, mit is építünk igazán. Akinél összefutnak a szálak és minden. Múlt, jelen, jövő. Aki megtartja az egyházat, a szolgálat akkor is, ha valamit elrontunk, ha hibázunk ha cselekedeteink visszatérnek a kiskorú dolgokhoz. Szeretnünk kell a hivatást, a természetet, az emberiséget, az egyházat.

Sokat beszélünk a szeretetről, hangzik a vád. Tanulni kell, újra és újra. Gyakorolni, mint egy idegen nyelvet. Ne higgyük, hogy lehet könnyen és gyorsan.

Reménytelen vállalkozás ez? Hiszem és vallom, hogy nem az, mert Isten van mögötte. Életre és életlen túlrá szóló távlat, üzenete van. Mindent romboló világunkban mi maradunk meg e „test” építőivé, mert Ő mindenkor velünk van.

Kérdések

1. Milyen ajándékot kaptam? Mit kezdek vele?
2. Helyemen vagyok? Tudok-e növekedni és másokat is táplálni?
3. Merek-e feltétel nélkül szeretni?

Az őszinte gondolkodás és Isten Szentlelke adja gyümölcseit igehirdetési szolgálatunk által.

Kis János
Kecskemét

Amikor munkához fogunk, amikor útrakerülünk, amikor ékezőasztalhoz ülünk, mint keresztyén emberek kérni szoktuk Isten áldását. Pál apostol ígénk 1. versében arra emlékeztet bennünket, hogy ne csak alkalmanként, hanem: „Amit pedig szóltok vagy cselekesztek, *mind* az Úr Jézus nevében tegyétek.” Nekünk egész életünkkel Őt kell képviselnünk e világban.

Ígénk további mondataiban arról hallunk, hogy miként kell ennek realizálódni családi és szociológiai vonatkozásokban. Két kulcs-szót érzek a mondatokban:

a.) Istenfélelem b.) Szeretet (18.,22.v.)

Luther Márton Kis Kátéjában a parancsolatok magyarázatát mindig ezekkel a szavakkal kezdi: „*Istent félnünk és szeretnünk kell ...*”. Pál apostol is a keresztyén emberre jellemző lelki vonásban – isteni ajándékban – látatja a szükséges erkölcsi erőforrást, valamint a közösségi életünket terhelő bajoknak a megoldását családban és társadalomban egyaránt.

A Kr.u. 1. század közepe óta rengeteg változás történt a családi és társadalmi élet terén ahhoz képest, ami levelünk-ből is élénk rajzolódik. Ugyanakkor mindannyian kénytelenek vagyunk látni, hogy mindenféle jogi, törvényi szabályozás, alkotmányos és forradalmi változás ellenére is *rengeteg baj van életünknek ezen a területén*. Széteső családok, elszegényedő, vagy kihívóan meggazdagodó társadalmi rétegek, politikai életben pedig pl. a kisebbségi jogok korlátozása, mind szomorú betegség-tünetek.

Az apostol azt akarja a lelkünkre kötni, hogy mi keresztyének mindebből az *istenfélelemben* találjuk meg a kivezető utat. Az Istentől való függőségünk tudata, az Ő Úr-voltának az elismerése, törvényének a megtartása, számonkérő hatalmának a tudata ad megoldást. Ne feledkezzünk hát meg a törvény követelő és megítélő hatásával együtt a tertius ususáról sem, mert bizony utat is mutat nekünk a jóra. A *házastársaknak a hűségére és szeretetre* (18-19.v.)-VI.par., és a nagy par., a *gyermeknek a szófogadásra* (20.v.) IV.par., a *főnököknek az Isten félelmére* (4,1.v.)-I.par., a *munkavállalóknak a becsületességre* (22-25.v.)-VII.par. ad ösztönzést.

Hasonló hangsúllyal tanácsolja az apostol a *szeretetet* is. Ez nélkülözhetetlen közösséget formáló erő. Ígénkben ugyan erre konkrétan a férjeket biztatja feleségük iránt (19.v.). De kontextusunk és az egész Szentírás szellemisége feljogosít arra, hogy ezt a szót: „szeressetek!” ígénk egész üzenetére kiterjesszük. Földi kapcsolataink minden vonatkozását hassa át a mindent megszépítő, meghitté és boldoggá tevő szeretet! Csak a szeretet teheti igazán széppé a házastársak kapcsolatát, szülő-gyermek viszonyát és teremthet családias légkört. A szeretet hidat tud verni az ellentétes érdekek közt is a társadalomban, a munkahelyeken és testvérévé teszi még a rabszolgának urát is. (Filemon és Onézimos).

A férjét felülvizsgálatra elkísérő nőtestvérünknek mondta ezt az orvos: „*Asszonyom, az a hihetetlen javulás, ami férje egészségi állapotában bekövetkezett, egyedül magának köszönhető!*” – Legyen gyógyító erővé egyéni, családi, társadalmi életünkben is a szeretet!

Tudjuk, hogy a közéletnek mindig szüksége lesz törvényalkotásra, „paragrafusok gyártására”, de legalább olyan szükség van arra a lelkületre, mely úgy érzem, ígénk üzenetével összecseng és amit a költő így fejez ki: „*A mi dolgunk nem igazságot tenni, hanem inkább igazabbá lenni.*”

Madarász István

Az alapige

1990-ben kiadott Bibliánkban rövid alapigénk egyik mondata javításra szorul. Ez a mondat:

„Vagy nem tudjátok, hogy testetek, amit Istentől kaptatok, a bennetek lévő Szentlélek temploma, és ezért nem a magatokéi vagytok?”. Az általam elérhető német fordítások szerint, és Rienecker görög szöveghez írt nyelvi magyarázata szerint is, a mondat helyesen így alakul:

„Vagy nem tudjátok, hogy testetek a bennetek lévő Szentlélek temploma, akit Istentől kaptatok és ezért nem a magatokéi vagytok?”.

Nyelvtanilag lehetséges az első fordítás is, és az is igaz, hogy testünket is Istentől kaptuk, hiszen Ő teremtett minket, de az ige üzenetében az a hangsúlyos, hogy Isten az Ő Lelke által vont be minket Krisztus országába, hogy lelkestül, teststül Ő alatta éljünk és szolgáljunk.

Az alapige üzenete

Az alapige „Vagy nem tudjátok ...” kezdetű kérdésében egy minden keresztyén emberre érvényes megállapítás szólal meg: Aki Krisztusé, az a benne munkálkodó, őt krisztushitre segítő Szentlélek templomává lett, még akkor is, ha korábbi életét súlyos bűnök csúfították. Ez azt jelenti, amiképpen a templom azért épült, hogy Isten munkája végeztessék benne, úgy a Lélek által újjászült ember újulása is azért történt, hogy rajta keresztül Krisztus Urunk megvátó munkája tovább terjedjen, hogy szóval és cselekedettel rajta keresztül Üdvözítőnk minél több embert megmentsen, örök életre segítsen.

A „Vagy nem tudjátok ...” – kérdésből kihallatszik az apostol helytelenítő véleménye. Nem alaptalanul. A korinthusi gyülekezet tagjainak életében szégyenletes bűnök mutatkoztak: paráznaságok, egymást megkárosító igazságtalanságok, az ezek miatt hitelesen bírák előtt folytatott pereskedések éktelenítették életüket. A szomorú mindebben az, hogy e miatt nem is nyugtalanokdtek, nem volt rossz a gyülekezet lelki közérte. Azzal nyugtatták meg magukat, hogy mindez csak a gyülekezet egy-két tagjánál fordul elő és a mutatkozó hibákat bőven ellensúlyozza a karizmatikus adományok terén mutatkozó gyülekezeti lelki gazdagság.

Az apostol rámutat: nem csak az egyes hívő, hanem az egész gyülekezet együtt a Lélek által Isten szolgálatára rendelt templom, sőt együtt a Lélek által egy test, a Krisztus teste. Nem nyugodhat bele a gyülekezet abba, hogy a test egy tagja elidegenedik, elvesz a gyülekezet számára, vagy ha gyülekezeten belül éli rendeltetésével ellenkező életét, bomlassza, rontja a gyülekezet életét. Végezze tehát a gyülekezet minden tagja érdekében, a Krisztus Lelke által, a mentő, gyógyító szolgálatot és ha kell, tegye világossá, hogy aki nem a Krisztusnak engedelmeskedik, az nem az Uré. (1Kor 3, 16-17)

Megdöbentő jelenség volt az is, hogy a súlyos vétkek elkövetői sem érezték, hogy vétkeik összeegyeztethetetlenek keresztyén mivoltukkal. Azzal nyugtatták meg magukat, hogy a testi életük területén jelentkező hibák nem érintik lelki Krisztushoz tartozásukat. A bűnök a test miatt jelentkeznek, ők azért lelkükben az Uréi, aki végülis lelki mivoltukban tartja meg őket az örök életre, a test pedig úgyis porrá lesz minden e világi, Istennek nem tetsző cselekedetével együtt. Hamis, ördögi okoskodás mindez. Az ember teste és lelke elszakíthatatlanul egymáshoz tartozik, a kettő együtt egy test: Nem tudunk úgy vétkezni, hogy a lelkünk kimaradjon a vétkezésből. Sőt, éppen belső, lelki, világunkból fakadnak az egész életünket kárhazatosá tevő gonosz cselekedetek. Az Úr Jézus ezt mondta: „... a szívből származnak a gonosz gondolatok, gyilkosságok, házasságtörések, paráznaságok, lopások, hamis tanuskodások és istenkáromlások”.

A hamis útra tévedt ember mentségére sokszor azt is hangoztatja: a magamé vagyok. Ha önpusztító életet élek, azzal mást nem bántok, hiszen csak magamat teszem tönkre. Feleletként ezért írta le az apostol: „... nem a magatokéi vagytok.” A Krisztusba megkeresztelt ember embertársai számára elkötelezett ember. Tartozik nekik azzal, hogy javukra a krisztusi élet szolgálatát végezze. Ezen felül és mindenek előtt a Krisztus életébe beleszerzett ember az Úré, akit a bűn rabszolgaságából az Úr drága áron megváltott és magáévá tett, hogy Istent dicsőítve, az Úr mentő szeretetét tanúsítsa egész életével, és az Úr azt akarja, hogy akit Ő bűntől megtisztított és megáévá tett, annak örök élete legyen.

Felvetődik a kérdés: lehet-e elvárni a bűnös embertől, hogy valaha is e földön Isten templomává legyen és megszentelt élete örökölje Istennek országát?

Lehet-e annyira tiszta, hogy Isten országába befogadható legyen?

Az igében rendkívül hangsúlyos az, hogy Istentől Szentleket kaptunk. A pünkösdi Lélek kiárasztása, a Krisztus váltságművének elvégzése után, azért történt és történik máig, hogy az ige és a szentségek által Krisztus egyháza minden tagja számára érvényesítse Urunknak keresztfán kiharcolt, elvégzett szabadítását, és ez a szabadítás üdvözítő erőként munkálkodik mindekiben, aki az Úré.

„A Lélek munkája Isten iránt új engedelmségre vezet s ez más szóval azt jelenti, hogy a Lélek éles harcban áll a hústesttel... A Lélek indítására, mintegy a Lélektől üzelve kell a testnek, pontosabban a bűnös hústestnek a mesterkedéseit megölkölnünk.” (Róm 8, 13-14. (1Kor 9,24-27 és Mt 5,29-30.)) (Karrer: Isten Igazsága. 172.1)

A bűnös ember lehet Isten templomává, de csak úgy, hogy Isten újjáteremti őt. Akik beépültek az Egyházba, azok a legteljesebb alkalmatlanság ellenére lettek Isten munkája számára fenntartott templommá. Hogy ez megtörténhetett és megtörténik, ezt sokak példája hirdeti a Saulból lett Pál apostoltól kezdve; ezért Istené a dicsőség. És mindez nekünk biztató reménység és szent hívás: Bánjátok meg bűneiteket, térjete meg, dicsőítsétek Istent az Ő templomaként a ti testetekben!

A prédikációról

A perikóparend igéi feletti címról az olvasható: Munkában. Az előző vasárnapi címról az olvasható: Egyetlen szó így egészül ki: Egyek a Krisztusban - munkában. Isten munkájáról van szó, amelyet Ő rajtunk keresztül, mint az Ő gyülekezet tagjain keresztül, végez. Ezt a munkát világítja meg az alapige üzenete, amely bátorít, hogy e munka feladatait az „Úrban” vállaljuk és végezzük „okos istentiszteletként” (Róm 12,1-2 és kk.)

Mindenütt vár ránk a nagy feladat teljesítése, ahol élünk: a családban, munkahelyünkön, lakóházak között, baráti körben. E szolgálat nem szakad meg sehol, semmikor. Tart akkor is, ha szabadságunkat töltjük és átmenetileg új emberek között töltjük napjainkat, vagy betegség miatt kórházi ágyra kerülünk, ahol a többi beteg között mi orvosokra és ápolókra szorulunk. Nem szűnik meg Krisztushoz tartozásunk munkahelyünkön sem, ahol legtöbbször többet tartózkodunk, mint családjaink körében. (Fenyeget is az a veszély, hogy pl. a munkahelyi másnemű munkatársakkal házasságokat bomlasztó – egyben mindig a gyülekezeti közösséget is romboló – kapcsolati támad. Ez a veszély nem kisebb az egyházi munkahelyeken sem! / Elég, teljességre nem törekedve, az előbbieket után a nagy, egyházat támadó ősi ellenség jellemzésére ezt a szót lélni: szekularizmus. Az ördög a legkülönfélébb módon keresi „kit nyeljen el”. Csak az ígér kimenekedést, hogy hűségesen mellettünk áll az értünk Közbenjáró és velünk és értünk küzdő Úr, aki mint Paraklétosz Lélek nem hagyja árván övét. Így munkánk nem kilátástalan, nem hiábavaló! De Ő, aki mindent elvégzett üdvösségünkért, tőlünk hűséget vár.

Így biztat: „Maradjatok énbennem!” (Jn 15, 4 kk.)

Nagyhocska Vilmos
Nagyatád

A vasárnap homiletikuma

Az ógyházi evangélium Mt 22,1-14, a Királyi menyegző példázata. A menyegzői házba bárki beléphetett, nem számított, honnan jött, de nem maradhatott a poros, szennyes, kopott utcai ruhában. Azaz Isten országába meghívást nyerni és azt elfogadni, de nem változni, nem újulni, összeférhetetlen. Az ógyházi epistola témája a bűn elleni harc és az Úr akaratához igazodás. Elsősorban a két textus alapján fogalmazza Agendánk a vasárnap témáját így: „Járjatok elhivatásokhoz méltóan: *Megszentelt életben!* Ez a gondolat jelenik meg az oltár előtt felolvasandó evangélumban, Mt 12,33-37-ben, ahol Jézus gyümölcstermésről beszél, s hogy minden hiábavaló szóról számot kell adni.

A textushoz

Nem először fordul elő, sőt nagyon gyakori, hogy igehirdetési alapige olyan kötőszóval kezdődik, amely visszautal a megelőző szakaszban leírtakra, fontos összefüggésre hívja fel a figyelmet. „Ezért” érdemes és fontos is készüléskor elolvasni a fejezet elejét, de legalább a 3. verstől kezdődő szakaszt. Az apostol az Isten által számunkra elkészített örökségről beszél itt, az üdvösségről. Ezért tekinthet a gyülekezet reménységgel Krisztus visszajövete elé. Ez az élő reménység ad – minden kísértés ellenére – ujjongó örömet a Krisztusban hívóknak. Az „ezért” határozószó Istennek erre a kimondhatatlan szeretetére, ajándékára, az üdvösség örökségére utal. Ezért lehet és kell is Krisztus tanítványának új életben, megszentelt életben járnia. A kapott kegyelem nem maradhat következmények nélkül! (Itt jegyzem meg, ill. hívom föl a figyelmet arra, hogy két nappal később, Reformáció ünnepén Róm 3,20-26 lesz az alapige, amelyben nemcsak a hit által való megigazulás reformátori tanítása jelenik meg, de egyúttal a megszentelt életben való járás „miértjére” is ott a válasz – az istentisztelet időrendjében utólag).

A Krisztusban hitre jutott ember értelme is új irányt vesz. A reménység és realitás nem áll ellentétben egymással, sőt az áll igazán a valóság talaján, aki „teljes bizonyossággal reménykedik a kegyelemben”, hiszen „az üdvösség készen van” és nyilvánvalóvá lesz. (5.vv).

A hit és engedelmség, az Istenhez való gyermeki viszony és akaratához igazodás elválaszthatatlan. Értékrendek átrendeződnek. Korábban életbevágóan fontos dolgok elvesztik jelentőségüket, azelőtt soha föl nem merült kérdések egyszerre nagyon fontossakká lesznek.

A „tudatlanság ideje” nem lexikális tudás hiánya, vagy a világ dolgaiban való tájékozatlanság, hanem Isten ismeretének hiánya, a hitelenség állapota. Isten kijelentette magát, megismertette magát Krisztusban, és ez kihat az ember egész valójára.

„Szentség”, „szentek legyetek”: azt jelenti, hogy Istenhez tartozunk, az ő népe vagyunk. Nem mi küzdöttük föl magunkat ebbe a kiváltságos helyzetbe, hanem Ő, a Szent hívott el minket, tett magáévá bennünket. Nem lettünk tökéletesek, büntelenek, de ha igazán övéi lettünk, akkor életünkben meg nem szűnő kemény harc kell, hogy folyjék a bűnnel szemben.

Szentség: nem külső máz, kegyes szövegek, hanghordozás, stílus, szóhasználat, stb., hanem uralma alá alázkodás, engedelmség, bűn elleni harc, a Róla való bizonyosságtételben a szó és cselekedet egysége.

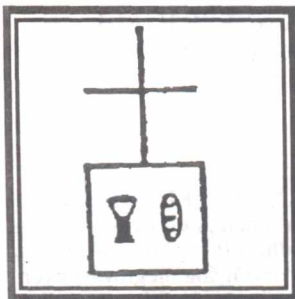
Vázlat-kísérlet:

Szentek legyetek, mert

1. Ő, a Szent, elhívott.
2. Reménykedhettek kegyelmében
3. Ez jelzi hitelesen, hogy az Ő népe vagytok.

Énekjavaslat: 440

Blatniczky János

Gyülekezeti szolgálat – lelkészi közélet

Isten Veled, Gyöngyösi Vilmos,
Kedves Öreg Barátom!

Így szólítalak most is, mint ahogyan mindig tettük, szóban, írásban, mert nem Nekrológót akarok írni Rólad, hanem mégegyszer egy kicsit beszélgetni Veled, amit sajnos, életemben már nem tehettem meg, mert éppen Kecskemétre indulva a kórházba, kaptam meg a postai értesítőt aznapi temetésedről.

Öreg barátom, engem – aki családotnak is tagja vagyok, mint keresztapja kisebbik leányodnak – jobban leűjtött a hír, mint a magam betegsége.

Elvesztettem Benned igazi szolgatársamat a mögöttünk lévő sok és nehéz egyházi küzdelmekben, melyekről megemlékezhetik majd az, aki nekrológót ír Rólad.

Köszönöm Istennek, hogy barátokká lehettünk és barátok maradhattunk, messze élve egymástól, öregen is, s kérve Istent, teremtsen ma is, és a jövőben is hasonló barátságokat papok és hívek közt egyaránt.

Te pedig öreg barátom, élj boldogan Istenünk szeretetében!

Grünvalszky Károly

Nyugdíjas lelkészeinkről

Interjú a Kossuth adón 1995 június 19;
Lengyel Anna kérdez – Hafenschner Károly válaszol

Köszönöm kérdését, azt, hogy egyáltalán érdekli a nyugdíjas lelkészek sorsa, már ez is jól esik... Nem sok érdeklődést tapasztalunk.

Nyugdíjas lelkészként szólok, nem a nyugdíjasok nevében, hiszen erre senki nem hatalmazott fel...

Számszerűség szükséges ahhoz, hogy elhelyezhessük a kérdést a mai magyar valóságban, hiszen semmiképpen sem szabad kiragadni a magyar nyugdíjasok helyzetének kontextusából a lelkész-nyugdíjasok sorsát: a mintegy 250 aktív lelkész mellett mintegy 150 nyugdíjas lelkész él a Magyarországi Evangélikus Egyházban és 54 nyugdíjas lelkész-özvegy. Magas ez az arányszám kétségtelenül, még ha abszolút számként kevés emberről is van szó a magyar nyugdíjasok társadalmának nagy létszámához viszonyítva...

A nyugdíj átlaga – főosztályvezetőnk szerint – a magyar pedagógusok nyugdíjának átlaga alatt marad, középiskolai tanárookra gondolok most, amikor pedagógusokat említek...

Nyugdíjunk két forrásból ered: van egy állami normatív keret és van egy egyházi nyugdíjintezeti része. A két tényező átlaga nem éri el a 25000 Ft-ot összesen, s megjegyzendő, hogy ebből az átlagszámból nagy a szórás, mint ahogyan a lelkészfizetések között is sajnálatos módon nagy különbségek vannak még ma is.

Nyugdíjasaink egyetemet végzett emberek, értelmiségiek, kb. 40 év munkaviszonnal, nagyon nehéz történelmi

helyzetben végzett szolgálati esztendőikkel. Van közöttünk több nyelvet beszélő, állami nyelvvizsgát tett, világotjáró kollega, s van, aki egész szolgálatát egy gyülekezetben töltötte, ő volt a falujának elszigetelt értelmiségije, akivel sokáig nem kívántak kapcsolatot tartani tanítók, orvosok, patikusok.

Nyugdíjasaink, amíg bírják, ma rendszerint mellékfoglalkozásra kényszerülnek egyházon belül, és egyházon kívül is. Ez nem szegény! Legalábbis nem a nyugdíjasok szegénye. Van közöttünk, aki fordít, cikket, könyvet ír, esetleg fizikai munkát végez. Nyugdíjasaink jó része un: aktív nyugdíjas.

Sokan küzdenek lakásproblémával. A szolgálat folyamatossága érdekében egyházi rendelkezés szerint a szolgálati lakást el kell hagyni nyugdíjavonuláskor. Ez fordított pozíciónak mondható a társadalom átlagához viszonyítva: a kezdő lelkész lakást kap, nem úgy mint a pályakezdő fiatalok általában – de a nyugdíjas lelkésznek el kell hagyni lakását s hivatalosan egy nagyon szerény lehetőség adatik csupán számára: az Üllői úti egyházi alkalmazottak öregek otthona. Perspektívákent felsejlik a közeljövőben a pesthidegkúti Nyugdíjas Otthon, aminek az alapkövét a közelmúltban tették le. Ez az otthon majd emberibb körülményeket nyújt azoknak, akiknek nem volt módjuk szolgálati idejük alatt házat építeni vagy öröklakást szerezni. Nem feledhetjük, hogy az evangélikus lelkészek családos emberek, vagyis nem nőtlen lelkészek, mint a

római katolikus kollegáik, akik cölibátusban élnek. Nyugdíjas korukra is házastársukért, esetleg gyermekeikért felelős emberek.

Igazán nem kívánok panasznapot tartani most a Rádióban, de a realitással számolok: nyugdíjas lelkészeinknek is emberi szinten kell élni. Becsülettel megszolgálták ezt a nyugdíjas öregséget. Semmiképpen sem megoldás a segélyezés. Egy lelkész általában életében sok-sok embert segít egy életen át, s bizony nem egyszerű segélyt elfogadni. Mint ahogyan a munkanélküli segély is demoralizál, ugyanúgy a nyugdíjasoknak nyújtott segély sem finánciális kérdés csupán...

Együtt kell gondolkodnunk és cselekednünk a társadalommal – nem akarunk mi priviligiumot, csak emberi, emberi élethez méltó életet...

Magam is igényes nyugdíjas akarok lenni, aki még tud és akar használni az használatot. Nem elégszem meg kutyasétáltatással, meg újságolvasással vagy elmaradt regények olvasásával sem, ez elsősorban nem anyagi kérdés, hanem szeretnék aktív életet élni nemcsak a magam hasznára, de egyházam és a társadalom javára is.

LA: van-e vagy volt, aki nyomorgott lelkészkollegái közül: Ismert ilyet?

HK: Igen! Családjával együtt nemcsak szerény körülmények között élt, un. „tisztos papi szegénységben” – ahogy őseink mondták, hanem megalázó nyomorúságban... valamennyiünk szegényeként...

A KERESZTYÉN HIT ÉS AZ EMBERI ELLENSÉGESKEDÉS

Ökumenikus Konferencia, Kecskemét, 1995. augusztus 21-27

Megnyitó istentisztelet a református templomban 1995. augusztus 21. hétfő, 18 órakor Igehirdető: dr. Harmati Béla evangélikus püspök, a Magyarországi Egyházak Tanácsának elnöke

*

Máté evangéliuma 5,43-48: Jézus mondta: „Hallottátok, hogy megmondattok: Szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet. Én pedig azt mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket és imádkozzatok azokért, akik üldöznek titeket, hogy legyetek mennyei Atyátoknak fiai, aki felhozza napját gonoszokra és jókra és esőt ad igazaknak és hamisaknak. Mert ha azokat szeréitek, akik titeket szeretnek, mi a jutalmatok? Nem ugyanezt teszik-e a vámszedők is? És ha csak atyátok fiait köszöntitek, mennyivel tesztek többet másoknál? Nem ugyanezt teszik-e a pogányok is? Ti azért legyetek tökéletesek mint ahogy mennyei Atyátok tökéletes.”

„Közöttetek ne így legyen!”

Kedves Testvéreim!

Eljöttünk, hogy elmondjuk egymásnak és a körülöttünk élő világnak: a keresztyén hit nem magánügy.

Ökumenikus konferenciát kezdünk, Európa számos országából, sőt a tengeren túlról, más földrészekről is protestánsok, katolikusok és ortodoxok vagyunk együtt, hogy figyeljünk Jézus szavára. Egy másik evangéliumi igével így foglalom össze:

„Közöttetek ne így legyen!”

Azaz ne úgy legyen, ahogyan a régieknek megmondattok: „szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet...” Jézus Krisztus küldetése teljes hatalmával, isteni megbízása ígéretes teljeségével túllépett az Ószövetség hagyományos keretein és meghirdette az újszövetségi etikát: „Én pedig azt mondom nektek: szeressétek ellenségeiteket és imádkozzatok azokért, akik üldöznek titeket...”

Nem magánügy tehát a keresztyén hit, nem magánügy a vallás! Következmények, magatartási formák, erkölcsi tanítás, bizonyos fajta gondolkodás, mentalitás kell, hogy következzen hitünkben. Ahogyan mondani szoktuk, a hitnek, Istenben való bizalmunknak, hozzá fűződő szeretetünknek gyümölcsöket kell teremnie hétköznapi életünkben az ige, az imádság, liturgia, az istentisztelet keretein túl.

Szomorú tény volt Jézus számára a megtapasztalt emberi gyűlölet. Vaskos valóság közöttünk is. Emlékezzünk arra, hogy ma a nemzetközi statisztika szerint mintegy negyven olyan háború dúl a világon, amelyek legtöbbjét nem is előzte meg szabályos hadüzenet. Nemcsak arra gondolok, hogy a volt Jugoszlávia területén, innen tőlünk alig száz-kétszáz kilométerre ebben az órában is fegyverek dörögnek, emberek halnak meg, családok menekülnek és nem tudják, miért és meddig. Gyűlöletes ellenségként állnak szemben népek, nemzetiségek, törzsek, csoportok egymással. Sohasem volt még a világon ennyi menekült, mint éppen most. Mindebben pedig az a legfélelmetesebb, hogy az emberi gyűlölet a maga igazolására vallási indoklást is keres. Konfliktusok mellett és mögött ott található az a gondolkodás, amit a példázatbeli farizeus testesített meg: „Isten, hálát adok neked, hogy nem vagyok olyan, mint a többi ember...” (Lk 18,11), azaz magát önértékelésben mások fölé emelte.

„Közöttetek ne így legyen!” – ez most először hozzánk, keresztyénekhez, egyházakhoz szól. Micsoda vallásháborúk vannak mögöttünk, gondoljunk csak történelmünkre! Ha a mai ökumenikus kapcsolatokra nézünk, meg kell állapítanunk, még nem minden ellenszenvet sikerült legyőznünk. Ünnepejünk ugyan együtt Magyarországon gyülekezeteinkben minden esztendő januárjában az ökumenikus imahetet, sokfelé tartanak közös alkalmakat, istentiszteleteket, de emlékezzünk azokra a hangokra, amelyek talán nem erősödnek,

de újra és újra előjönnek: „Mi lesz velünk, ha még »ezekhez« is elmegyünk, ha még »ezekkel« is együtt imádkozunk?”

„Közöttetek ne így legyen!” – Jézus szava szól egyházainkon túl népünknek, az ún. Keresztyén Európának, a világnak. A vallás, a hit nem magánügy, hanem közügy.

Ne értse senki sem félre! Nem arról van szó, hogy ellene vagyok a személyes, az egyéni kegyességnek. Nem helyettesíthető semmi mással a csendes szoba imádsága, a fejünk gondolkodó hite, az ige tanulmányozása, életünk személyes bizalma. A keresztyén hit azonban Jézus szerint nem magánügy, hanem arra is hivatott, hogy megtörje a gyűlölet ördögi körforgását a társadalomban, ahol a gonosz, az ellenségeskedés hasonlót szül. „Szeressétek ellenségeiteket és imádkozzatok azokért, akik üldöznek titeket, hogy legyetek mennyei Atyátok fiai, aki felhozza napját gonoszokra és jókra és esőt ad igazaknak és hamisaknak...” Nem a nagyobb hatalom, nem az erőszak, nem a háború vagy a büntetés teremti emberi, humánus viszonyokat és környezetet, hanem a szeretet, ahogyan erre Mesterünk példát hagyott.

Az istenit és az emberit, humánusot a teológia gyakran szétválasztja, holott Jézusban ez a kettő együtt jelent meg. Benne láthatjuk meg Isten képét, akaratát, tökéletességét és az a feladatunk, hogy tökéletesek legyünk, mint ahogy mennyei Atyánk tökéletes. Itt Jézus szavában ez a tökéletesség nem büntelenséget vagy teljes hibátlanságot jelent, hanem azt az állapotot, amikor az ember beavattatott Isten titkaiba és az apostol szerint „Ha valaki Krisztusban van, új teremts az, a régi elmúlt és íme, új jött létre” (2Kor 5,17).

Ritka ökumenikus alkalom a mai, protestánsok és katolikusok, ortodoxok vagyunk együtt és tanácskozni készülünk keresztyén hitünk és az emberi ellenségeskedés összefüggéseiről. Álljunk meg most Isten színe előtt és nézzünk magunkba, magyarok, románok, szlovákok, szerbek, horvátok, oroszok, németek, amerikaiak, japánok, ötven évvel a második világháború befejezése után és néhány évvel a világ keletnyugati szembeállása megszűntével. Kiki maga ismeri legjobban a helyzetet otthon, országában, népe és egyháza összefüggésében, milyen nemzetiségi, vallási, háborús feszültségek adódnak. Nem hiteles az a keresztyénség, amelyik a maga körén belül nem tud túllépni azon a megszokott emberi tradíción, hogy szereti, akik őt is szeretik és gyűlöli ellenségeit. Pedig mennyi missziói feladat adódik! Hiszen országunk, Európa és a világ népei ott térdelnek az aranyborjú vagy az élvezet oltárai előtt. Eltűnt ugyan országunkból a hivatalos dialektikus materializmus, de megmaradt és tömegeket hódít a praktikus materializmus, a gyakorlati anyagelvűség, minden a pénz, és az, amit birtokolhatok.

Kérdzethetné azt is valaki, vajon tudunk-e tökéletes országot és társadalmat építeni? Vagy esetleg tökéletes egyházakat, tökéletes ökumenét? Arra nézve nincs jézusi ígéretünk, hogy már itt a földön jön el az Isten országa. Az azonban bizonyos, hogy lehet a jelenleginél egy kevésbé rosszat létrehozni.

Az egyháztörténet híres személyisége, a 754-ben meghalt Bonifatius, misszionárius, egyházvezető, teológus mondta egyszer: „Non est reliquenda sed regenda!” – azaz: veszélyes vizeken nem otthagyni kell a hajót, hanem kormányozni!

Ma veszélyes vizeken járunk, ez a század Szarajevóval kezdődött és úgy látszik, ezzel is fejeződik be. A gyűlölet és ellenségeskedés nem csitul a népek között. „Közöttetek ne így legyen!” – szól hozzánk a jézusi ige. Hogyan és merre kell kormányozni az egyházak hajóját, erről szeretnénk kecskeméti ökumenikus konferenciánkon tanácskozni. Adja Isten, hogy bennünk, közöttünk és általunk megvalósuljon valami abból a szeretetből, amire Jézus elhívott. Amen.

Evangelizációs konferencia tapasztalatai

A Lelkipásztorban is meghirdetett balatonszárszói evangelizációs konferencia egyik rendezője írja:

Ígértük, hogy a balatonszárszói konferencia tapasztalatait összegezzük és közölni fogjuk. Ezt szeretnénk megtenni az alábbi sorokkal:

1.) A konferencia visszhangja *egyhangúlag pozitív volt*, erőteljesebben jelentkezett, mint bármikor ezelőtt. Úgy tapasztaltuk, hogy ezeknek a lelkeskonferenciáknak hagyománya kialakulóban van, értükük egyértelmű és ez a jelenlegi munka folytatására kötelez bennünket. Különösen örültünk annak, hogy fiatalabb kollegáink és munkatársaink nagyobb számban voltak közöttünk (!) és tőlük is elismerő szavakat hallottunk a konferencia tartalmát illetően.

A csendesnapok spirituális, evangéliumi bátorítása mellett nagy értéket jelentett az a tény, hogy olyan *ökumenikus közösségekben lehetünk együtt*, amelyben a felekezeti különbségek elhalványultak annak a ténye mellett, hogy az egy Úrnak szolgálunk, az egy Atyának és Istennek tartozunk mindenekért háláddal – és egy nép elesettségének terhére hordozzuk.

2.) Hiányos volt külföldi előadóinkal való kapcsolatunk, kommunikáci-

ónk. *Dr. S. Kamaleson* személye továbbra is biztosítja a csendesnapok lelki és szellemi színvonalát. Benne egy olyan igehirdetőt nyertünk, aki nagy nemzetközi tapasztalattal rendelkezik, gyökerei azonban a harmadik világban (Indiában) vannak és nem a jóléti államok ismert kioktató sikerteológiáját hozza közénk.

Továbbra is fontosnak tartjuk, hogy a konferenciának témáját, tartalmi keretét mi magunk határozzuk meg. Az egyes előadások tartalmára vonatkozólag törekednünk kell az előadókkal folytatott részletesebb és átfogóbb eszmecsereire.

A felbukkanó rögtönzések, amik a kölcsönös eszmecsere hiányából adódnak, általában félresikerülnek.

A magyar előadók szolgálata okvetlenül szükséges, az ő előkészületük is a külföldi előadókkal való intenzívebb eszmecsere igényli.

3.) Többen *hiányolták* a konferencia *gyakorlati impulzusait*. Ezen el kell gondolkodnunk: a kézzelfogható eredményeket főleg fiatalabb kollegák sürgetik a tekintetben, hogy gyakorlati és megvalósítható ötleteket vihetnének ma-

gukkal – másrészt az ökumenikus missziós kezdeményezések eredményeiről és tanulságairól, tapasztalatairól hallhatnának stb.

Mindenképpen hiányérzetünk volt amiatt, hogy a csendesnapok spirituális indítójerejét nem vezettük át gyakorlatban javasolt és megtehető lépések területére.

4.) *A konferencia időpontja* (június közepe illetve második fele, azaz az iskolai hitoktatási kötelezettségek megszűnte után közvetlenül), valamint helyszíne (a balatonszárszói SDG konferencia központ, ahol elkülönülten lehetünk együtt, házastársakat magunkkal vihetünk) ideálisnak tűnt; amennyiben Merétey Sándorék továbbra is szívesen látnak bennünket, ebben maradjunk a jövőre nézve is.

A teológus ifjúság vizsgaidőszakára azonban jobban tekintettel akarunk lenni a következőkben.

Ennyit a konferenciáról. Egyetértő, vagy más véleményű észrevételeket szívesen látunk, nagyon érdekelne véleményetek mindannyiunkat.

Dr. Hecker Frigyes
methodista superintendens

EGYETEMES PAPSÁG – EGYETEMES DIAKONÁTUS

Az igehirdetés tisztaságán kívül nincs az egyházban magasabb rendű tisztég, mint az a gondviselés, hogy az egyház javaival helyesen és becsületesen bánjanak, hogy azoknak a szegény keresztyéneknek, akik élelmüket nem tudják előteremteni és megnyerni, segítsenek, hogy ne szenvedjenek szükségét.

Luther

A középkori klérus egyeduralkodó hierarchiájával szemben pünkösdi megújulást hozott a *reformáció* az egyetemes papság újrahrirdetésével. Nem volt ennyire látványos, és hamarosan háttérbe is szorult a reformáció tanítása az *egyetemes diakonátusról*, vagyis arról, hogy Krisztus tanítványai nemcsak hitük megvallására, de az irgalmasság jó cselekedeteire is elkötelezettek. Nem azért, hogy ezzel üdvösségüket kiérdemeljék, hanem egyszerűen hálából követik Mesterüket a radikális szeretet útján.

Az egyetemes papság reformátori tanításából azonban nem az következett, hogy Luther Márton levetette a professzori talárt és bezárták a wittenbergi egyetemet, hanem éppen ellenkezőleg a teológusképzést és általában a tanítást a reformáció fontos feladatának tekintette. Ehhez nem várt és jelentős támogatást nyújtott a könyvnyomtatás. Tankönyvek, népiskolák és egyetemek segítették a tudós lelkészek képzését, akik az ingyen kegyelem örömhírének továbbadását a gyülekezetek tagjaira bízták.

Sajnos, ezzel ellentétes irányba mozdult el a diakóniai szolgálat ügye, amit addig a karitatív elkötelezettségű női és férfi szerzetesrendek képviseltek. A beteg- és szegénygondozást végző kolostorokban nemcsak ápolás, hanem „diakóniai munkásképzés” is folyt. A kolostorok feloszlásával a reformáció elveszítette a szeretetszolgálatra való felkészítés kiépített centrumait. Így az irgalmasság szolgálatát a gyülekezetek

csupán önkéntes és laikus munkások beállításával végezték. Ennek a ténynek kiemelése nem az egyetemes diakonátus lebecsülését jelenti, sokkal inkább azt, hogy ebben a szolgálatban is szükség van könyvekre, iskolákra és egyetemekre, vagyis olyan szakemberek képzésére és munkába állítására, akik élethivatásként vállalják a diakóniai munkát.

Újabb pünkösdi csodára volt szükség, hogy a reformáció talaján ez a munka megindulhasson. A 19. században *Fliedner Tivadar* és követőinek munkája nyomán kezdődött el Németországban a diakónusok és diakonisszák szakszerű képzése, akik a „szerzetesi életformát” vállalva, hit-, élet- és munkaközösség szoros kötelékében álltak ebbe a szolgálatba.

Magyarországon evangélikus egyházunkban csak megkésve indult el ez a munka. Egyházunk minden erejét lekötötte a belmisszió és az iskola-ügy megannyi nehéz kérdése. Csak századunk 20-as éveiben kezdődött a békéscsabai, győri anyaházakban, illetve a Fébé Egyesületben az egyház keretén belül, mégis bizonyos önállósággal azoknak képzése, akik Krisztusban vetett hittel, élethivatásként vállalták a diakóniai szolgálatot. 1951-ben az állami önkény feloszlatta az anyaházakat, ingatlanait államosította és a diakónusok, diakonisszák szolgálatát betiltotta. Az ingatlanok egy része egyházunk tulajdonába került. Ez tette lehetővé az egyház hivatalos diakóniai szolgálatát. A diakóniai munkások képzésére tett kísérletek azonban nem jártak eredménnyel. Ezért különösen is elismerés és megbecsülés jár azoknak, akik ezekben a nehéz évtizedekben súlyos anyagi gondok, kedvezőtlen munkakörülmények között, túlterhelten szolgáltak szeretetintézményeinkben. Az ügyre rossz fényt vett a „diakóniai teológia” *ideológiai kényszere* is, bár annak helytálló felismeréseit kár lenne ellentétes politikai érdekekből veszni hagyni ma.

Az 1989-es politikai és társadalmi fordulat lehetővé tette, hogy újra meginduljon a Fébé Egyesület és a győri anyaház szolgálata. Az a reménységünk, hogy Isten ma is elhív fiatalokat diakóniai szolgálatra, akik ezt élethivatásként főfoglalkozásban vállalják.

Képzésükkel és szolgálatba állításukkal foglalkozik „Az egyházi szeretetszolgálat” című törvény 6. pontja. Ezt a törvényt zsinatunk elnöksége aláírta s hatályba léptetése a MEE Országos Elnöksége részéről folyamatban van. A 15. és 16. §-ban ezt olvassuk: „Egyházunk a szeretetszolgálatra női és férfi diakónusokat képez ki és küld ki.” – „A diakóniai munkásoknak szakmai és teológiai képzésben, illetve továbbképzésben kell részesülniük. A szakmai képzés egyházi és nem egyházi, belföldi és külföldi intézményekben egyaránt megszerezhető. A képzési követelményeket és a képzés elfogadását szabályrendelet határozza meg. A teológiai képzésről és továbbképzésről egyházunk gondoskodik.” – Az egyre növekvő társadalmi inséget látva, egyházunk sürgető feladata a törvényadta lehetőségeink mielőbbi megvalósítása. Tudva, hogy jelenleg a személyi, tárgyi és anyagi feltételek ehhez hiá-

nyoznak, valamennyi evangélikus középiskolában be kellene vezetni a diakóniai fakultációt, amelynek keretében a diákok információt, biztatást és megfelelő alapképzést kaphatnának.

Ezzel párhuzamosan az anyaházak imádkozó lelki közössége, hívogató szolgálata, példamutatása, amint a múltban, úgy a jövőben is betöltheti a „só és kovász” szerepét. Ennek a szolgálatnak újraindulása tehát nem nosztalgia, nem egy megszakadt tradíció reménytelen újraélesztési kísérlete, hanem egyházi szolgálatunk fontos része!

Ennek a szolgálatnak érdekében Fébé Egyesületünk Bp. Maros utcai otthonába szeretettel várja nőtestvérek jelentkezését, akik hitbeli indíttatásból főhivatásként vállalják a diakóniai szolgálatot és készek adottságaiknak megfelelő hitbeli és egészségügyi képzésben részesülni. (Érdeklődni lehet Madocsai Miklós címén: Bp. Ostrom u. 15. Tel: 201-72-10.)

Fontosnak tartva az egyetemes diakonátus nélkülözhetetlen munkáját, ne hanyagoljuk el, sőt tegyünk meg minden lehetőt azért, hogy jól képzett, belső elhivatottságú diakóniai munkások álljanak szolgálatba!

Madocsai Miklós

Csak az evangélium ment meg!

Rádiós istentiszteleti igehirdetés a soproni templomban 1995. június 18-án

Róm 1,16–17: „Mert nem szégyellem az evangéliumot, hiszen Isten ereje az, amellyel minden hívőt üdvözít, elsősorban zsidót, de görögöt is, mert Isten a maga igazságát nyilatkoztatja ki benne hitből hitbe, ahogyan meg van írva: Az igaz ember pedig hitből fog élni.”

Szeretett Soproni Gyülekezet és Kedves Rádióhallgató Testvérek! Nehéz ma megszólalni az igehirdetőnek az evangélikus templomokban, mert alig fél évvel a Reformáció emléknapja előtt ezen a vasárnapon az igehirdetés és az igehirdető felelősségéről, valamint az igehallgatás és az igehallgató felelősségéről kell szólni. A felelősség nyomasztó súlya alatt igehirdetők egyet tehetnek; azt amit Pál tett: szenvedélyesen, a Lélek tüzével hirdetni az evangéliumot. Igehallgatók pedig a gyülekezetben és a rádió mellett, magányban, otthonokban és kórház betegágyán hallgatják nyitott szívvel ezt az evangéliumot, melyben az apostol intonálja levele mondanivalóját, benne dobog a reformáció szive is, és a 20. század vége felé közeledő, sok gondal küzdő ember szívét is döntő irányba, biztos cél felé mozgathatja. Pál hitvallása ugyanis ez:

NEM SZÉGYELLEM AZ EVANGÉLIUMOT!

Athéni és korinthusi tapasztalatai bizonyítják, hogy az evangéliummal szemben a művelt „bölcsek” között nagy az ellenállás. De ő akkor sem szégyelli, mert „adós” vele, noha többszörösen fogságot viselt az evangéliumért. Miért nem szégyelli?

1. Mert Isten ereje az evangélium.

a, *Nem emberi erő.* Ha emberi szavak „erőnléti próbálkozása” volna csupán, amelyeket oly sokszor „elröpítünk” indulatainkban, mint Toldi malomkövét, akkor azt szégyellni kellene, mert ennek a „dobásnak” mindig beláthatatlan következményei vannak. Amikor feleltelen szavak hangzanak, s ki tudja, hol állnak meg és gyilkos mondatok íródnak, s ki tudja, kit találnak el?! Ha emberi érdekek fűződnek ehhez az erőhöz, lehet vele fanatizálni, máglyákon életeket is kioltani, gályarabságra ítélni, de ezek az életeket kioltó lángok és gályarablancok szégyellni való és végső kudarccra ítélt erőlködések.

b, Az evangélium *Isten ereje*, mert Ő szólal meg benne, szavában pedig erő van. Ezért egyáltalán jó hír, mert egyszerre állítja elénk, hogy Jézus Krisztustól való és Óróla szól, vagyis Krisztusról hangzó örömhír. Liceumi hittan-fakultáción előjött az a kérdés, hogy nem elég-e az evangéliumot, mint Jézustól való hiradást elfogadni és miért kell még Pál bizonyágtételét Krisztusról döntőnek tartanunk. Azért ifjú Testvéreim, mert a Szentlélek ereje munkálkodik benne. Nagy erő van a természetben, viharok fákat tudnak kitépni... Istentől kapott szellemi erőnket a teremtett világ feletti uralkodásra kaptuk, hogy minden ember földi javát szolgáljuk vele. De az evangélium ereje *üdvösséget munkáló erő*. Felhasználhatjuk ezt a dinamizst, amely nem rombolásra

való dinamit, hanem egyéni és közösségi életünk erőtlenségeiben „saszárnyakat” ad? Amikor viharfelhők tornyosulnak, bénultan nézzük az eget, de miért nem húzzuk meg az „evangélium viharfelhőt oszlató harangját”? Evangélikus egyházunk életében mindenkor az evangélium ereje lehetett csak „Erős vára”, mert az Ige kőszájként megállt! Sopron nyitott-városkapu-címerével mindig nyitott volt, mint „Nyugati őrszem”, hogy az új eszmékből az építőket fűjja be Isten történelmünket is mindenkor formáló szele. Örömmel nyitotta meg kapuit a reformáció számára, vagyis az evangéliumnak. A gyászos évtizedekben nyitott volt az Eggenbergház kapuja, hogy az ország evangélikussága itt hallgathassa az evangéliumot a kőszószelekről, mert az evangélikusságunknak máshol az országban nem volt lehetőség nyilvános istentisztelet tartására. Az evangélium ereje munkálkodott az 1948-as szabadságharc idejében egyházunkban és az azt követő viharosgyászos időben. És nem az evangélium volt Isten ereje mindnyájunk számára, akik átéljük 40-50 év egyházellenes viharát? Vallom, hogy a 40-es években az evangélizációk, az ifjúsági konferenciák, a csendesnapok voltak országszerte a folyamatos, hűséges gyülekezeti munka mellett a „lelki töltekezés” állomásai, amelyekkel elébe mehettünk a „viharnak.”

Az 1948 utáni pár évben itt Sopronban püspökeink evangélizáltak. Fújt a finn ébredés szele és Urunk ebben Podmaniczky Pál professzorunk szolgál-

latával készített fel, akkori teológus nemzedéket, a többi professzorral és gyülekezeti lelkészekkel együtt az előttünk álló viharos 40 évre. Akik megmaradtak a hitben, azok adjanak hálát Istennek, hogy az evangélium erejével megtartott! Ne szégyelljük ma sem, amikor az evangélium erejével újabb kihívásokkal kell megküzdenünk!

2. Mert minden hívőt üdvözítő erő.

a, *Nincsen korlátja.* Nem áll meg a fajok különbségénél, de még a választott nép határánál sem. Jézus először a zsidókhöz szólt és fájt az elutasító magatartás. De ő akkor is menteni akar, sír Jeruzsálem felett és nem engedi, hogy az Őt elutasító samáriai falu elpusztítására a tanítványok tüzet kérő lángja sújtsa le. Jézusnak kedves a kaper-naumi százados, aki szavába, az evangélium erejébe kapaszkodik. Nem vitás, hogy Pál egy új városban először a zsinagógában kezdte szolgálatát és ha elűzték, ment a pogányokhoz. – Soproni gyülekezetünk és hazai egyházunkban sok gyülekezet a fajok, a nemzetiségi korlátokat áttörő evangélium személyválogatás nélküli hirdetésével tett tanubizonyosságot. Sopron kezdettől fogva a kétnyelven történő igehirdetés-igehallgatás gyülekezete volt. Liceumi tanárok, akik többségükben lelkészek is voltak, hirdették kezdetben magyarul az igét. Teológiánk professzorai is nemegyszer szolgálták. A gyülekezet közösségét nem bonthatja meg a kétnyelvűség, mert Isten az evangélium erejével mindenkit üdvözíteni akar. Azokat is, akik 1946-ban kénytelenek voltak kiszakadni a soproni gyülekezetből, mintegy hatezren, és itthagyni hazát, várost és gyülekezetet.

b, *De hitet keres* az evangélium. Isten nem erőszakkal kényszeríti az emberre megmentő erejét, hanem azt akarja, hogy hittel, bizodalmas engedelmességgel adja magát a megmentésre feléje nyújtott kéznek. A hit azt jelenti, hogy az isteni cselekvésre teljesen rábízom magam. Azt jelenti, hogy feladok minden kísérletet, mely szerint erkölcsi teljesítményeimmel, különféle szervezettekkel rendbe hozhatom az egyéni és gyülekezeti életet. Fel kell adni ezt az öntetszelgő, világot renováló, világmegváltó, farizeusi ügybuzgóságot és egyszerűen ki kell szolgáltatnom magamat az evangélium életet adó, megmentő erejének. És ezzel feltöltekve, ezt hirdetni, megélni kell nemcsak a hagyománytisztelő, idős templomszerető testvérek felé, hanem azok felé is, akiket „kívülvalóknak” tartunk. Őket is nyugtalanítja a mai nemzedék gyökérig ható

váltsága, ezért is küldik egyházi iskolákba gyermeiket, hogy rajtuk keresztül ők is, mint az egyházi hagyomány nélkül felnőtt középnemzedék, eljuthassanak az evangélium titkának megértésére, mert sejtik, érzik, hogy benne erő van. Be tudjuk-e kapcsolni a fiatalit és az idős testvért az evangéliumnak „mentőövbe” és meg tudjuk-e érteni világosan és hitelesen, hogy hittel fogadják el a Krisztusban feléjük nyúló mentő szertet?! Ebben a szolgálatban már nincsen helye a kisszebrendűségi érzésnek sem, mely a szégyenérzetet igitestvére. Miért ne szégyelljük az evangéliumot?

3. Mert benne van az Isten igazsága.

Ez nem egy tanítás közlése, amivel életemet berendezhetem. Nem egy példakép, mely a másvilágba nyújt bepillantást, hanem Isten hozzám lehajló kapunyitása. Luther írja: „Ekkor úgy éreztem, mintha tárt kapukon át magába az Édenkertbe léptem volna be. Mert Isten igazsága az az igazság, amellyel minket Krisztus által igazgató tesz.” – Hitből hitbe ajándékoz meg minket ezzel az igazsággal, melyben az evangéliumnak teljes tartalma benne van. Hitből-hitbe azt is jelenti, hogy a mások hitéből is élek, mert hit csak hitből támad és így erősödhetünk egymás hite által. Az élők, de elhunytak hite által is. Ezért bibliájukat ne tegyük a koporsójukba, hanem olvassuk! Erősítsük azokat, kiknek hite „halófélben” van: a megkeseredett időseket, akik már „kikapcsolódtak”, kapcsoljuk a mentőövbe, de a fiatalokat is, akik a novum keresésben a szekták, és nem az evangélium hálójába kerülnek. Pedig csak az evangélium ment meg! Ne szégyelljük, hanem hirdessük és hitelesen éljük! Amen.

Szimon János

Ünneplő Gyülekezet, kedves rádióhallgatók, kedves Testvéreim !

Az ősi – 1557-ben már működő Evangélikus Liceumban tegnap zártuk a 438. tanévet, Urunk kifürkészhetetlen akaratából immár a negyediket azóta, hogy újra egyházunk iskolája a soproni Berzsényi Gimnázium.

Az évzáró számadás, de ahogy tegnap is hangzott itt a templomban, olyan számadás, hogy hisszük és tudjuk, hogy cselekedeteinken, életünkön Isten megbocsátó kegyelme nyugszik.

Iskolánk szép eredményeket ért el a bezárt tanévben. Fialtalaink gyarapodtak tudásban, értelemben, Istennek

hála, hosszú az a lista, amely a megyei, sőt az országos eredményeket tartalmazza. Közülük hármat most újra kiemelek.

Homor Péter I.F osztályos tanulónk a Kitaibel Pál Biológiai verseny országos döntőjén I. helyezést, Szemerey Samu III.B osztályos tanulónk az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyen angol nyelvből I. helyezést szerzett. Drávai Katalin IV.B osztályos tanulónk kapta az iskola legmagasabb kitüntetését a Berzsényi Díj I. fokozatát a négy évben végzett tanulmányi, közösségi, kulturális munkájáért és példamutató emberi magatartásáért.

A tudás megszerzése mellett, azzal együtt növekedtek gyermekeink a hitben, a helyállásban és a szeretet gyakorlásában. Hiszem, hogy tudják azt, amit a Példabeszédek könyvének 17. fejezetében a 10. versben olvashatunk, „Jobban megrendíti a dorgálás az értelmes embert, mint 100 botütés az ostobát”. Az iskola – bár szerető szívvel és türelmes szóval – de helyreigazítja a tévedőket, persze tudva, hogy a végső szó nem a miénk, hanem Istené.

A Soproni Liceum várja az evangélikus és nem evangélikus fiatalokat, várja az ősi múlttal, de mégis mindig fiatalon; az országban először itt alakult, a most 205 éves Magyar Társasággal, az 1827-től sokáig létező Deákúti Vármegyével s most a Deákúti Ünnepekkel, közöttük a ballagással; az 1918-as alapítású, a volt diákokat tömörítő Liceumi Diákszövetséggel. Várjuk a diákokat a magyar és a német nemzetiségi osztályokba a négy- és nyolcosztályos (köztük az ország első német nemzetiségi nyolcosztályos) gimnáziumába, továbbá a levelező tagozatra!

Hadd hangozzon végezetül innen egy üzenet, ami az évszázadok során mindig meghatározó volt.

Amikor minden veszni látszott, amikor minden kilátástalannak tűnt, Isten akkor is megtartott. S megtart ma is. Egyházunk népe, kedves rádióhallgatók! Higgyétek és tudjátok, hogy Ő a jövőben is megtart. Neveljétek hát gyerekeket, ne rémítsen az ország még most oly kilátástalannak tűnő jelene és a fekete népek látszó jövője sem. Haza, egyház és nemzet, de iskola is csak ott van, ahol gyerekek születnek, fiatalok nevelődnek és a felnőttek hittel dolgoznak. S így hihetjük és tudhatjuk, hogy Isten áldása rajtunk lesz.

Dr. Lampérth Gyula

(Elhangzott 1995 június 18-án a soproni evangélikus templomból közvetített rádiós istentiszteleten.)

A VALLÁSOK HOZZÁJÁRULÁSA A BÉKEKULTÚRÁHOZ

Barcelona, 1994. december 12-18.

NYILATKOZAT A VALLÁSNAK A BÉKEKULTÚRA ELŐMOZDÍTÁSÁBAN JÁTSZOTT SZEREPÉRŐL

Mi, az UNESCO és a Katalán UNESCO Bizottság által 1994. december 12-18. között Barcelonában szervezett „A vallások hozzájárulása a békekultúrához” elnevezésű találkozó résztvevői,

mély aggodalmunknak adva hangot a világ jelenlegi helyzete miatt, különösen a háborús konfliktusok felhangolása és az erőszak felerősödése, a növekvő szegénység, a társadalmi igazságtalanságok és elnyomó rendszerek térhódítása miatt,

meggyőződve arról, hogy a vallás fontos szerepet tölt be az emberek életében,

az alábbi nyilatkozatot tesszük közzé:

VILÁGUNK

1. Olyan világban élünk, ahol az elszigetelődés többé nem lehetséges. Olyan korban élünk, amelyet a társadalmi mozgások és a kultúrák keveredésének minden korábbit meghaladó mérete jellemez. Mindnyájan kölcsönös függőségben élünk és közös a felelősségünk, ami alól nem tudjuk kivonni magunkat, ha az egész világ jólétéről van szó.

2. Olyan válsággal kell szembenéznünk, amely vagy az emberi önpusztítását vonja maga után, vagy ráébreszt végre a valóságra, új reményt keltve. Meggyőződésünk, hogy a béke megteremthető. Tudatában vagyunk annak, hogy a vallás nem az egyedüli orvosság az emberiség bajaira, ám ebben az oly kritikus időszakban nélkülözhetetlen szerepet kell betöltenie.

3. Tudatában vagyunk a világ kulturális és vallási sokféleségének. Minden egyes kultúra önmagában is egy egész világot képvisel, ám anélkül, hogy csupán önmagának élne. A kultúrák a nyelvüket adják a vallásoknak és a vallások a legvégső jelentést adják az egyes kultúráknak. A pluralizmus elismerése és a különbözőség tisztelete nélkül nincs béke. A harmóniáért küzdünk, ami magának a békének is a lényege.

4. Tudjuk, hogy a kultúra a világlátás módját és a benévezés módját jelenti. Ez azt is jelenti, hogy a valamennyi kultúra világról alkotott képét tükröző értékeket és életformákat fejleszteni kell. Tehát sem a béke, sem a vallás nem foglalható össze egyetlen és merev fogalomban, ahogy az emberi tapasztalatok összessége sem fejezhető ki egyetlen nyelven.

5. Bizonyos kultúrák számára a vallás olyan életmódot jelent, amely áthatja az egész emberi tevékenységet. Más kultúrákban a vallás az emberi lét legmagasabb vágyait fejezi ki. Megint más kultúrák számára a vallások olyan intézmények, amelyek azt állítják, hogy általuk nyerhető el az üdvösség.

6. A vallások hozzájárultak a világban a békéhez, de megosztottságot, gyűlöletet és háborút is idéztek már

elő. A vallás emberei túlságosan gyakran árulták el az általuk hirdetett magasztos eszméket. Hisszük, hogy őszinte megbánásra és kölcsönös megbocsátásra van szükség, mind egyénileg, mind kollektíven, az egyes embernek a másik iránt, általában az emberiség iránt, a Föld iránt és minden élőlény iránt.

A BÉKE

7. A béke feltételezi, hogy a szeretet, az együttérzés, az emberi méltóság és az igazságosság teljes mértékben érvényre jut.

8. A béke magában foglalja azt a felismerést, hogy valamennyien kölcsönösen függünk egymástól. Egyéni- és kollektíven felelősek vagyunk a közjóért, beleértve a jövő nemzedékek jólétét is.

9. A béke megköveteli, hogy tiszteletben tartsuk a Földet és az életet annak minden formájában, minde- nek előtt az emberi életet. Erkölcsi tudatunk azt kívánja, hogy határt szabjunk a technológiának. Arra kell összpontosítanunk erőfeszítéseinket, hogy megszüntes- sük a tékozló fogyasztást és javítsuk az életminőséget.

10. A béke haladás – végtelen folyamat.

KÖTELESSÉGÜNK

11. Békében kell élnünk saját magunkkal; arra kell törekednünk, hogy ezt a belső békét az elmélyült gondolkodás és a szellemi emelkedettség révén elérjük és ez a szellemiség hassa át cselekedeteinket.

12. Elkötelezzük magunkat az otthon és a család mint a béke bölcsőjének támogatása és erősítése mellett.

Otthonunkban, családjunkban, közösségünkben, országunkban és az egész világon:

13. Kötelességünknek tekintjük, hogy a konfliktusokat erőszakmentesen próbáljuk rendezni és a konfliktusokat az oktatás és a jog gyakorlásának eszközeivel próbáljuk megelőzni.

14. Kötelességünknek tekintjük, hogy az emberi csoportok között meglévő felháborító gazdasági egyenlőtlenségek csökkentésén munkálkodjunk és küzdjünk az erőszak és a békét fenyegető veszélyek egyéb megnyilvánulásai ellen, mint amilyen az erőforrások tékozlása, a rendkívüli szegénység, a rasszizmus, a terrorizmus minden formája, a közöny, a korrupció és a bűnözés.

15. Kötelességünknek tekintjük, hogy elutasítsuk a megkülönböztetés, a gyarmatosítás, a kizsákmányolás és hatalmaskodás minden formáját, és támogassuk a felelősség megosztásán és a közös részvételen alapuló intézményeket. Az emberi jogokat, ezen belül is a val-

lásszabadságot és a kisebbségek jogait tiszteletben kell tartani.

16. Kötelességünknek tekintjük, hogy mindenki számára egy valóban emberi oktatást biztosítsunk. A békére, a szabadságra, az emberi jogokra nevelést, a vallásoktatást olyan eszközöknek tekintjük, amelyek a legalkalmasabbak a mások iránti nyitottság és tolerancia előmozdítására.

17. Elkötelezzük magunkat egy olyan civil társadalom mellett, amely a környezet és a társadalom tekintetében is az igazságosságon alapszik. Hasonló vállalásnak kell kibontakoznia helyi szinten, s kell folytatódnia országos szinten és az államok egymás közötti kapcsolataiban is.

18. Kötelességünknek tekintjük, hogy egy fegyverek nélküli világ érdekében munkálkodjunk és hogy a hadiipart leépítsük.

VALLÁSI FELELŐSSÉGÜNK

19. A hit talaján álló közösségeink kötelessége, hogy a józan észre, az együttérzésre, a gondokon való osztozás szellemére, a jóakaratra, a szolidaritásra és a szeretetre alapuló magatartást hirdessék, valamennyiünket ösztönözve arra, hogy a szabadság és a felelősség útját válasszuk. A vallásoknak konstruktív energiaforrásnak kell lenniük.

20. Továbbra is ügyelnünk kell arra, hogy vallásaink ne azonosuljanak politikai, gazdasági vagy társadalmi hatalmakkal, hogy megőrizhessük szabadságunkat az igazságosság és a béke előmozdítása érdekében. Nem feledjük, hogy a vallási politikai rendszerek súlyosan eltorzíthatják a vallási értékeket és komoly károkat okozhatnak a társadalomnak. Óvakodnunk kell, nehogy összetévesszük a vallási buzgóságot a fanatizmussal.

21. A békét mozdítjuk elő, ha küzdünk az olyan egyéni vagy közösségi törekvések ellen, amelyek azt hirdetik vagy tanítják, hogy bizonyos csoportok természetből

fogva fölötté állnak másoknak. Azokat értéktartjuk követendőkné, akik a békét erőszakm akarják megteremteni. Elítéljük azokat, akik nevében ölnek.

22. Támogatjuk a vallások és az ugyanazon va tartozók közötti párbeszédet és összhangot, el és tiszteletben tartva, hogy az igazságot és a józ oldásokat a mi vallásunkon kívül is lehet keres beszédet alakítunk ki mindenkivel, földi út keres során mindvégig őszinte testvériségre törekedve

FELHÍVÁSUNK

23. Hitünkéből merítve, erőszakmentességre, to ciára, párbeszédre, kölcsönös megértésre és igazságra alapuló békekultúrát építünk. Felhívással lunk civil társadalmunk intézményeihez, az Eg Nemzetek rendszerébe tartozó szervezetekhez, a k nyokhoz, a kormányzati és nem kormányzati sze tekhez, a vállalatokhoz és a tömegkommunikáció közhöz, hogy erősítsék elkötelezettségüket a érdekében és hallják meg az áldozatok és a kiszotottak kiáltását. Felhívjuk a különböző vallási és rális hagyományok képviselőit, hogy ebből a célból golják össze erőfeszítéseiket és működjenek egy lünk a béke üzenetének terjesztésében.

A Nyilatkozathoz való csatlakozási szándék az alábbi címen lehet jelezni:

Centre UNESCO de Catalunya
Mallorca, 285
Barcelona - 08037

Spain

„MUNKANÉLKÜLIEKNEK” – SZERETETSZOLGÁLAT

Nemcsak azokra gondolunk, akik szó szerint a munkanélküliség „kegyelem-kenyerére” kényszerültek, hanem olyan hívő testvéreinkre is, akik szeretnének tenni valamit Jézus küldetésében. Adni egy pohár vizet a szomjazónak, megszegni a kenyeret az éhezőnek, s irgalmas szeretettel megállni egy idős testvér, vagy egy beteg gyermek élete mellett.

A SAREPTA SZERETETOTTHON – mint Egyházunk országos intézménye – nagyon várja egész Egyházunkból a szeretetszolgálatra vállalkozó „munkanélkülieket”! – Most elsősorban szakképzett ápolónőkre, gondozónőkre és tanulni vágyó fiatalokra volna szükségünk.

Címünk: 1029. Budapest, Báthori László u. 8. –
vagy: 1-176-85-90 sz. telefonon.
– Vidékieknek szállást biztosítunk.

150 éhes száj, – 150 szomjas szív vár RÁD!

Csizmazia Sándor ig. lelkész